

AİLE: ÇIKMAZ SOKAKTA

Muhammet Ü. Öztürk:
Devran Döndü Roller Değişti:
Ailede Değişen Roller Üzerine

Vejdi Bilgin:
Kıyametin Eşiğinde Aile

Mucahid Yıldız:
Avrupa'da Aile Mefhumu

Yusuf Yazar: Trump Liderliğindeki
ABD Politikalarının Ortadoğu Odaklı
Muhtemel Jeopolitik Yansımaları

Doludizgin Derneği ile Söyleşi

**Hasan Çelebi ve
Kasım Yağcıoğlu'na
RAHMETLE**

SAYI 50 • Nisan • 2025

Öznur Görür Kısar / Ahmak Islatan Yağmurları ve Bahar • Zehra Tunç / Bütün Maneviyatı
Yalnız Bir Ümidin Tahakkukuna Muntazır • Mustafa Eser / Salaha Talep • Sinan Özyurt
/ Aile: Hem Bir Liman Hem Bir İmtihan • Hatice Balin / Mutlu Aile Olmanın Sırrı • Kerem
Gümüş / Dijital Çağda Aile İlişkileri • Hasan Ahmetoğlu / Diyanet, Aile ve Fetva • Duygu
Yılmaz Tütüncü / Aile İçi İletişimin Gücü ve Önemi • Tuğba Öncü / İki Kalp, Bir Hikâye:
Evliliğin Derinliklerine Yolculuk • Fatma Çetin / Müslüman Ailesinde Ensesti Konuşmak
Üzerine • Savaş Çevik / Hattat Hasan Çelebi • Levent Uçkan / Kâsım Baba • Elif Atabaş
/ Güneşteki Adamlar • Zübeyir Şekerci / Tanrı Dağlarının Eteklerinde Bir Tefekkür Esintisi

MAHREMİYET EĞİTİMİ

‘Bu Başka Ada’ Kitabı Raflarda yerini alıyor.

İMTİYAZ SAHİBİ

İnsan ve Medeniyet
Hareketi Adına
Kemal Özden

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Mustafa Özel

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Mehmet Bulayır

EDİTÖR

Şehnaz Fındık İnan

SON OKUMA

Feyzanur Kalaycı

KAPAK GÖRSELİ

Şifa Yaratılmış Küçükler

YAYIN KURULU

Ahmet Geçer
Cemal Balıbey
Ebubekir Dilekçi
Fatih Büyükkara
Haluk Nas
Mustafa Özel
Mehmet Bulayır
Raif Nas

ISSN: 2757-9271

GRAFİK UYGULAMA

Hanne Nur Özden

YAYIN TÜRÜ

Ayda bir yayınlanır.
Yerel Süreli Yayın.
Ücretsizdir.

Yazı ve reklamların içerik
sorumluluğu sahiplerine aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı
yapılabilir.

Dergimize, www.insicam.net
adresinden erişebilirsiniz.

Selâm olanın adıyla.

Değişim, hayatımızın değişmezlerinden. Hz. Adem'den bu yana her şey değişiyor; insan, toplum, çevre. Anlayışlar, bakışlar, yorumlar, bilgiler, yöntemler de. Bu değişimlerin muhtelif sebepleri var; doğal olanlar, zorunlu olanlar ve doğal olmayanlar. Gelişmek için değişim, olmazsa olmazlardan. Müspet manada gerçekleşen değişimlere kimsenin bir diyeceği olmaz, olamaz. İnsan ve toplumun bilgi, düşünce, davranış, yöntem vb. kimlik ve kişilik gibi hususlarda müspet manada değişmesi, memnuniyet verici olarak kabul edilir.

İnsanlık tarihinde son bir iki yüzyıldır yaşanan değişimler, önceki yüzyıllarda yaşananlarla kıyası gayri kabildir. Bu durum, hem nicelik hem de nitelik açısından böyledir. Bu bağlamda en çok etkilenen kurum, ailedir. Ailedeki değişim, doğrudan hem ferde hem de topluma yansımaktadır. Modern zamanların asıl sorunu, ailedir. Ailenin gücü ve zayıflığı ekonomiyi, eğitimi, sanatı, kültürü kısacası insan hayatında var olan her şeyi doğrudan etkilemektedir.

Dergimiz *İnsicam*'ın Nisan 2025 sayısında, dosya konusu olarak aile kurumunu mercek altına almaya çalıştık. Çeşitli alanlardan uzmanların bilgi, görüş, yorum ve değerlendirmelerini, siz okuyucularımıza sunmaya gayret ettik. Aile meselesi, insanlık var oldukça konuşulmaya devam edilecektir. Burada gayemiz, son yıllarda çatırdayan aile müessesine dikkat çekmektir. Devletin, 2025 yılını, "Aile Yılı" ilan etmesi de bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Dergimizde dosya dışı yazılar da sizi beklemektedir. Bunlardan ikisi, geçtiğimiz günlerde Sonsuzluk Yurdu'na uğurlanan Hattat Hasan Çelebi (1 Aralık 1937-24 Şubat 2025) ile gönül ve hizmet insanı Kâsım Yağcıoğlu hoca efendi (1934-9 Mart 2025) hakkında. Her iki büyüğümüzü, rahmet ve mağfiretle anıyoruz. Mekânları cennet olsun, eserleri geleceğimizi aydınlatmaya devam etsin.

Siyonistlerin Gazze'deki katliamları, 19 Ocak 2025 günü başlayan ateşkesi katil devletin ihlal etmesi sonucu yeniden başladı. Bütün dünya bu canavarın yaptığı vahşeti izliyor. İnsanlık çaresizlik içinde kıvranırken, devletler ve hükümetler kendi hesapları ve çıkarları için üç maymunu oynuyor. Rabbimizden niyazımız, bu terör şebekesinin bizim ellerimizle ortadan kaldırılmasıdır. Bu konuda kendisine iltica ediyor, rahmet ve mağfiretini diliyoruz.

Kutlu Ramazan'da kıldığımız namazların, tuttuğumuz oruçların, yaptığımız hayır hasenatın sonunda, hamdolsun bayrama eriştik. Allah, hepimizin ibadetlerini en güzel şekilde kabul buyursun. Rabbimiz Filistin'de, Suriye'de, Lübnan'da, Doğu Türkistan'da yaşayan kardeşlerimize kolaylıklar ihsan eylesin, imdat eylesin; gayretlerini ve kuvvetlerini artırsın; onları muhtaçlara muhtaç etmesin, bizleri kardeşlerine sahip çıkanlar arasına ilhak etsin.

Ramazan Bayramı'nızı tebrik eder, size, ailenize, ülkemize, Ümmet-i Muhammed'e ve bütün insanlığa hayırlar getirmesini niyaz ederiz.

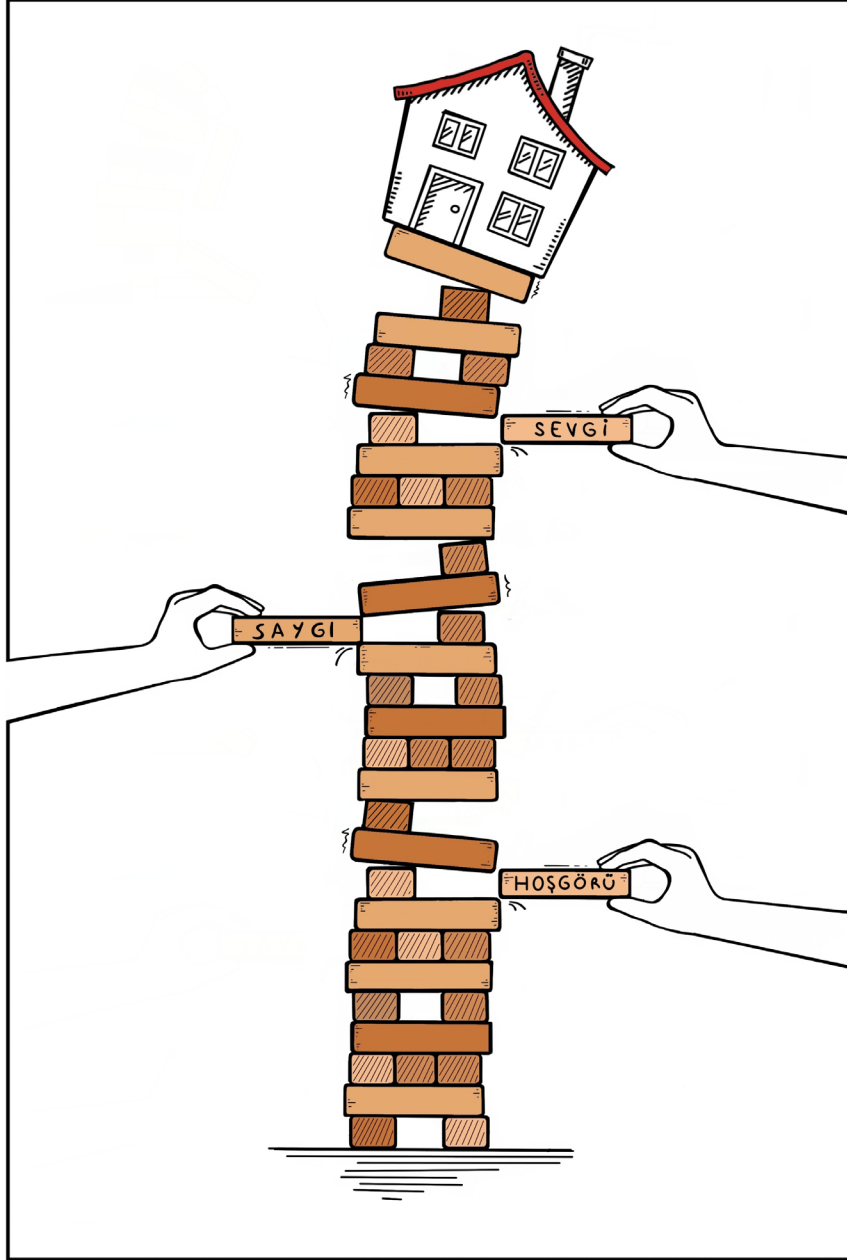
Mayıs sayımızda buluşmak duasıyla, *Selâm* olana emanet olunuz.

Mustafa ÖZEL

Genel Yayın Yönetmeni

İÇİNDEKİLER

05	<i>Çizgi Hilal Özder</i>	38	<i>Aile İçi İletişimin
Gücü ve Önemi
Duygu YILMAZ TÜTÜNCÜ</i>
06	<i>Ahmak Islatan
Yağmurları ve Bahar
Öznur GÖRÜR KISAR</i>	40	<i>İki Kalp, Bir Hikâye: Evliliğin
Derinliklerine Yolculuk
Tuğba ÖNCÜ</i>
08	<i>Bütün Maneviyatı Yalnız
Bir Ümidin Tahakkukuna
Muntazır
Zehra TUNÇ</i>	44	<i>Müslüman Ailesinde Ensesti
Konuşmak Üzerine
Fatma ÇETİN</i>
10	<i>Salaha Talep
Mustafa ESER</i>	48	<i>Avrupa'da Aile Mefhumu
Mucahid YILDIZ</i>
12	<i>Aile: Hem Bir Liman
Hem Bir İmtihan
Sinan ÖZYURT</i>	50	<i>İmam-ı Gazâlî'de Orucun
Anlamı ve Esrarı
Mülayim Sadık KUL</i>
16	<i>Mutlu Aile Olmanın Sırrı
Hatice BALİN</i>	54	<i>Trump Liderliğindeki ABD
Politikalarının Ortadoğu
Odaklı Muhtemel Jeopolitik
Yansımaları
Yusuf YAZAR</i>
20	<i>Dijital Çağda Aile İlişkileri
Kerem GÜMÜŞ</i>	60	<i>Hattat Hasan Çelebi
Savaş ÇEVİK</i>
22	<i>Devran Döndü Roller Değişti:
Ailede Değişen Roller Üzerine
Muhammet Ü. ÖZTABAK</i>	64	<i>Kâsım Baba
Levent UÇKAN</i>
26	<i>Diyamet, Aile ve Fetva
Hasan AHMETOÇLU</i>	66	<i>Güneşteki Adamlar
Elif ATABAŞ</i>
30	<i>Kıyametin Eşiğinde Aile
Vejdi BİLGİN</i>	70	<i>Tanrı Dağlarının Eteklerinde
Bir Tefekkür Esintisi
Zübeyir ŞEKERCİ</i>
34	<i>Doludizgin Derneği'ne
Aile, Toplum ve
Mahremiyeti Sorduk
İNSİCAM</i>		

Çizgi: HİRAL ÖZDER

Ahmak Islatan Yağmurları ve Bahar

Öznur GÖRÜR KISAR

Gökyüzünü seyretti uzun uzun. Bulutlara baktığında başı dönen çocuklar gibi hissetti bir an. Gülümsedi. Hani çocukken olurdu, bilen bilir. Gökyüzüne bakışlarımızı sabitleyip aynı zamanda yürümeyi denediğimizde bizimle birlikte hareket ettiğini düşündüğümüz bulutlara ne çok hayret ederdik. Yanı başımızdakine şaşkınlık ve hayretle seslenirdik. Bak beni takip ediyor bulutlar. Nereye gitsem benimle geliyorlar. İstersen sen de bak. Gerçekten bak. Gözlerini hiç ayırmadığında oluyor hadi dene. Çocuk hayreti ve temizliği karşısında bulutlar dile gelse, çocuk kalbini ne denli sevindirdiği ile ilgili neler söylerlerdi kim bilir?

Aynı çocuk saflığı ve hayreti bu kez gençlik rüzgârlarıyla birlikte bir baharın güzelliğine, bir gözün can alıcı rengine, bir bakışın büyüüne hayran kaldı, şaşkınlığını gizleyemedi. Toprağın cömertliğine, gecenin simsiyah gizemine, sevginin olağan üstü gücüne hayret etti. Saka kuşunun rengine, güvercin asaletine, serçenin çevikliğine şaşırdı. Ve elbette en fazla insanlar şaşırttı onu. Sevginin dokunduğu insan diye iç geçirdi; nasıl oluyor da hastalıklı taraflarını onaramıyor hâlâ? Elini uzatsa tutabileceği yakınlıkta olup da, sevgi onlara nasıl iyi gelmez diye soruyordu kendisine? Nasıl olur hayret ?

Söylenildiği gibi bir müddet sonra olan bitene hayret etmeyi bırakıyor muydu insanoğlu sahi?

Şaşırmak, hayret etmek çocuklara, gençlere has bir şeymiş gibi, yaş almanın hayret duygusundan mahrum bıraktığına inanılıyor kısmen.

Derler ki artık hiçbir şey sizi şaşırtmıyorsa yaş alıyordur insan. Bunu fark etmek kimilerine ağır geliyor olmalı diye düşündü.

Sünnetullah gereği hayretimizi celbeden ne çok hadise gerçekleşiyor zaman içinde öyle değil mi? O halde bu duygu tefekkürle pratik kazandığımız bir durum olmalı. Hayret duymuyorsan yeteri kadar göremiyor olmalısın. Çünkü insan her bahara ayrı bir hayretle bakmaz mı? Baharın her evresi, her güzelliği onu yeniden hayrete düşürmez mi? Tüm bu düşünceler zihninde salınırken yağmur başlamıştı. İnce, ince ama kararlı, ıslatacak belli. Nasıl derdi büyükler? “Ahmak Islatan Yağmur” Sözüm ona insan henüz yağmurun şiddetini anlamaya dek, nasılsa ıslanmam bu hali ile diyerek açmazlardı şemsiyelerini, fakat bir bakarlardı ki çoktan ıslanmış olurlardı. Yahu bu atalar da her durumu en can alıcı şekilde özetleyecek özlü sözleri nasıl buluvermişler hayret? Bak işte yaş almak hayrete engel değil efendim. Siz de gördünüz şahitsiniz.

Gözleri çimenlerin arasındaki yoncalara takıldı. Çocukken dört yapraklı yonca aramakla geçerdi bazı günleri yaşitları ile birlikte. Yoncaların hemen yanı başında Unutma Beni Çiçekleri olurdu genelde. Dünyanın en küçük ama en güzel çiçekleriydi; Unutma Beni Çiçekleri. Sahi bu isim bir çiçeğe verilebilecek en şahane isim değil mi gerçekten? Unutma Beni Çiçeklerini seyrederken, duman renginde bir güvercin hemen yakınındaki su birikintisine doğru yaklaştı. Nefesini tuttu çünkü onu ürkütmek istemiyordu. Boynundaki tüylerin rengi muhteşem bir gerdanlığı varmış gibi hissettiriyordu. Ona ilk kez bakan böyle bir duyguya kapılırdı. Su birikintisi ile arasındaki mesafeyi ölçtü, biçti fakat risk alamadı güvercin. Birkaç kez hamle yapsa da aradaki uzaklık onu ürkütmüş olacak ki su içmekten son anda vazgeçti. Bu esnada hâlâ nefesini tuttuğunu fark etti. Uzansa ellerinin hemen ucundaki bu ceylan ürkekliğindeki güvercin onu epey heyecanlandırmıştı.

Okuduğu nice kitaptan daha sade, daha anlaşılır fakat çok daha muhteşem bir dili vardı kainat kitabının. İlmek ilmek işlenen satırlar, baş döndüren hikâyeler. Hangi birine şaşırmayacak, hangi biri hayretini celb etmeyecekti? Sümme haşa. Hepsini ezber edip belliyordu bir bir. Aynı mevsim, başka başka vakitler. Ama hep başka bir anlamakla. Her yıl nasıl değişiyor anlam bu kadar? Nasıl bitmiyor söyleyecekleri baharın?

“Allah’ım; benim sendeki hayretimi artır!” diyordu Allah resulü.

O halde hayret; kainat seyrüseferinde tefekkürün en leziz lokmasıydı vesselam.

Gökyüzünü seyretti uzun uzun. Bulutlara baktığında başı dönen çocuklar gibi hissetti bir an. Gülümsedi. Hani çocukken olurdu, bilen bilir. Gökyüzüne bakışlarımızı sabitleyip aynı zamanda yürümeyi denediğimizde bizimle birlikte hareket ettiğini düşündüğümüz bulutlara ne çok hayret ederdik. Yanı başımızdakine şaşkınlık ve hayretle seslenirdik. Bak beni takip ediyor bulutlar. Nereye gitsem benimle geliyorlar. İstersen sen de bak.

Bütün Maneviyatı Yalnız Bir Ümidin Tahakkukuna Muntazır

Zehra TUNÇ

“Evinizde, giyiminizde, mektubunuzda, işinizde, sözünüzde, namazınızda, duanızda, secdenizde, orucunuzda, insanlara ve hayvanlara muamelemenizde hep güzel olun.” “Kalbinizi yumuşatın ama iradeniz sert olsun.”

Evet bu sözleri bir sosyal medya hesabıma sabitledim. Fakat aslında hayatıma sabitlediğim, en azından gayretinde bulunduğum cümleler bunlar. Zarifoğlu’ndan zihnime kazınan en güzel sözler..

Zaafım inceliklidir.

Zaafım; inceliklidir!

İncelik, nezaket, zarafet, letafet ve nihayet; haddini bilmek.

İncelikli bir düşünceye, zarafetle yapılan bir harekete, letafet dolu bir söze rastladığımda kendimi kaptırdığım doğru. İşte en çok o zaman haddimi bilmekte zorlanıyorum. Çünkü gerçek zannediyorum zira ve bu tatlı rüzgara kendimi sorgusuz sualsiz teslim ediyorum. Hayatım boyunca da bununla sınanacağımı biliyorum.

Bir insan biraz hayalı, edepli, terbiyeli, nezaketliyse; inceliklere karşı dikkatliyse, bu dünyaya ait olamayacak kadar kenarda, köşede. Çünkü riya yapamıyor, göz boyamayı beceremiyor, siyaset ilmine uzak. Dolaşısıyla, bir şeyleri çözdüğünde çoktan geç kalmış oluyor. Çünkü sade, saf, kolay.

Ahiret unutuluyor, mahşerdeki hesap unutuluyor; sanki sadece buradaki birkaç gün gibi oyunlar kuruluyor, planlar işletiliyor. Yemin ederim, hepsi çok küçük. Fark edildiğinde daha da küçülüyor, hem insanlar hem planlar. Yazık... Çok yazık. Üstelik, plan kurucuların üzerinde bir plan kurucu var. Allah Kâdir. Görmüyor mu sahi? Nasıl müsaade ediyor? Çünkü es-Sabûr. O halde, sen de sabret. Sabrı öğren ve tevekkül et. Bilmiyor olabilir mi? Daha neler?

İncelikler insana çok şey katar, diyeceğim ve devam edeceğim ama bunu dünya gözüyle göremeyeceksiniz. Bu durumda “katmak” göreceli bir

mesele. Sırf bu dünya için yaşıyorsanız, incelikler sizden çok şey götürür. Eminim. Başlarda her şey güzeldir. Ama sonra? Zaman, emek, güven duygusu ve daha pek çok şeyi alır, götürür. Bir şarkıda geçiyordu: “siz yine de incelikli davranın.” Çünkü eğer iman ediyorsanız, ebedi âleme taşıyabileceğiniz onurlu bir hayat mücadeleniz olmalı. Kimin gözünü boyamanız gerektiğini iyi kavramalısınız. Haysiyet, kişiyle ilgili değil; kişilikle ilgilidir. Allah “razıyım” dediğinde, tamam olacağız inşallah. O’nun terazisi en hassas olanı.

Nefsimize arka çıkıp adaleti bir kenara bırakmak ve yumuşak yumuşak konuşmayı incelik sanmak büyük bir yanılgıdır. Zarafeti, hakikatin üzerini örtmek için bir kılıf olarak kullanıyorsanız, fark edilmeyeceğini sanmayın. İki zıt şeyi bir arada tutmaya çalıştığınızda “kusma” yapar ya, işte öyle. Çünkü hakikatin doğasına aykırıdır. Ama gerçek hasletler dimdik ayakta, bilin isterim. Yakışmadığı yerde abes durur, eğreti görünür. Dolayısıyla bugün gösterilen yapmacık tebessümler gerçekten sadaka mıdır? Ya da bu imitasyon gülücüklerin, haddi aşan nobran bir vurdumduymazlığa ve tuhaf amaçlara hizmet edecek şekilde kullanılmadığını mı sanıyorsunuz? Bakırı altın suyuna batırırsanız da o yine bakırdır, dostlar. Gerçek güzel hasletler altının ta kendisidir. Ve haddimizi bilmek, ancak böyle mümkün olur.

Yani aslında dipdiri bir incelikten, dupduru bir zarafetten bahsediyorum. İtidalli, abartısız, gösterişsiz. Belki de bunun ulaştığı en yüksek mertebede, duasında ve secdesinde güzel olmak.

Çünkü insan, orucunda, ibadetine güzel olduğunda, yahut bunun için çabaladığında, hayatının her alanında bir düzen üzere hareket edebilir gibi geliyor bana. Zira muameledeki güzellik ve nezaket, ancak böylelikle yapmacıklıktan uzaklaşabilir. Ve her anımızda Allah’ı memnun edebilmek çabası, bizi bu inceliğin en sahici haline taşıyabilir.

Evet, bu kavramların hepsi bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlı. Hangi güzelliği söylesek, beraberinde bir diğerini getiriyor. Burada karşımıza “ihlas” bahsi çıkmıyor mu sizce de? Allah gördüğü ve razı olsun istediği için eşyaya bile güzel davranmak.. Benim çocukluğumda büyükler, yere bile nezaketle basardı, “toprak incinmesin” derlerdi. Şimdilerde ne kadar nazikseniz (gerçek nezaketten bahsediyorum), o kadar ... Ne ara böyle olduk, bilmiyorum.

Ne güzel bir temenni... Ümit etmekten vazgeçmek, Müslümana yakışmaz. Hepimiz şahsımıza münhasırız ve hepimiz kendimizden mesulüz. Fakat İslam, cemaat dinidir. Topyekûn güzel olmak... Mis gibi bir iklimde, mübarek üç ayların içindeyiz. Bu güzel zamanlar, Cahit Zarifoğlu’nun dediği gibi her yerde güzel olmaya çabalamak için bir vesile olsun. Niyetimizi tazeleyip yeniden besmele çekelim. Zahiren kaybedişler, belki de gerçek kazanımlardır. Hâl sârifdir. Güzellerle olalım, güzellerin güzellikleri bize de bulaşsın. Rabbimiz cümlemizi Reyyan kapısına layık kullarından eylesin. Dostlarımızla kol kola girdiğimizi hayal edelim. Fecr Suresi’nin son ayetlerinin muhataplarından olmak nasip olsun. Amin.

İncelikli bir düşünceye, zarafetle yapılan bir harekete, letafet dolu bir söze rastladığımda kendimi kaptırdığım doğru. İşte en çok o zaman haddimi bilmekte zorlanıyorum. Çünkü gerçek zannediyorum zira ve bu tatlı rüzgara kendimi sorgusuz sualsiz teslim ediyorum. Hayatım boyunca da bununla sınılanacağımı biliyorum.

Salaha Talep

Mustafa ESER

“Ey muhterem Aziz! Bil ki tâlip olan kimse ve sâdık müritten istenilen en öncelikli ve önemli husus, talep ve irade; yâni hak ve hakîkati istemesidir. Tâlip, talep yolunda ısrar ederse talebi kendine yüz gösterir. Tâlip, izzet cemâlinin perdesini kaldırıp yüzünün peçesini açtığında onu öyle yağma ederler ki talep eden kimseden geriye hiçbir şey kalmaz, hatta tâlip olup olmadığının farkında bile olmaz. Bu şekilde matlubu onu kabul eder, ‘Kim ki ister, arar ve gayret sarf ederse bulur.’ sözü bu duruma işarettir.”

Aynülkudât Hemedânî, Temhîdât

Salaha erdiğinin farkında olmayan birisi salaha ermiş sayılmaz. Salah, tesadüfen ya da teberrüken olmaz; idrak şarttır. İdrak, salaha niyet etmeyi mümkün kılar. Fakat niyet yeterli değildir. Niyetin sıhhati, niyete uygun bir çabanın ortaya konması ile ölçülür. Niyet, arzunun neticesidir. Arzu, niyeti; niyet de çabayı doğurur, diyebiliriz. Çaba salah için olursa buna kulluk denir. O halde durağımız, arzuyu salaha meyyal kılmak nasıl mümkün olacaktır, sualıdır.

Kişisel salah ile toplumsal salah bir döngü halinde; birbirlerine, hem sebep - sonuç katmanında hem de niyet - amaç katmanında bağlıdırlar. Erdemli bireyler, erdemli toplumu; erdemli toplum da erdemli bireyleri mümkün kılar. Modern paradigmanın aleni olarak özendirdiği ve hatta dayattığı bireycilik; erdem sahibi olmayı, berrak amacı olarak

gören şahsiyet ile karıştırılmamalıdır. Ben şahidim ki, diyebilmek için gerekli olan “ben idraki” bahsedilen şahsiyete zemin oluşturur. Bireycilik ise korunaklı alanında duran, mümkün olduğunca sorumluluk almadan, kişisel ikbalini ve zevklerini her şeyin önünde tutan, herhangi bir değer ile bu önde tuttuğu muhasebesinin tenakuzu söz konusu olursa derhal değerlerden vazgeçebilen bir zeminin adıdır. Bu zeminde salahtan bahsetmek mümkün olmayacaktır. Salah’ı gündem etmek bir seviye gerektirir. Fitrî, aklî, kalbî bir seviye...

Seviye, vehbi olan kuvveler ile şahsiyeti inşa etmek adına derinleşmek; halden hale; makamdan makama süluk etmekle olur. Seviye kesbetmek için bedel gerekir. Beşeri arzuların ve dolayısıyla hazzın tasallutundan olabildiğince arınma çabası bu bedelin ilk adımı kabul edilebilir. Yaptığı ve eylediğini meşru görmek ve göstermekten vazgeçip, net bir pişmanlıkla erdeme ve marufa doğru adım atmak bir sonraki adım olabilir. Kıyas prangasından azade yalnızca ve yalnızca Allah’a yaranma samimiyeti ile bütün tertibatını kuşatmak yürüyüşün

bir sonraki adımı olabilir. Bütün bu denilenlerle seviyeden ne kastedtiğimizi açmak istedik.

Salah’ın idrak ile mümkün olması, idrakin iş sahası hakkında bir pencere açar. Hakkı ve sabrı tavsiye etmeyenler, marufu emretme ve kötülükten sakındırma hususunda yeterli çabayı sarf etmeyenler, idraklerinin yok sayılmasına itiraz etmemeliler. Yok değilse de yok hükmünde olduğuna kani olmalılar. Zira idrak ancak salah uğruna ise varlığı delillendirilmiş olur. İdrakin varlığının gayesi ancak salah olabilir. Salahı tercih etmek, salah uğruna mücadele etmek, salah yeryüzünü kuşatsın deyu seyrüsefer halinde olmak, idrakin ispatlarındandır. Zira idrak; ışığa, aydınlığa ve merkezi olana rabitalıdır.

Salah, idrak, niyet, arzu ve eylem denklemi hassas bir denklemdir. Geçştirilebilir değildir. Hususi özen gerektirir. Arzunun yani çekim gücünün simetrisi olan nefret yani itim gücü; özellikle çalışılması gereken alandır. Çünkü modernite ve onun enstrümanları bu alan üzerinden insanlara kancasını geçirmekte ve insanları bu alanla köleleştir-

mekte pek mahirdir. Arzu ve nefretini salah uğruna tertipleye-bilme bu işe niyet etmekle başlar. Niyet eylemi getirdiğinden sıhhatini ispat etmiş olur. Salah, merkezlidir. Çünkü ilkeler ile gerçekleşir. İlkeler ise merkez varsa vardır. Merkez olmadan ilkeler oluşmaz. Buradaki merkez metaforu tevhid akidesindeki tekliğe atıfla kullanılmaktadır. Merkez ve merkez ile şekillenmiş eksen, bütün kevnîyatın kevn mekânıdır. Merkezi olmamak: savruk ve amaçsızlık, idrak ile yan yana duramaz. Bu idrakin varlığına terstir. Merkez derken, bilinen bütün boyutlardaki merkezlilikten bahsediyoruz. Merkezsiz ilke, ilkesiz salah; salahı amaç edinmeyen idrak olamaz.

Salah, süreklilikten güç alır. Az da olsa devamlı olan, ruhu ve bedeni terbiye eder. Dingin bir akış, berrak bir değişim demektir. Tıpkı sessizliğin gerçek ses olması gibidir bu durum. Süreklilik ise tecrübe ile mümkün olur. Zira terbiye ile elde edilmesi beklenen salah, insan ömrünü aşabilir. Neticeyi temaşa etmenin hazzından ziyade sürecin huzurunu yaşayan marifet ehli; sürekliliği, geleneğin ilkeleri ile mümkün kılarlar. Geleneğin damıtılmış irfanına saygı duymaktan bahsetmiyorum; bilakis o irfana tabi olmayı kastediyorum. Yavaşlığın derin şifacılığı ve şifası, hızın hazzına her daim tercih edilmeli ve salahı, kostüm değiştirmek vehminden sakınılmalıdır. Bunlar nazari alanda bir çırpıda söylenenlerdir. İcrada elbette zordur denilen. Ama olan hangi şey, kolay olur ki? Kolaylık, icranın kendisinde midir icracının nazarında yani niyetinde midir? Üşenen niçin üşenir? Aşk ile koşan nasıl yorulur?

Aile: Hem Bir Liman Hem Bir İmtihan

Sinan ÖZYURT

Zamanın çarkı döndükçe insan değişiyor; şehirler, sokaklar, evler ve kalpler dönüşüyor. Her şeyin hızla şekil değiştirdiği bu çağda bir müesese var ki, hâlâ insanın en çok ihtiyaç duyduğu liman olma özelliğini koruyor: Aile.

Aile, ilk kelimelerin telaffuz edildiği, ilk gözyaşlarının silindiği, ilk sevinçlerin paylaşıldığı yerdir. İnsan, fitratı gereği bir başka varlığa yaslanmak, bir sesin sıcaklığında huzur bulmak, bir bakışta değerli olduğunu hissetmek ister. Bu yönüyle aile yalnızca maddi bir birlikte-lik değil; aynı zamanda ruhun dinlendiği, kalbin sığındığı bir manevi yuvadır. Ancak bu yuva sağlam temeller üzerine kurulmazsa, zamanla içten içe çözülmeye başlar; sözler keskinleşir, bakışlar donar, kalpler birbirine yabancılaşıp.

Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah, aile kurumunu inşa eden eşlerin varlığını, kendi kudretinin delillerinden biri olarak zikreder:

"Kaynaşmanız için size kendi cinsinizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda, düşünen bir toplum için ibretler vardır." (Rum Suresi, 21)

Bu ayette geçen "sevgi" ve "merhamet" kelimeleri, bir ailede bulunması gereken iki temel değeri işaret eder. Sevgi, iki insanı birbirine yaklaştıran, kalpleri aynı ritimde attıran o ilk yakınlıktır. Lakin zamanla haya-

tın yükü, sorumlulukların ağırlığı ve araya giren mesafeler bu sıcaklığı gölgeleyebilir. İşte bu noktada devreye merhamet girer. Merhamet, sadece acıma duygusu değil; anlayışla bakmak, sabırla dinlemek, yeri geldiğinde kendini değil, karşıyı öncelemektir. Aile bağlarının sürekliliği yalnızca başlangıçta hissedilen duygularda değil; zamanla büyütülen ve korunan bu içsel rikkatte saklıdır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), aile hayatında örnek bir eş, anlayışlı bir baba, şefkatli bir dede olarak Müslümanlar için her zaman yol gösterici olmuştur. O'nun şu hadisi, aile içindeki ilişkilerin ne üzerine bina edilmesi gerektiğini açıkça ifade eder:

"Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlı olanınıyım." (Tirmizî, Menâkıb, 63)

Efendimizin aile yaşantısına bakıldığında; ev halkına asla kırıcı davranmadığı, sesini yükseltmediği, işleri paylaşmaktan geri durmadığı görülür. O, sadece sözleriyle değil, hâliyle de örnek olmuş; sevgisini davranışlarıyla göstermiştir. Oysa bugün nice ailede, en çok incinmenin yaşandığı yer ne yazık ki evlerin içidir. Kelimeler kılıç gibi, bakışlar sitem yüklü, sessizlikler adeta haykırış... Aile olmak, aynı çatı altında yaşamak değil; aynı gönül iklimini paylaşmaktır. Ve bu iklimi koruyabilmek, ancak sevgiyle birlikte merhameti de yuvaya taşımakla mümkündür.

Modern Çağın Getirdiği Yükler

Günümüzde aile, yalnızca iç meselelerle değil; dış baskılarla da sınanıyor. Televizyon, sosyal

medya ve dijital bağımlılık, aile fertleri arasındaki bağı zayıflatıyor. Sofralar birlikte kurulsa da kalpler dağınık, aynı evde yaşansa da bakışlar uzak, kelimeler eksik. Anne-baba yorgun, çocuklar yönsüz, eşler birbirine yabancı... İşte bu yüzden, modern çağın aileye dayattığı en büyük tehlike **iletişimsizliktir**.

Birbirini dinlemeyen, anlamak için değil; cevap vermek için konuşan insanlardan oluşan bir ailede huzurdan söz edilemez. Oysa İslam, sadece sözüyle değil; hâliyle de konuşan bir medeniyetin adıdır. Sevgiyle bakmayı, nezaketle konuşmayı, sabırla dinlemeyi öğütler. Kur'an'da geçen şu dua, aslında bütün Müslüman ailelerin kalbine yerleşmesi gereken bir yakarıştır:

"Ey Rabbimiz! Bize gözümüzü aydınlatacak eşler ve çocuklar lütfet ve bizi takva sahiplerine önder kıl." (Furkan Suresi, 74. ayet)

Temel Taşlar: Sevgi, Merhamet, Saygı, Anlayış ve Fedakârlık

Bir ailenin mayası **sevgi**yle yoğrulur. Ancak bu sevgi, gelip geçici bir heves değil; emekle, sabırla ve sadakatle büyüyen bir kıymettir. Sevgi; birlikte geçirilen zamanlarda, ilgiyle dokunulan sözlerde, sessizce yapılan fedakârlıklarda filizlenir. Bazen susarak, bazen anlamaya çalışarak, bazen de haklıyken geri çekilerek derinleşir.

Sevginin yanında **merhamet**, aile içi ilişkilerin en yumuşak ama en güçlü zeminidir. Merhamet; sadece acımak değil, kırmadan düzeltmek, yorulana fark etmek, susanı duymak, ağlayana yaklaş-

Aile, ilk kelimelerin telaffuz edildiği, ilk gözyaşlarının silindiği, ilk sevinçlerin paylaşıldığı yerdir. İnsan, fitratı gereği bir başka varlığa yaslanmak, bir sesin sıcaklığında huzur bulmak, bir bakışta değerli olduğunu hissetmek ister. Bu yönüyle aile yalnızca maddi bir birliktelik değil; aynı zamanda ruhun dinlendiği, kalbin sığındığı bir manevi yuvadır.

Bazen bir çocuğun samimi sözü, bir büyüğün yıllara dayanan tecrübesi kadar değerlidir. Saygının eksik olduğu bir evde, en doğru söz bile yankı bulmaz; kalplere dokunmaz.

maktır. Ailenin huzuru, yüksek sesle değil; merhametle kurulmuş cümlelerde sağlanır. Merhamet, ilişkileri ayakta tutmanın yanında ruhları da onarır, yuvaya sükûnet getirir.

Saygı, ailenin sarsılmaz direklerinden biridir. Saygı, yalnızca büyüklere değil; küçüklere, farklı fikirlere, sessizliğe ve gözyaşına da yönelmelidir. Bazen bir çocuğun samimi sözü, bir büyüğün yıllara dayanan tecrübesi kadar değerlidir. Saygının eksik olduğu bir evde, en doğru söz bile yankı bulmaz; kalplere dokunmaz.

Anlayış, ailede çözümün kapısını aralayan bir anahtardır. Eşler, birbirinin hâlini sezebilmeli; çocuklar dinlenmeli, yaşlılar ihmal edilmemelidir. Anlayış, yalnızca kelimeleri değil; sessizlikleri de okumayı gerektirir. Çünkü aile, herkesin kıymetli olduğu bir çemberdir: merkezinde sevgi, etrafında anlayış, içinde güven vardır.

Ve nihayet, **fedakârlık**... Belki de bütün bu değerlerin harcı; görünmeyen ama her şeyi bir arada tutan kuvvettir. Bir anne gecelerini uykusuz geçirebilir; bir baba, evladının geleceği için kendi hayallerinden vazgeçebilir; ebeveynler birbirinin yükünü paylaşabilir. Gerçek aile, vermeyi kayıp değil; kıymet bilenlerin yuvasıdır. Fedakârlık, çoğu zaman adı anılmayan, ama evin duvarlarına sinmiş görünmez bir kahramanlık tablosudur.

Sorunlar ve Çözüm Yolları

Elbette her ailede anlaşmazlıklar olur. Zaten anlaşmazlığın hiç olmadığı bir ilişki ya yapmacıktır ya da tek taraflıdır. Ancak İslam, sorun anında yapılması gereken-

leri de öğretir. Peygamber Efendimiz, öfke anında susmayı, abdest almayı ve ortamı terk etmeyi tavsiye eder. Kur'an ise affetmenin yüceliğine dikkat çeker:

"Kim affeder ve ıslah ederse, onun mükâfatı Allah'a aittir." (Şûrâ Suresi, 40. ayet)

Modern çağın dayattığı yalnızlaşma, kopukluk ve hız tuzağında; aile bireyleri arasındaki bağları korumak, bilinçli bir çaba gerektiriyor. İşte bu çaba için bazı küçük ama etkili adımlar şunlardır:

- **İstişare kültürünü canlandırmak:** Ailede kararlar, herkesin fikrine değer verilen; saygı ve dinlemeye dayalı bir ortamda alınmalıdır. Bu, çocuklara sorumluluk ve aidiyet hissi kazandırırken, eşler arasında güveni pekiştirir. Bir çocuğun kendi fikrinin dikkate alındığını bilmesi, onun şahsiyet gelişiminde önemli bir adımdır.

- **Birlikte ibadet etmek:** Beraberce kılınan bir akşam namazı, iftardan sonra edilen toplu bir dua veya cuma geceleri birlikte Kur'an okuma halkaları; kalpleri birbirine bağlayan güçlü bir manevi atmosfer oluşturur. İbadet, yalnızca ferdî bir görev değil; aynı zamanda aileyi birbirine yaklaştıran bir rahmettir.

- **Zaman ayırmak:** Aynı çatı altında bulunmak, birlikte vakit geçirmek anlamına gelmez. Gönüllerin buluştuğu anlar; gözlerin ekranlara değil, birbirine yöneldiği zamanlardır. Bu yüzden, haftada birkaç saat de olsa ailece yapılan yürüyüşler, birlikte hazırlanan bir yemek, paylaşılan bir tatlı sessizlik çok kıymetlidir.

• **Birlikte okuma saati oluşturmak:** Aile içi iletişimi güçlendiren çok özel bir alışkanlık da evde "**birlikte okuma saati**" oluşturmaktır. Bu saatlerde herkes kendi kitabını okuyabilir; böylece evde derin bir tefekkür ve huzur ortamı oluşur. Bunun yanında, özellikle çocuklarla birlikte aynı kitabı okuma ve ardından üzerine sohbet etme yöntemi; hem dil gelişimini hem de düşünce alışverişini zenginleştirir. Okunan kitaplardan çıkarılan dersler üzerine konuşmak, farklı yaşların aynı masa etrafında buluşması bu meclisi kıymetli bir eğitim halkasına dönüştürür.

• **Güzel söz ve tatlı dil:** Kırıcı sözler, insan ruhunda yıllar süren yaralar açabilir. Hâlbuki yumuşak bir ses tonu, sevgiyle seçilmiş kelimeler ve tatlı bir tebessüm, en sert kalpleri bile yumuşatır. Unutulmamalıdır ki, Peygamberimiz de muhataplarını "tatlı sözle" kazanmıştır.

• **Sabırlı olmak:** Her sorun hemen çözülmeyebilir. Zaman, çoğu meselenin ilacıdır. Sabır, sadece beklemek değil; beklerken dua etmektir, beklerken kırmamaktır, çözüm için çaba harcamaktır. Nitekim sabır, en çok ailede sınanır.

• **Hataları örterek düzeltmek:** Aile içinde yapılan hatalar, çoğu zaman dışa vurulmaktan ziyade dua ve mahremiyetle düzeltilmeyi bekler. Çoğu zaman hataların üzerine giderek değil, dua ederek, güzellikle örterek düzeltilmesi gerekir. Unutmayalım ki Yüce Allah, "kusurları örten"dir; kullarından da bunu ister.

• **Eşlerin birbirine teşekkür etmesi, çocukların takdir edilmesi:** İnsanlara teşekkür etmeyen, Allah'a (c.c.) da şükredemez. Aile içinde yapılan fedakârlıklar için "teşekkür ederim" cümlesi, motivasyonu ve samimiyeti artırır. Çocukların iyi ve güzel davranışlarının takdir edilmesi, onların özgüven kazanmalarında etkili olur.

• **Geçmiş hataları gündeme taşımamak:** Affedilmiş veya unutulmuş gibi yapılan meseleleri yeniden gündeme taşımak, sevginin zeminini sarsar. Aile, geçmişi kurcalayan değil; geleceğe umutla bakan insanların birlikteliğidir.

• **Birlikte üretmek ve hizmet etmek:** Bazen evdeki bir tamirat işini birlikte yapmak, bir yemeği hep birlikte hazırlamak ya da ihtiyaç sahibi bir komşuya ailece yardım götürmek... Bütün bunlar, güzel anılar oluşturma yanında aidiyet de inşa eder.

Aile, bir imtihandır. Sabırla geçilir, dua ile güçlenir, anlayışla korunur. Bazen bir kahkaha, bazen bir gözyaşıyla örülür. Ama en önemlisi, Allah'ın rızası gözetilerek kurulan bir aile, dünyadaki en değerli varlıktır. Orada sevgi vardır, fedakârlık vardır, dua vardır. Hepsinden öte, Allah'ın (c.c.) rızası vardır.

"Allah'ım, ailemizi senin razı olacağın bir sevgiyle birleştir. Kalplerimize merhamet, dilimize hikmet, hâlimize sabır ver. Bizi önce sana, sonra da birbirimize yakın kıl."

Aile, bir imtihandır. Sabırla geçilir, dua ile güçlenir, anlayışla korunur.

Mutlu Aile Olmanın Sırrı

Hatice BALİN

Mutlu Aile Mutlu Çocuk Derneği Başk.

Modern ve seküler dünyada mutlu bir aile kurmak ve bunu sürdürebilmek her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Bunun birçok sebebi vardır: yoğun iş temposu, dijitalleşme, bireyselleşme ve değerlerimizin erozyona uğraması gibi. Ancak bu zorluklara rağmen mutlu bir aile olmak imkânsız değildir. Burada önemli olan, bilinçli ve iradeli bir şekilde bu değerlere sahip çıkmaktır. Günümüz koşullarında mutlu bir aile olabilmek için bazı stratejiler geliştirmek gerekmektedir. Literatürde de karşılaşılabileceğiniz bu stratejileri, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) örneğinde yaşamanın önemine dikkat çekmek istiyorum. Peygamberimizin örneğini günümüzle karşılaştırmak ve bir değerlendirme yapmak, bu yazının temel amacını oluşturmaktadır. Kıymetli okuyucularımın istifadesine sunuyorum. Peygamberimiz (s.a.v.), her alanda olduğu gibi aile hayatında da örnek bir kişiliğe sahipti ve iyi bir ești: Eşlerine her zaman sevgi ve saygı gösterirdi. Onlarla ilişkilerinde nazik, anlayışlı ve hoşgörülüydü. Eşlerinin fikirlerine değer verir, önemli konularda onlara danışırdı.

Mutlu bir ailenin temelinde sevgi, saygı, anlayış ve birlikte kaliteli zaman geçirmek yatmaktadır. Peygamber Efendimizin bu konudaki tutumları, günümüz literatürüyle karşılaştırıldığında birçok ortak nokta olduğu görülmektedir. İşte mutlu bir aile için bazı önemli başlıklar:

İletişim: Açık ve samimi iletişim kurmak

Aile bireyleri birbirini dinlemeli ve fikirlerine değer vermelidir. Sorunlar karşısında suçlayıcı değil, çözüm odaklı olmak gerekir. Peygamber Efendimizin iletişimi güçlüydü ve dinlemeyi bilirdi. Eşlerinin fikirlerine değer verir, onları dikkatle dinlerdi. Hz. Hatice'nin görüşlerine

güvenmiş, her zaman ona danışmıştır. Hz. Aîşe ile ilmî sohbetler yaparak bilgi paylaşımında bulunmuştur. Aile içi ilişkilerde eleştiri, yargılayıcı tutumlar ve suçlayıcı dil, savunmacı iletişim tarzına yol açabilir. Bu da ilişkilerin sağlıksız olmasına neden olur. Özellikle çiftlerin birbirlerini dinlemeden eleştirmesi, zamanla empati yetilerinin zayıflamasına ve mutsuzluğun artmasına yol açmaktadır. Aile danışma merkezlerine başvuran birçok çiftin temel şikâyeti, "Birbirimizle iletişim kuramıyoruz." şeklindedir. Bu durum, çocuklarla kurulan iletişime de yansımaktadır (Karadağ, 2025). Sosyal medya ve dijitalleşmenin etkisiyle bireyler yüz yüze iletişimden uzaklaşmakta ve bu da toplumsal yalnızlığı beraberinde getirmektedir (Karagülle & Çaycı, 2014).

2. Sevgi ve Saygı:

Sevgimizi göstermekten çekinmemeliyiz. Allah Rasûlü de sevgisini göstermede cömertti. Farklılıklara saygı duymalı, küçük jestlerle büyük etkiler oluşturabiliriz. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) sevgi ve şefkatle yaklaşır, eşlerine güzel sözler söylerdi. Hz. Aîşe'ye "Ya Aîşe" diyerek hitap eder, sevgisini dile getirirdi. Onlarla şakala-

şır, birlikte vakit geçirirdi. Mutlu ve sağlıklı evliliklerin temeli sevgi ve saygıdır. Erich Fromm'a göre "üretici sevgi", sadece bir duygu değil; emek, sorumluluk ve karşı tarafın gelişimini gözetten aktif bir süreçtir. Fromm'un dört temel ilkesi: İlgi: Sevilen kişinin mutluluğu için çaba göstermek. Sorumluluk: Onun ihtiyaçlarına duyarlılık göstermek. Saygı: Onu olduğu gibi kabul edip gelişmesine destek olmak. Bilgi: Gerçek sevgi, karşımızdaki kişiyi tanımayı gerektirir. Derneğimize terapi için başvuran çiftlerden bazıları, sevgilerini gösteremediklerini ve birbirlerine saygı duymadıklarını belirtmişlerdir. Sevgi emek ister; çiçeği sevip sulamayan birinin sevgisi ne kadar inandırıcı olabilir?

Kaliteli Zaman ve Destek

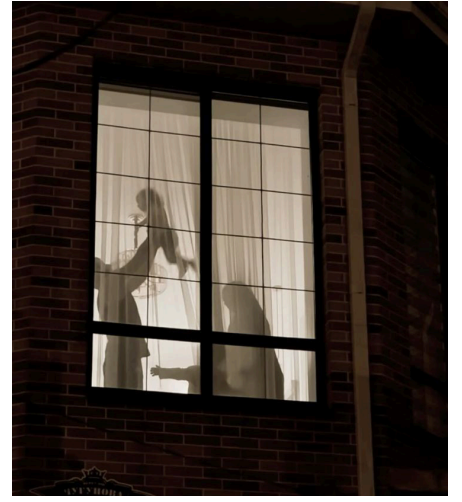
Bir eş ve babanın ailesine olan ilgisinin en önemli göstergesi, onlarla birlikte vakit geçirmesidir. Hz. Peygamber (s.a.s.), buna îtinâ eder, ne ibâdeti, ne arkadaşlarıyla geçirdiği vakit ne de dünya meşguliyeti buna mani olmazdı. O, ailesi ile birlikte olduğunda, onlarla sohbet eder, hal ve hatırlarını sorar, şakalaşır ve eğitmeye çalışırdı. Esved b. Yezîd anlatıyor: "Âîşe'ye (ra), "Hz. Peygamber (s.a.s.) evinde ne yapardı?" diye sordum. Şöyle cevap verdi: "Ailesinin işlerini görür, ezanı duyunca (namaz için dışarı) çıkardı" (B5363 Buhârî, Nafakât,8). Eşler arası dayanışmayı, birbirlerini tamamlayan velinimet olma meselesi, Peygamberimizin hayatının örneğinde görürüz. Ortak etkinlikler yapmak (yemek, yürüyüş, sohbet vs.), cihazlardan uzak durarak yüz yüze zaman geçirmek, birbirinizi desteklemek ve moral vermek. Hz. Peygamber

Peygamberimiz (s.a.v.), her alanda olduğu gibi aile hayatında da örnek bir kişiliğe sahipti ve iyi bir eşi: Eşlerine her zaman sevgi ve saygı gösterirdi. Onlarla ilişkilerinde nazik, anlayışlı ve hoşgörülüydü. Eşlerinin fikirlerine değer verir, önemli konularda onlara danışırdı.

Derneğimize terapi için başvuran çiftlerden bazıları, sevgilerini göstermediklerini ve birbirlerine saygı duymadıklarını belirtmişlerdir. Sevgi emek ister; çiçeği sevip sulamayan birinin sevgisi ne kadar inandırıcı olabilir?

(s.a.v.), ailesiyle zaman geçirmeye büyük önem verirdi. Evin işlerine yardımcı olur, sohbet eder, eşlerinin gönlünü alırdı. Hz. Hatice'nin ona Hira'da destek olması, eşler arası dayanışmanın güzel bir örneğidir. Hz. Aişe ile sohbet eder, onun bilgi ve görüşlerinden yararlanırdı. Peygamberimizin aile yaşantısı; katı hiyerarşiden uzak, danışmaya dayalı ve karşılıklı saygıya önem veren bir yapıya sahipti. Bu model, günümüz evlilikleri için örnek teşkil etmektedir.

Özellikle ilk vahiyde eşi Hz. Hatice'ye sığınması, Hira mağarası sürecinde yine Hz. Hatice valide-mizmin her gün yanına giderek ona destek olması, fedakârlığın, sevgi ve muhabbetin yüceliğini ortaya koymaktadır. Yine yukarıdaki hadîs-i şerîfte, Peygamber Efendimizin aile içi rollerde eşleriyle birlikte her konuda paydaş olduğuna dair güzel bir delil sunulmaktadır. Günümüz toplumunda tartışmalara varan boşanmalara neden olan ev- içi sorumlulukların aslında tek kişinin uhdesine bırakılmadığını Allah Resulü'nün örnekliğinde görmekteyiz. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) aile hayatına baktığımızda, aile içinde katı bir hiyerarşinin bulunmadığını; eşlerin birbirlerinin yükünü paylaştan, karşılıklı istişareye dayalı bir ilişki sürdürdüklerini görmekteyiz. Özellikle Hz. Hatice (r.a.) ile olan evliliğinde bu durum açıkça görülmektedir. Peygamberlik görevi kendisine ilk tebliğ edildiğinde, Efendimiz büyük bir sarsıntı yaşamış; bu süreçte Hz. Hatice onu sükûnetle karşılamış teselli etmiş ve tam bir destekçi olmuştur. Bu örnek, hem duygusal hem de düşünsel dayanışmanın en güzel örneklerinden biridir. Benzer şekilde, Hz. Aişe

(r.a.) ile olan ilişkisinde de istişare kültürünün ve karşılıklı saygının hâkim olduğu gözlemlenir. Peygamberimiz, çeşitli toplumsal meselelerde Hz. Aişe'nin fikirlerine başvurmuş, onun bilgi ve görüşlerini dikkate almıştır. Bu yaklaşım, aile bireylerinin sadece ev içi rollerde değil, düşünsel katkılarla da sürece dâhil edildiğini göstermektedir. Dolayısıyla Peygamber Efendimizin aile yaşantısı, toplumsal cinsiyet rollerine dair eşitlikçi ve şefkat temelli bir modeli ortaya koymakta; eşler arasında görev paylaşımı, saygı, danışma ve birlikte karar alma gibi değerlerin öne çıktığı bir ilişki yapısına işaret etmektedir.

4. Empati ve Sınırların Farkında Olmak

Eşlerin birbirlerine dair duyguları anlamaya çalışması, yapıcı eleştirilerde bulunması, aile içinde temel aile kuralları belirlenmesi, tutarlı ve adaletli olması, aile içi huzuru ve mutluluğa giden yollardan en önemlisini oluşturur. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), eşlerine karşı adil ve sabırlıydı. Her birine eşit davranmaya özen göstermiştir. Küçük anlaşmazlıklarda dahi kırıncı olmamış, gönül almıştır. Örneğin, Hz. Aişe kıs-

kançlıkla bir kabı kırdığında, onu azarlamamış, “Anneniz kıskandı.” diyerek yumuşatmıştır.

5. Affetmek

Kin tutmak yerine, affetmeyi ve yaşananlardan ders çıkarmayı öğrenmek gerekir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hataları affeder; eşlerinin mutluluğunu önemserdi. Küçük jestler ve güzel sözlerle sevgi dolu bir ortam oluşturmdu.

Sonuç olarak;

Günümüzde, aile yapısını tehdit eden unsurlar giderek artmakta; bu da bazı değer ve hassasiyetlerin zayıflamasına yol açmaktadır. Bu durum, aile içinde çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Karşılıklı anlayışın ve güzel davranışların hâkim olduğu bir ilişkide, mutlu bir aile yapısına ulaşmak mümkündür. Biz de bu yazıda, Peygamber Efendimizin örnekliğinden yola çıkarak mutlu aile olmanın yollarını anlatmaya çalıştık. Aile bağlarını zayıflatan en büyük etkenlerden biri olan dijital dünyaya değinmeden konuyu ele almak eksik olurdu. Özellikle son zamanlarda artan aile içi şiddet ve cinayet olayları, zincirleme bir etkiyle toplumu derinden sarsmaktadır. Aynı evin içinde yaşayan ama birbirine yabancılaşan bireyler, sosyal medyada saatler geçirip dışarıya mutlu aile tabloları sunarken, gerçek hayatta yalnızlaşmakta ve birbirlerinden kopmaktadır. Eline telefonu alıp gözünü ekrana kilitleyen, çocuğunun hangi sınıfta olduğunu bile bilmeyen “çok ilgili” ebeveynler, şikâyet ettikleri Z kuşağının bu hâle gelmesinde önemli bir pay sahibidir. Günümüz insanı

konforlu bir yaşamı tercih ederken, en küçük hatalarda bile ilişkileri sonlandırmaktadır. Bu durum, sağlıklı ve huzurlu bir aile yapısına ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Oysa mutlu bir aile; kusursuz değil, anlayışlı ve destekleyici olan, birlikte gelişen bir yapıdır. Peygamber Efendimizin aile hayatını örnek alarak kurulacak ilişkilerde huzur ve denge daha kolay sağlanabilir. Eşler arasındaki mutluluk, çocuklara da olumlu yansır. Ebeveyn tutumları, çocukların karakter gelişimini doğrudan etkiler. Sağlıksız aile ortamları ise bireylerde kalıcı travmalara neden olabilir. Unutulmamalıdır ki sağlıklı bir ailede yetişen çocuklar sağlıklı bir toplumun temelidir.

Peygamberimizin aile yaşantısı; görev paylaşımı, saygı, istişare ve empati gibi değerler üzerine inşa edilmiştir. Bu değerler, modern psikoloji ve aile danışmanlığı ilkeleriyle de büyük ölçüde örtüşmektedir. Bu yönüyle, O, hem dini hem de bilimsel açıdan evrensel bir aile modeli sunmaktadır.

KAYNAKÇA

Fromm, Erich. (1985). Sevme Sanatı. Çev. Işitan Gündüz. İstanbul: Say Yayınları

Fromm, Erich. (2003). Sahip Olmak ya da Olmak. Çev. Aydın Arıtan. İstanbul: Arıtan Yayınevi

Diyanet – Hadislerle İslam: <https://www.diyanehaber.com.tr/es-ve-baba-olarak-hz-peygamber>

Karadağ, Şule. (2025). Karagülle, A. E., & Çaycı, B. (2014). AĞ TOPLUMUNDA SOSYALLEŞME VE YABANCILAŞMA. Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 4(1), 1-9.

Peygamberimizin aile yaşantısı; görev paylaşımı, saygı, istişare ve empati gibi değerler üzerine inşa edilmiştir. Bu değerler, modern psikoloji ve aile danışmanlığı ilkeleriyle de büyük ölçüde örtüşmektedir. Bu yönüyle, O, hem dini hem de bilimsel açıdan evrensel bir aile modeli sunmaktadır.

Dijital Çağda Aile İlişkileri

Kerem GÜMÜŞ

Uzm. Psikolog

Teknolojinin hızla ilerlediği dijital çağda, aile ilişkileri de bu değişimden derinlemesine etkilenmektedir. İnternet, akıllı telefonlar ve sosyal medya platformları günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelirken, aile bireylerinin iletişim biçimlerini, birbirleriyle olan bağlarını ve birlikte geçirdikleri zamanı doğrudan şekillendirmektedir.

İletişimin Dönüşümü

Dijital araçlar, aile içi iletişimi hem kolaylaştırmakta hem de karmaşık hale getirmektedir. Uzaktaki aile üyeleriyle görüntülü aramalar yapabilmek ve anlık mesajlaşma yoluyla sürekli iletişimde kalmak, mesafeleri kısaltan önemli avantajlardır. Ancak, yüz yüze iletişimin azalması ve anlamlı sohbetlerin yerini kısa, yüzeysel mesajların alması gibi olumsuz etkiler de ortaya çıkmaktadır. Özellikle yemek masasında veya aile toplantılarında dijital cihazların aşırı kullanımı, bireyler arasında duygusal mesafe yaratmakta ve dijital bağımlılığın önünü açmaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojileri, sosyalleşme ve bilgi edinme gibi alanlarda önemli avantajlar sunsa da yüz yüze temasın yerini tamamen alamamaktadır. Özellikle pandemi döneminde uzun saatler boyunca ekran karşısında geçiren çocuklar, dijitalleşme aracılığıyla öğrenme ve sosyalleşme imkânı bulsalar da fiziksel olarak arkadaşlarıyla vakit geçirmek, aileleriyle kaliteli zaman paylaşmak ve gündelik yaşamda aktif olarak yer almak istemektedir. Dijital imkânlar arttıkça, birebir ilişkilerin ve fiziksel etkileşimin önemi de artmaktadır. Bu durum, teknolojik araçlara kontrollü ve bilinçli bir şekilde maruz kalmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Birlikte Zaman Geçirme Alışkanlıkları

Dijital çağda eğlence anlayışı değişmiş, ekran başında geçirilen süre artmıştır. Çocuklar video oyunlarına, ergenler sosyal medyaya, yetişkinler ise dijital içeriklere daha fazla vakit ayırmaktadır. Bu durum, aile bireylerinin birlikte kaliteli vakit geçirme fırsatlarını azaltabilmektedir. Ancak, teknolojiyi bilinçli kullanarak dijital araçları aile içi bağları güçlendirmek için de değerlendirmek mümkündür. Örneğin, birlikte çevrimiçi oyunlar oynamak, dijital platformlarda eğitici içerikler izle-

mek veya aile albümlerini dijital ortamda paylaşmak, aile içi etkileşimi artırabilir.

Dijital Sınırlar, Mahremiyet ve Sosyal Medyanın Etkisi

Aile içinde dijital sınırların belirlenmesi, sağlıklı ilişkiler için kritik öneme sahiptir. Çocukların ekran sürelerinin kontrol altına alınması, ebeveynlerin dijital mahremiyete saygı göstermesi ve kişisel zamana özen gösterilmesi, dijital çağda dengeyi korumak için gereklidir. Örneğin, “teknolojisiz saatler” uygulamasıyla akşam yemeklerinde veya hafta sonunun belirli saatlerinde dijital cihazlar bir kenara bırakılarak yüz yüze iletişim teşvik edilmelidir.

Sosyal medyanın aile ilişkileri üzerindeki etkisi göz ardı edilemez. Araştırmalar, sosyal medyada geçirilen sürenin artmasının eşler arasında iletişim kopukluklarına ve duygusal uzaklaşmaya

yol açabileceğini göstermektedir. Sürekli çevrimiçi etkileşimde bulunmak, çiftler arasındaki yüz yüze iletişimi ve duygusal yakınlığı zayıflatır. Ayrıca, sosyal medyada idealize edilen yaşamlar, bireylerin kendi ilişkilerinden tatminsizlik duymalarına ve beklentilerinin artmasına neden olabilmektedir. Bu durum, boşanma oranlarının yükselmesinde de etkili oluyor. Eşlerin dijital platformlarda fazla zaman geçirmesi, duygusal ihmal, güvensizlik ve sadakat problemleri gibi çeşitli sorunlara zemin hazırlayabilmektedir.

Dijital çağda aile ilişkilerini sağlıklı tutmak, bilinçli ve dengeli bir teknoloji kullanımı gerektirir. Aile bireyleri arasında güçlü bağlar kurabilmek için yüz yüze iletişimden ödün vermemek, birlikte kaliteli vakit geçirmek ve dijital sınırları net bir şekilde belirlemek önemlidir. Teknolojiyi bir tehdit olarak görmek yerine, aile bağlarına zarar vermemesi

için kontrollü bir araç olarak kullanmak, dijital çağda sağlıklı ve mutlu aile ilişkilerinin temelini oluşturacaktır.

Aile ilişkilerini korumak ve güçlendirmek için şu önerilere dikkat edilebilir:

1. Teknolojisiz Zaman Dilimleri Belirleyin: Özellikle akşam yemekleri ve tatiller gibi özel anlarda dijital cihazlardan uzak durarak aileyle kaliteli zaman geçirin.

2. Dijital Sınırlar Koyun: Çocuklar için yaşa uygun ekran süresi sınırlamaları belirleyin ve ebeveynler olarak bu sınırlamalara uyum sağlayın.

3. Yüz Yüze İletişimi Öncelik Edinin: Günlük yaşamda doğrudan iletişime önem verin, duygularınızı paylaşın ve anlamlı sohbetler gerçekleştirin.

4. Sosyal Medya Kullanımını Gözden Geçirin: Sosyal medya alışkanlıklarınızı düzenli olarak değerlendirin ve ilişkilerinizi olumsuz etkileyecek aşırılıklardan kaçının.

5. Birlikte Dijital Aktiviteler Planlayın: Ailece izlenecek belgeseller, oynanacak oyunlar veya üretici dijital projeler belirleyerek bağlarınızı güçlendirin. Teknoloji, hayatımızı genişletip zenginleştirdiği sürece değerlidir. Ancak, bizi ona bağımlı ve mahkûm hissettirmeye başladığında dikkatli olmak gerekir. Teknoloji, yaşam düzenimizin merkezine yerleşip ilişkilerimize zarar verdiğinde “dur” demek ve dengeyi sağlamak önemlidir.

Sevgilerle

Devran Döndü Roller Değişti: Ailede Değişen Roller Üzerine

Muhammet Ü. ÖZTABAK

Doç. Dr. FSMVÜ Eğitim Fakültesi

Aile, biyolojik bağlar yoluyla neslin devamını sağlayan, toplumsallaşmanın ilk adımlarının atıldığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara dayandığı, toplumda biriken maddi ve manevi değerlerin kuşaktan kuşağa aktarıldığı, toplumsal ve hukuki boyutları olan bir yapıdır. Aile yapısı; geleneksel/geniş aile, geçiş dönemi ailesi ve modern aile olmak üzere üç ana grupta incelenebilir. Zaman içinde aile yapısı geniş aileden çekirdek aileye, tarımdan sanayiye, geleneksel yapıdan modern düzene ve kırsaldan kentsel yaşama doğru bir evrim geçirmiştir. Türkiye’de aile yapısındaki değişimi etkileyen faktörler arasında nüfusun büyüklüğü, yerleşim yerlerine göre dağılımı, doğurganlık oranı, kadının toplumsal rolü ve toplumun genel zihniyet yapısındaki dönüşüm önemli bir yer tutmaktadır. Bu unsurlar, aile yapısının dönüşümünü tetiklemiş ve tarihsel süreç içinde aile tipi değişikliklerine yol açmıştır.

1980 yılında Türkiye nüfusunun çoğunluğunun kırdaki yaşadığı, 1990 yılına gelindiğinde kent nüfusunun kır nüfusunu geçtiği, 2010 yılında ise kır nüfusunun kütlelerinde önemli azalmalar yaşandığı gözlemlenmiştir. Kent nüfusu istikrarlı bir biçimde artarken, kır nüfusu erimştir. 2022 yılı itibarıyla belde ve köylerde yaşama oranı %6,6’dır. Kırsal nüfusun eğitim oranı daha düşükken, kentte eğitim oranı daha yüksektir. Modern kuşakta kadının eğitim almaması gibi durum nadir görülmekte, hatta yadırganmaktadır. Son yıllarda tüm eğitim kademelerinde okullaşma oranlarının %90’ların üzerine çıktığını ve kız çocuklarında bu oranın üst seviyelerde olduğunu görmekteyiz. Eski dönemde erkeklerin eşlerinin eğitim almasını istemediği görülürken, günümüzde erkeklerin kız çocuklarının okumasına büyük bir destek verdiğine şahit olmaktadır. Tahsil arttıkça rollerdeki değişim daha hızlı olmakta, azaldıkça da daha yavaş olmaktadır. Bu durum, rollerdeki değişimle tahsil

arasında negatif bir korelasyonun olduğunu göstermektedir.

Eskiden “Kaç çocuğunuz var?” sorusuna “İki emanetimiz var” şeklinde cevap verilirmiş. Çocuklara sahip olunan varlıklar olarak değil, Allah’ın emanet ettiği varlıklar olarak bakılmış. Veya bir küçük çocuk vefat edince, ebeveynleri tarafından “O verdi, O aldı” denilirmiş. Emanetçi, kendisine emanet edilen eşyayı kendi istek ve arzularına göre değiştirmeye, beklentilerine göre şekillendirmeye kalkmaz; aksine o eşyanın bozulmaması, zarar görmemesi, aslının korunması için elinden geleni yapar. Elbet zamanı gelince, gerçek sahibinin eşyasını alacağını bilir. Sahip olma senin içindir, emanetçi olma O’nun içindir. Sahip olma sana aittir, emanetçi olma O’na aittir. Sahip olma tasarruf tam yetkisi verir, emanetçi olma O’nun isteği doğrultusunda tasarruf izni verir. Bu sebeple sahip olma rolü ile emanetçi olma rolü farklı tezahür eder. Sahip olan, çocuğu kendi uzantısı şeklinde görebilir, çocuğu bir proje nesnesi haline getirebilir veya çocuğun projesi haline gelebi-

lir. Emanetçiye düşen ise, fitratı korumak, donanımına/istidadına göre yetiştirmek, çocuğu sağlam sahibine teslim etmektir. Bu iki zihniyet yapısının eylemleri de elbette birbirinden farklı olacaktır.

Sahip ve emanetçi kavramlarına benzer bir karşılaştırmaya, Erich Fromm’un *Sahip Olmak ya da Olmak* isimli kitabında da rastlıyoruz. Yazar, kitabında şunları ifade etmektedir: “Eğer insan yalnızca ‘sahip olduğu’ şeylerden ibaretse, onları yitirdiğinde, kendini de yitirecek, kim olduğunu bilemeyecektir. Böylece yaşamı yanlış kurmanın sonucunda ortaya yenilmiş, moral-siz, yıkık ve acınacak bir insan çıkar. ‘Olmak’ kavramında ise sahip olunan şeylerin kaybedileceğinden doğan endişe ve korku yoktur. Olduğum gibiysem ve kişiliğim ‘olmak’ tarafından belirleniyorsa kimse benden bunu alamaz ve kişiliğimin yıkılması tehlikesi de doğmaz.”

Geniş/geleneksel aileden çekirdek aileye geçişle birlikte, bir üst kuşağın yani anneanne, babaanne ve dedenin rollerinin değiştiğini görmekteyiz. Geniş ailede tecrübe, bilgelik, denge ve hakem gibi rollerle karşımıza çıkan bu nesil, artık kendi devrini kapatarak eskimiş ve rafa kalkmış; aileye karışmaması gereken, bayramdan bayrama eli öpülen ve harçlık dağıtan bir nesil olarak görülmeye başlanmıştır. Son zamanlarda kadının iş hayatında daha fazla yer almasıyla birlikte, üst nesil ikinci anne-babalık dönemi yaşamaya zorlanmaktadır. Çocuklarına ebeveynlik yapan bu nesil, şimdi torunlarına ebeveynlik yapmak durumunda kalmaktadır. Onlar için bir nevi

Geniş/geleneksel aileden çekirdek aileye geçişle birlikte, bir üst kuşağın yani anneanne, babaanne ve dedenin rollerinin değiştiğini görmekteyiz. Geniş ailede tecrübe, bilgelik, denge ve hakem gibi rollerle karşımıza çıkan bu nesil, artık kendi devrini kapatarak eskimiş ve rafa kalkmış; aileye karışmaması gereken, bayramdan bayrama eli öpülen ve harçlık dağıtan bir nesil olarak görülmeye başlanmıştır.

Ebeveynler, hayatlarının merkezine çocuklarını alarak “çocuklarım için yaşıyorum” mottosuyla hayat sürüyorlar. Ne var bunda, diyebilirsiniz. Ne yok ki? Öncelikle siz yoksunuz. Ama sizin “proje çocuğunuz” her daim orada. Siz kendinizi var etmeden, başka biri üzerinden kendinizi var etmek istiyorsunuz. Bu, çok dolaylı bir varoluş; belki de dolandırarak yok oluş. Ben yapamadım, o yapsın. Ben edemedim, o etsin. Otoritedeki rol değişimi!

dejavu durumu! Torun baldan tatlıdır ama dede olarak seversen, babalık yaparsan değil. İkinci bahar bir başka bahara kaldı, anlayacağınız. Üst nesildeki rol karışımı!

Geleneksel ailede, çocuklar genellikle aileye bağlı bir şekilde, geleneksel değerler doğrultusunda büyürlerdi. ‘Sus küçüğün, söz büyüğün’ atasözüne atfen, ebeveynin çocuk üzerinde söz ve tasarruf hakkı bulunmaktaydı. Modern ailede ise çocuklar, bireysel hak ve özgürlüklerini daha fazla keşfetmeye başlayan ve kendi kararlarını verebilen bireyler haline gelmişlerdir. Ebeveynler, çocuklarının bağımsızlıklarını desteklemekte ve onları kendi seçimleriyle, kararlarıyla yetiştirmeye çalışmaktalar.

Son günlerde İstanbul’da bir camide teravih namazı kılınırken, koşuşturarak ve sesli bir şekilde oynayan çocuklar gündem oldu. Çocukların camide başına buyruk bir şekilde bulunmaları üzerine insanlar, bu durumun uygun olup olmadığını tartışarak ikiye bölün-

düler. Oysaki buna benzer haberler son yıllarda karşımıza çok çıkmıştı; camide futbol maçı yapan çocuklar, camide oyun alanlarının oluşturulması, camide oyun parkı kurulması gibi olaylar...

Bu yapılanların gerekçesi olarak gösterilen ortak tema ise camiye sevdirmek?! idi. Oysaki caminin asli fonksiyonunu sevdirmek gerekir; caminin asli fonksiyonunu kaldırarak cami sevdiremez. Tiyatro salonunda top oynatarak çocuklara tiyatroyu sevdiremezsiniz. Veya sinema salonunda film izletmeden sinemayı tanıtamazsınız. Laboratuvarın içinde deli danalar gibi koşan çocuğu bilimle tanıştıramazsınız. Bir işi sevdirmek için çocukları o işin parçası yapmanız gerekir. Her işi kendi cinsinden olanla tanıtmak, bildirmek ve sevdirmek gerekir. İbadetsiz ibadet sevdiremez. Bu sebeple atalarımızdan “tekne orucu” diye bir uygulama kalmış. Günün belli saati oruç tutan çocuk alıştırılır, tebrik edilir, ödüllendirilir, teşvik edilir.

İşte tüm bu yaşananlar ve tartış-

malar, çocuk merkezli-veledşahi bir anlayışın ürünü olarak karşımızda duruyor. Namaz saflarında babasının/annesinin, dedesinin yanında veya büyüklerin arasında birlikte namaz kılma anlayışı daha çok pederşahi bir anlayıştı. Tasarımı büyükler yapardı; şimdi ise tasarım neredeyse tamamen çocuğa bırakılmış durumda. Adeta sen iste senin için caminin düzenini bile değiştiririz anlayışı hâkim.

Ebeveynler, hayatlarının merkezine çocuklarını alarak “çocuklarım için yaşıyorum” mottosuyla hayat sürüyorlar. Ne var bunda, diyebilirsiniz. Ne yok ki? Öncelikle siz yoksunuz. Ama sizin “proje çocuğunuz” her daim orada. Siz kendinizi var etmeden, başka biri üzerinden kendinizi var etmek istiyorsunuz. Bu, çok dolaylı bir varoluş; belki de dolandırarak yok oluş. Ben yapamadım, o yapsın. Ben edemedim, o etsin. Otoritedeki rol değişimi!

Otorite deyince, geleneksel ailede erkek/baba figürü hakimdir. Erkek, evin geçimini sağlayan, maddi sorumlulukları üstlenen, aileyi koruyan ve ailenin dış dünyada temsilcisi olan kişi olarak görülürdü. Modern ailede erkek, sadece aileyi geçindiren kişi olmanın ötesine geçmiş, ev işlerinde ve çocuk bakımında da daha aktif rol alır hale gelmiştir. Modern ailede, kadın ve erkek arasında daha eşit bir rol paylaşımı görülmektedir. Örneğin; akşam yemeğine başlamak için evin erkeğinin beklenmesi veya eve bir eşya alınırken mutlaka onun onayının ve izninin alınması gibi. Modernleşmeyle birlikte erkek/baba otoritesi zayıflamış, söz hakkı olmayan, sesi kısık kadın artık kararlara ortak

olduğu görülmüş hatta bazı ailelerde maderşahi/anaerikil olarak görülmektedir.

Geleneksel ailedeki iletişim daha dikeydi; yani erkek (özellikle baba ve büyükbaba) söz sahibiydi ve kararlar genellikle onlar tarafından alınırdı. Çocuklar ve kadınlar genellikle daha pasif bir rol oynar, büyüklerin sözlerini dinlerdi. Modern ailede ise iletişim daha yatay hale gelmiştir. Ailedeki tüm bireyler, karar alma süreçlerine katılmakta ve birbirlerinin fikirlerine saygı göstermektedir. Eş ve çocuklar, aile içindeki meselelerde daha fazla söz hakkına sahiptir. Örneğin; bir tatil planı yapılırken kararı sadece baba değil, tüm aile bireyleri vermektedir.

Geleneksel ailede kadın ev yükünü, erkek iş yükünü yüklenirdi. Ailede kültürel bir rol/iş paylaşımı olurdu. Modern zamanlarla birlikte kadına ekstra iş yükü daha eklenmiş oldu, ancak diğer yüklerinde bir hafifleme yaşanmadı. Kadının evdeki görevlerine profesyonel iş hayatı da eklenmiş oldu. Kadın, bu yükü hafifletmek adına bazı çözümler geliştirdi ve bu çözümlerle birlikte yeni sektörler ortaya çıktı. Örneğin; bebek bakıcılığı, çocuk bakıcılığı, kreşler, oyun grupları, ev yemekleri, ev temizliği, Filipinli dadılar, koçlar... Kadının sıkışmış rolü! Erkek ise geleneksel konumunu koruyarak ağırlıklı iş adamı rolünü sürdürmektedir. Erkeğin ek yükleri çok fazla artmadı, anca değişime tamamen bigâne kalamadı.

Kadının “çocuk da yaparım, kariyer de” söylemi ve bu söyleme dayanan iş ve anneliğin birlikte yürütülmesi eylemi, sosyal olarak

kabul edilebilir hale geldi. Bu durum, erkeğin de bu değişime ayak uydurması gerektiği zorunluluğunu ortaya çıkıttı. Babanın sadece evin geçimini sağlayan ve otorite/korku nesnesi olarak algılanan rolü yumuşadı. Buna mukabil, babaların ev işleri, alışveriş, çocuk bakımı ve eğitimi gibi konulara katılımları daha fazlalaştı. Modern baba rolü, geleneksel anne rolünün izlerini taşımaya başladı.

Aileler, çocuklarını daha özgür, daha özgüvenli, söz hakkı olan, eğitilmiş ve beceri anlamında daha donanımlı yetiştirmek istemektedir. Ancak, bağımsızlaşarak kendi kararlarını almak ve aileden uzaklaşmak isteyen genç birey, ebeveynler için kaygı konusu olmaktadır, hatta ailede kriz yaratmaktadır. Geleneksellikten modernliğe yönelmiş fakat ne tam anlamıyla geleneksellikten kopabilmiş ne de tam anlamıyla modernleşebilmiş geçiş toplumlarında aile de bir belirsizlik içinde kalmıştır. Roller yeniden tanımlanmaya çalışılsa da iki arada bir derede kalınmakta ve rol karmaşası yaşanmaktadır. Zihinlerdeki idealde sahadaki reel örtüşmemektedir.

Sonuç olarak, aile yapısındaki bu dönüşüm, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde bir denge arayışını ortaya çıkarmakta ve geleneksel değerlerle modern beklentiler arasında sıkışmış bir durum yaratmaktadır.

Diyanet, Aile ve Fetva

Hasan AHMETOĞLU

Din Hizmetleri Uzmanı

Diyanet İşleri Başkanlığının dinî konulardaki en yüksek karar ve danışma organı olan Din İşleri Yüksek Kurulu, asırlar boyunca din hizmetlerini deruhte etmiş olan Şeyhülislamlık makamına kadar uzanan köklü bir tarihe sahiptir. Başkanlık makamı, beş ihtisas komisyonu ve kurul sekreterliğinden oluşan Din İşleri Yüksek Kurulu; aldığı kararlar, yayımladığı mütalaa- lar ve verdiği fetvalarla sahih dinî bilginin referansı olmuştur.

Kitap ve Sünnet'in rehberliğinde, İslam kültür ve medeniyetinin engin ilmi mirası ışığında, günümüz insanının ihtiyaç ve beklentilerine yönelik hizmetler sunan ve çeşitli kitle iletişim araçlarını etkin bir şekilde kullanan Din İşleri Yüksek Kurulu, fetva karmaşasını önlemek için *fetva.diyaret.gov.tr* ve *https://goruntulufetva.diyaret.gov.tr/* internet adreslerinde güncel İslamî konular hakkında hazırlanmış videolarının yanı sıra sıkça sorulan soruları ve cevapları güncelleyerek yayınlamaktadır. Bunun dışında kurul, “*Alo 190 Dinî Soruları Cevaplandırma Hattı*”na rehberlik etmektedir. Alo 190 hattına gelen soruların önemli bir kısmını ailevi meseleler ve aile içi sorunlar oluşturmaktadır.

Hiç kuşku yok ki aile, bir toplumu ayakta tutan en önemli kurumlardan biridir. Sağlıklı nesiller için meşrû birlikteliğe büyük önem atfeden İslam¹, meşrû ve makul bir gerekçe olmadan eşlerin evlilik birliğinin bozulmasına yönelik tasarruf ve taleplerinin hoş karşılanmadığını bildirmiş,² huzurlu bir aile için de eşlere birtakım haklar tanımış olmanın yanında görev ve sorumluluklar da yüklemiştir. Kur'an, kadınların mâruf ölçülerde ödev-

¹ Bkz, en-Nisâ, 4/25; en-Nûr, 24/32; Buhârî, Nikâh, 2; Müslim, Nikâh, 1.

² Bkz, en-Nisâ 4/19; Ebû Dâvud, Sünen, Talak, 3.

lerine denk haklara sahip olduklarını, erkeğin kadın üzerinde hakları olduğu gibi kadının da erkek üzerinde hakları bulunduğunu haber vermektedir.³

İslam'dan önce, birçok din ve kültürde kadınların gerek insan olarak gerekse haklar ve görevler bakımından erkeklere nispetle ikinci sınıf bir varlık kabul edildiği ve daha düne kadar bu durumun İslam'dan uzak toplumlarda devam ettiği bilinmektedir. Bu tarihi hakikati, Hz. Ömer şöyle dile getirmektedir: “Bizler Cahiliye döneminde kadınlara değer vermez ve onları bir şey saymazdık, bu durum Allah Teâlâ'nın onlar hakkında âyetler indirmesine ve kendilerine birtakım haklar vermesine kadar devam etti”.⁴

Bakara sûresi 228. âyetinde, eşlerin hak ve sorumlulukları tek tek beyan edilmezken muhtelif âyetlerde bu hak ve sorumluluklara atıflar yapılmaktadır. Örneğin, Nisâ sûresinde aileyi koruyup kollama ve yönetme hakkının (kavvamlık/aile reisliği)

erkeğe ait olduğu bildirilmekte ve bunun gerekçesi insanların bir kısmına diğerlerinden üstün meziyetler verilmesi (ki bunlar, erkeklerin fizik ve irade gücü yanında olaylara duygusallıktan ziyade aklı ön plana çıkararak yaklaşmaları) ve evin geçimini sağlamada erkeklerin üstlendikleri mâlî sorumluluk gerekçe olarak gösterilmektedir.⁵

Diğer bir âyetinde, eşlerin karşılıklı hak ve sorumlulukları şöyle dile getirilmektedir: “Onlar, sizin için bir örtü, siz de onlar için bir örtü mesabesindesiniz”.⁶ Âyet-i kerîme, eşlerin birbirinden cinsi anlamda meşrû dairede istifade haklarının bulunduğunu, ayrıca mahremiyet sınırlarının haklı bir gerekçe olmadan dışarıya aktarılmasını gerektiğini dolaylı olarak bildirmektedir.

Kadınların samimi bir dostluğu, Kur'an'ın ifadesiyle hüsn-i müâşeretini hak ettiklerini bildiren bir âyetinde meâlen şöyle buyrulur: “Ey iman edenler! Kadınlara zorla vâris olmanız size helal değildir. Açık bir hayasızlık yapma-

Hiç kuşku yok ki aile, bir toplumu ayakta tutan en önemli kurumlardan biridir. Sağlıklı nesiller için meşrû birlikteliğe büyük önem atfeden İslam, meşrû ve makul bir gerekçe olmadan eşlerin evlilik birliğinin bozulmasına yönelik tasarruf ve taleplerinin hoş karşılanmadığını bildirmiş, huzurlu bir aile için de eşlere birtakım haklar tanımış olmanın yanında görev ve sorumluluklar da yüklemiştir. Kur'an, kadınların mâruf ölçülerde ödevlerine denk haklara sahip olduklarını, erkeğin kadın üzerinde hakları olduğu gibi kadının da erkek üzerinde hakları bulunduğunu haber vermektedir.

3 el-Bakara, 2/228.

4 Müslim, Talak, 31.

5 en-Nisâ, 4/34.

6 el-Bakara, 2/187.

ları dışında, kendilerine verdiğiniz (mehir ve benzeri) şeylerin bir kısmını geri almak için onlara baskı yapıp boşanmaya zorlamayın. Onlarla güzel şekilde geçinin, zira onlar size itici gelse bile hoşlanmadığınız bir şeyde Allah birçok hayır dilemiş olabilir”.⁷ Âyet-i celîle, duygusal sebeplerle yuva dağıtan ve bir nevi kadını sokağa terk eden erkeği sorumlu davranmaya davet etmekte; iffet sahibi her kadının hüsn-i müâşereti hak ettiğini etkileyici bir üslupla dile getirmektedir. Aile hayatıyla hüsn-i müâşeretin en güzel örneklerini ortaya koyan Resûl-i Ekrem, “Sizin en hayırlınız ailesine karşı en hayırlı olanınızdır”⁸ buyurmuştur.

Ailenin nafaka yükümlülüğünü babaya yükleyen dinimiz, mâni bir durum olmadıkça süt çağındaki çocukların emzirme sorumluluğunu ilk etapta anneye vermiştir. “(Boşanma durumunda dahi) Anneler çocuklarını, emzirmeyi tamamlamak isteyen baba için tam

iki sene emzirirler (emzirsinler); onların yeme-içme ve giyim-kuşamlarını temin etmek münasip bir biçimde babaya düşer. Hiç kimsese taşıyamayacağı bir sorumluluk yükletilmez. Ne bir anne çocuğu yüzünden zarara uğratılsın ne de babası çocuğundan dolayı zarar görsün”⁹ âyeti, bu hakikati ortaya koymaktadır.

Evlilik hayatını sona erdiren olay ve tasarruflardan biri olan re’sen (hâkim ve hakeme başvurmada, tek taraflı irade ile) boşama yetkisini erkeğe veren İslam, evlilik hukuku yerine getirilmediğinde ya da ailede huzursuzluğun kaynağı (nüşûz) erkek olduğunda, kadının muhâlea (karı-kocanın anlaşmasıyla evliliğe son verilmesi) yoluyla boşanabileceğini¹⁰ ve iddet döneminde hem nafaka hem de süknâya (bir evden veya evin bir bölümünden mesken olarak yararlanma) hak sahibi olduğunu bildirmektedir.¹¹

Bakara sûresinde “(Dönüşü mümkün olan) Boşama iki defadır. Bundan sonrası ya iyilikle geçinmek ya da güzellikle (son defa boşayıp) ayrılmaktır”¹² buyrulmakta ve evli çiftler arasında üç bağ olduğu haber verilmektedir. Buna göre koca, eşini bir ya da iki defa ric’î talakla boşamış ve kadının iddeti henüz bitmemişse, koca dilerse tek taraflı olarak boşadığı eşiyle evliliğini sürdürme kararı alabilir; yeni bir nikâh akdine de gerek yoktur. Boşanan kadının iddeti bitmişse, bu durumda her iki tarafın rızası ile yeni bir evlilik akdi yapılabilir. Üçüncü kez boşaması halinde aralarındaki evlilik bağları tamamıyla son bulacağından böyle bir kadı-

nın başka biriyle zifaf dahil gerçek anlamda bir evlilik yapmadan eski kocasıyla evlenmesi helal değildir. Âyetin devamında bu hüküm açıkça belirtilmektedir.

Sahabe döneminden bu yana alimler, üç boşamanın aynı anda verilip verilemeyeceği meselesinde ihtilaf etmişlerdir. Hanefî ve Şâfiîlerin aralarında bulunduğu fukahânın geneline göre, aynı anda verilen üç talak, üç boşama olup bu takdirde koca eşini tamamen boşamış olur. Ashâb ve tabiînden bazı isimler, aynı anda verilen üç boşamanın bir talak olarak vuku bulacağını savunmuşlardır. Bu görüş sahipleri, İbn Abbas’ın rivayet ettiği “Hz. Peygamber ile Hz. Ebû Bekir dönemlerinde ve Hz. Ömer’in hilâfetinin ilk yıllarında üç talak, tek boşama sayılırdı” haberini görüşlerine delil olarak getirmişlerdir.¹³ Günümüzde birçok fetva heyeti gibi Din İşleri Yüksek Kurulu da bu ikinci görüşü benimsemiş, aynı anda veya ric’ât olmadıkça verilen talakların tek boşama hükmünde olduğunu kabul etmiştir.¹⁴

“Alo 190 Dinî Soruları Cevaplandırma Hattı”na sorulan sorulardan biri de öfke halinde verilen talakların geçerli olup olmadığıdır. Öteden beri fakihler, öfke halinde verilen talak/talaklar konusunda öfkenin boyutuna göre üç farklı görüşlendirmişlerdir. Buna göre:

Eda ehliyetine sahip, yani aklı ve şuuru yerinde, ne söylediğini bilen, iradesine ve diline mukayyet kişinin öfkeyle söylediği talak sözü ittifakla geçerlidir.

Ne söylediğini bilemeyecek kadar

7 en-Nisâ, 4/19.

8 Tirmizî, Sünen, Radâ’, 11.

9 el-Bakara, 2/233.

10 Bkz, el-Bakara, 2/229.

11 el-Talâk, 65/1.

12 el-Bakara, 2/229.

13 Bkz, Vehbe Zuhaylî, et-Tefsîrû’l-münîr, II, 340-341.

14 Din İşleri Yüksek Kurulu, Fetvalar, s. 521-522.

öfkelenen, yani cinnet hali yaşayan kişinin vermiş olduğu talak/talaklar ittifakla geçersizdir.

Ne söylediğini bildiği halde öfkesi sebebiyle sağlıklı düşünemeyen, diğer bir ifadeyle söylediği sözlerin doğuracağı sonuçları hesap edemeyecek kadar öfkelenen, dil ve iradesine karşı kontrolü kaybeden kişinin vermiş olduğu talakların geçerliliği hususunda ise ihtilaf edilmiştir. Bazı fakihler, bu haldeki boşanmaların geçerli olduğunu söylerken, kimi alimler geçersiz olduğunu ileri sürmüşlerdir.¹⁵ Din İşleri Yüksek Kurulu, ilgili konuda ikinci görüşü benimsemiştir.¹⁶

Kur'an ve Sünnet'in aile hayatına ve toplumsal ahlaka dair ortaya koyduğu hükümlerden mahrum ve uzak olan çevrelerde aile içi sıkıntıların her geçen gün arttığı bilinmektedir. Kimi zaman eşler, dışarıdan destek almadan bu sorunları çözememekte, bazen de evlilikler, İslam'ın ruhuna uygun olmayan yollarla sonlandırılmaktadır. Halbuki İslam, yürümeyen evliliklerin medeni bir şekilde, dinin özüne

uygun bir yolla, yani karşılıklı istişareyle sonlandırılmasını, bunun da bir hak ve ödev olduğunu bizzat Hz. Peygamber'in aile hayatından örnek getirerek bizlere öğretmektedir. Ahzâb sûresinde meâlen şöyle buyrulur: “*Ey Nebî! Eşlerine de ki: Eğer siz bu dünya hayatını ve onun cazibesini istiyorsanız, gelin size (boşanma bedeli olarak) elimde var olan imkanlardan vereyim ve (sonra da) sizi en güzel şekilde salıvereyim boşayayım*”¹⁷.

Sonuç olarak, aile, İslam'ın önem attığı toplumsal kurumların başında gelmektedir. Bir ailenin teşekkülü kadar sağlıklı bir şekilde devamının sağlanması da dinimizce önemsenmiştir. Bunun için de eşler öncelikle birbirlerine karşılıklı olarak sevgi, saygı ve sabır göstermeli, aile içinde meydana gelen tartışma ve huzursuzlukları büyütmeden sonlandırmalı ve aile yuvasını öfke ve benzeri olumsuzluklara ve duygusal sebeplere kurban etmemelidirler.

Hepsinden öte, günümüz Müslümanları, Kur'an ve Sünnet'in aile hukuku ile ilgili öğretilerini daima diri tutmalı, aile içi sorunlar karmaşık hale geldiğinde Kur'an'ın tavsiye ettiği hakemlik müessesesinden yararlanmalıdırlar. Bu amaçla, Diyanet İşleri Başkanlığı İl ve İlçe Müftülüklerinde oluşturulan Aile ve Dini Rehberlik Büroları (ADRB), milli ve manevi değerlerimize bağlı bir aile yapısının kurulması ve korunması, aile birliğinin desteklenmesi, sorunların çözümüne katkı sağlanması ve toplumsal bir duyarlılık geliştirilmesi amacıyla din görevlilerinden oluşan bir ekiple hizmet vermektedir.

Kur'an ve Sünnet'in aile hayatına ve toplumsal ahlaka dair ortaya koyduğu hükümlerden mahrum ve uzak olan çevrelerde aile içi sıkıntıların her geçen gün arttığı bilinmektedir. Kimi zaman eşler, dışarıdan destek almadan bu sorunları çözememekte, bazen de evlilikler, İslam'ın ruhuna uygun olmayan yollarla sonlandırılmaktadır.

¹⁵ Bkz, İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye, Zâdü'l-me'âd, V, 195/196; İbn Âbidîn, Reddü'l-muhtâr, III, 244.

¹⁶ Din İşleri Yüksek Kurulu, Fetvalar, s. 525-526.

¹⁷ el-Ahzâb, 33/28.

Kıyametin Eşiğinde Aile

Vejdî BİLGİN

Prof. Dr., BUÜ İlahiyat Fakültesi

Tartışmaların Odağına Getirilen Aile

Bizim aldığımız eğitimde aile, toplumun temel yapı taşı olarak nitelendirilirdi. Hâlâ sosyolojik literatürde bu kullanımın tekrarlandığını görüyoruz. Bu ifade doğrudur, zira toplumsal değerler, normlar, roller, hiyerarşi... kısacası topluma ait olan ne varsa, öncelikle birincil sosyalleşme dediğimiz süreçte bireye aile tarafından aktarılır. Bundan dolayı mevcut toplum yapısını değiştirmek isteyenler, öncelikle aile üzerinde dururlar. Örneğin Frankfurt Ekolü, 1960'larda bir devrimin tepeden inmecisi bir şekilde değil, temelden yani aileden başlayarak hayata geçirilip kapitalist yapının yıkılacağını iddia ediyordu.

Aile üzerindeki spekülasyonlar her geçen gün artıyor. 1970'lerde açık evlilik gibi modeller ortaya konulmuştu. Ailenin bir mutsuzluk kaynağı olduğu, sosyal açıdan dayatıldığı, bir kişi ve onunla ilişkiden meydana gelen çocuklar için bir ömrün heder edilemeyeceği, aile kurmak için dinî veya resmî bir akde gerek olmadığı, aynı cinsten insanların aile kurabileceği gibi çok farklı düşünceler âdeta bir bombardıman gibi yağıyor ve insanların üzerine boca ediliyor. Normalleştirilmeye çalışılan yeni durum gereği "karı-koca", "gayrimeşru ilişki", "zina", "gayrimeşru evlat" gibi kullanımlar dilden kaldırılıyor.

Rakamlarla Ailedeki Çözülme

Günümüz toplumlarında evlilik hızı düşüyor ve evlenme yaşı artıyor. Evlilik hızındaki bu düşüş, doğal olarak nikâhsız birlikteliklerin artmasına yol açıyor. Zira insanlar, öyle ya da böyle sevdikleri insanlarla aynı evi paylaşmak, ortak bir hayat sürmek ve hatta çocuk sahibi olmak istiyorlar, ancak nikâh gibi resmi bir zorunluluğa girmek istemiyorlar. Avrupa'ya göre daha muhafazakâr olan ABD'de, karı-koca ve çocuklar-

dan oluşan aile oranı 1949'da % 84 iken, 2010'da % 50'ye düşmüş. Tek ebeveynli aile oranı % 5'ten % 17'ye yükselmiş. Aile olmayan haneler ise % 11'den % 33'e yükselmiş. Aile olmayan haneler denildiğinde yalnız yaşayanlar ve çeşitli sebeplerle bir arada yaşayan kadın ve erkekler anlaşıyor. Mevcut evli çiftlerin yaklaşık yarısı, evlenmeden önce birlikte yaşadıklarını belirtmiş ve hâlen % 8'i resmi nikâhları olmadan evlilik hayatlarını sürdürüyor.¹ Sosyologları asıl düşündüren ise, bu nikâhsız birlikteliklerin toplumca hoşgörüyü karşılamasıdır. Üzerlerinde bir yaptırım hissetmeyen bireyler, nikâh yükümlülüğünden daha kolay bir şekilde kaçabiliyorlar..

Türkiye'de nikâhsız yaşayan çiftlerle ilgili resmi bir oran bulunmamaktadır. Ancak, 2007 yılında özel bir üniversitede okuyan öğrencilerle yapılan bir araştırmada katılımcıların % 7'si partneriyle birlikte yaşadığını

belirtmiş.² Türkiye çapında 12 üniversitede uygulanan geniş çaplı bir başka araştırmada (2007) üniversite öğrencilerinin % 27'si evlilik dışı birliktelikleri onayladıklarını belirtmiş, % 14'ü ise kararsız kalmış. Bu konuda kız ve erkek öğrenciler arasında bir farklılık görülüyor. Güney ve Batı Anadolu kökenli gençler arasında evlilik dışı birlikteliklere olumlu bakma oranı daha yüksek çıkıyor.³

Nikâhsız birliktelikler, evlenme oranlarını da etkiliyor. Ancak Türkiye'nin kaba evlenme hızına (bin kişiye düşen evlenme sayısına) baktığımızda genel geçer bir değerlendirme yapmak zordur, zira rakamlar dalgalanma göstermektedir. Örneğin, 1970'lerde kaba evlenme hızı ‰ 6'lar civarında seyrederken, 1980'lerin

2 Gül Pınar, "Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Evliliğe Bakış Açısı," *Aile ve Toplum*, Cilt: 4, Sayı: 14, Nisan-Mayıs-Haziran 2008, s. 51.

3 Nesrin Türkarlan, Semra Yurtkuran Demirkan, *Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Evliliğin Kuruluşuna İlişkin Görüş ve Düşünceleri*, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2007, s. 96-97.

Aile üzerindeki spekülasyonlar her geçen gün artıyor. 1970'lerde açık evlilik gibi modeller ortaya konulmuştu. Ailenin bir mutsuzluk kaynağı olduğu, sosyal açıdan dayatıldığı, bir kişi ve onunla ilişkiden meydana gelen çocuklar için bir ömrün heder edilemeyeceği, aile kurmak için dinî veya resmî bir akde gerek olmadığı, aynı cinsten insanların aile kurabileceği gibi çok farklı düşünceler âdeta bir bombardıman gibi yağıyor ve insanların üzerine boca ediliyor. Normalleştirilmeye çalışılan yeni durum gereği "karı-koca", "gayrimeşru ilişki", "zina", "gayrimeşru evlat" gibi kullanımlar dilden kaldırılıyor.

1 Richard Schaefer, *Sosyoloji*, Çev. ed. Simten Coşar, Palme Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 313, 327.

Evlilik yaşının gecikmesi ve çocuk sayısının düşmesi kadar önemli olan bir diğer mesele de şüphesiz, boşanma oranlarındaki artıştır. Türkiye’de 1940’larda % 0,3 civarında olan kaba boşanma hızı (Belli bir yıl içinde her 1 000 nüfus başına düşen boşanma sayısı), 1990’lara kadar yarı yarıya artmış. Ancak örneğin, 1995’te % 0,47 olan kaba boşanma hızı, 2001’de travmatik bir şekilde % 1,41’e yükselmiş, 2021’de % 2,09’a çıkmış. Bu, oransal olarak dört kat bir artışa denk gelmektedir ve tehlikenin büyüklüğüne işaret etmektedir.

sonunda % 8’e çıkmış, sonra gerileme başlamış, 2005’te % 9,35 gibi zirve bir orana ulaşmış, sonra düzenli bir gerilemeyle 2023’te % 6,63’e düşmüştür.

Kaba evlenme hızındaki dalgalanmaya rağmen, son yıllarda ilk evlilik yaşının düzenli olarak yükseldiğini görmekteyiz. Nikâhsız birlikteliklerin yanı sıra, uzayan eğitim ve meslek edinme süresi, yeni açılan evin masrafları, evlilik sorumluluğu altına girmek istememe gibi sebepler de evliliği geciktiriyor. Türkiye’de 2001’den 2024’e kadınlarda ilk evlilik yaşı 22,7’den 25,8’e, erkeklerde ise 26’dan 28,3’e yükselmiştir. Evliliğin gecikmesi, genel anlamda evlilik oranının düşmesi, daha az çocuk sahibi olma, gebelik ve doğumda daha fazla problem olması anlamlarına geliyor.

Türkiye’de kaba doğum hızı (bin nüfus başına düşen canlı doğum sayısı), doğum sayısı ve toplam doğurganlık hızı (bir kadının doğurgan olduğu dönem boyunca doğurabileceği ortalama çocuk sayısı) düzenli olarak düşüyor. 2001’de ortalama 2,38 olan çocuk sayısı 2023’te 1,51’e gerilemiştir. 2022 yılı itibarıyla Avrupa

Birliği’ne üye ülkeler arasında ortalama çocuk sayısı 1,46’dır. Dolayısıyla Türkiye, Avrupa Birliği ortalamasına oldukça yakın bir seviyeye gelmiştir. Nüfusun yenilenebilmesi için ortalama 2,1 çocuk olması gerektiğinden, 2023’teki 1,51’lik rakam medyada önemli bir yer bulmuş ve Türkiye’nin nüfusunun geleceği hakkında tartışmalara yol açmıştır. Aslında, Recep Tayyip Erdoğan başbakan olduğu 2008 yılında ailelere 3 çocuk yapma çağrısında bulunmuş, hatta bu çağrı pek çok tartışmaya sebep olmuştu. Ancak Erdoğan, 3 çocuk ısrarından vazgeçmedi ve daha sonraki yıllarda da bu söylemini sürdürdü. Hükümet, çocuk sayısını artırmak amacıyla 2011’de devlet tarafından ödenen aile yardımındaki 2 çocuk kısıtlamasını kaldırdı. Ayrıca, günde 1,5 saat olan süt iznini 3 saate, doğum sonrası 8 hafta olan analık izninden sonra tercihe bağlı olarak kullanılabilen 12 aylık maaşsız izin hakkını 24 aya çıkardı. Ancak doğum sayısının azalmasında sadece söz konusu yasal kısıtlılıklar etkin değildi ve yukarıda gösterdiğimiz üzere çocuk sayıları gittikçe düştü. Bunun üzerine, iktidar 2025’i “Aile Yılı” olarak

ilan etti. Bu çerçevede alınan en önemli karar, çocuk yardımlarının işçi veya memur olmasa da bütün annelere yapılmasıydı ve yardım oranlarında önemli artışlar oldu. İlk çocuğunu doğuran anneye bir defalık 5.000 TL, ikinci çocuğunu doğuran anneye aylık 1.500 TL, üçüncü ve sonraki çocuklarını doğuran anneye aylık 5.000 TL verileceği hükme bağlandı. Devlet memurlarının 2025 yılı için çocuk yardımlarının 500 TL olduğu düşünülürse özellikle üçüncü çocukta çok önemli bir artışın olduğu açık. Ancak yine de söz konusu meblağların tek başına motive edici olmaktan uzak olduğu söylenebilir.

Evlilik yaşının gecikmesi ve çocuk sayısının düşmesi kadar önemli olan bir diğer mesele de şüphesiz, boşanma oranlarındaki artıştır. Türkiye’de 1940’larda %0,3 civarında olan kaba boşanma hızı (Belli bir yıl içinde her 1 000 nüfus başına düşen boşanma sayısı), 1990’lara kadar yarı yarıya artmış. Ancak örneğin, 1995’te %0,47 olan kaba boşanma hızı, 2001’de travmatik bir şekilde %1,41’e yükselmiş, 2021’de %2,09’a çıkmış. Bu, oransal olarak dört kat bir artışa denk gelmektedir ve tehlikenin büyüklüğüne işaret etmektedir.

Rakamların Ötesinde Aile

Rakamlar bazen yol gösterir, bazen de yanlış yollara götürür. Aileyle ilgili olumsuz rakamlara baktığımızda çözüm olarak ilk akla gelen yine rakamlardır: Evlilik kredisi vermek, eş için nakdi yardım yapmak, doğum parası vermek, çocuk başına verilen desteği artırmak... Bunlar küçümse-necek şeyler değildir ve bir ölçüde fayda da sağlayacaktır. Ancak

günümüzde kısa vadeli ve rakamsal tedbirlerin çare olamayacağı daha geniş bir problemle karşı karşıyayız. İnsanlar artık gittikçe daha fazla bireysel haz ve tatmin peşine düşüyor, bunlara engel olacağını düşündükleri otoritenin ve sorumlulukların altına girmek istemiyorlar. Bu durumdan da en büyük payı aile almaktadır.

Bugün, insanları aile kurmaya itecek nasıl bir motivasyondan söz edebiliriz? Geleneksel olarak çok önemsenen nesli sürdürme, soyadını yaşatma arzusu günümüz insanı için bir anlam ifade etmiyor. Makro planda toplumun nüfusunun sürdürebilmesi için gerekli asgari çocuk sayısı söylemi de bireylere anlamlı gelmiyor, zira kendi hayatlarından sonraki toplumla ilgilenmiyorlar.

Aile, üreten bir ekonomik birim olma özelliğini kaybetti; artık ne kadar çok aile bireyi varsa, o kadar tüketim ve harcama akla geliyor. Yine aile, hastalıkta ve yaşlılıkta dayanışma işlevinin önemli bir kısmını resmi kurumlara, sosyal yardımlara devretti. Şüphesiz, ailenin en önemli işlevlerinden birisi de biyolojik bir ihtiyaç olarak cinselliğin tatmin edilmesidir. Ancak dinin güç kaybetmesi, ahlâkî yapının ve toplumsal normların değişimiyle birlikte serbest cinsel birlikler hoşgörüyü karşılık görünce, bireyler nikâhtan uzaklaşmaya başladılar. Hatta nikâh, içeriğindeki sadakat değerinden dolayı sınırsız ve kuralsız cinsel hazzın önünde bir engel olarak görül-meye başlandı.

Popüler psikolojide iddia edildiği gibi, çocuksu bir ruh hali yaşayan, sürekli olarak sorumluluktan

kaçınan⁴ Peter Pan’larla karşı karşıyayız. Bireyler, karı-koca olmanın sorumluluğunu, özellikle de çocuk yetiştirme sorumluluğunu üzerlerine almak istemiyorlar. Bu durum, bir taraftan kendini yetersiz hissetmekten kaynaklanırken, diğer taraftan bazıları hayatlarının böyle sorumluluklarla “heder” edemeyeceklerini savunuyor. Evlilik âdeta zorunlu kürek cezası, çocuk sahibi olmak ise hayat boyu sürecek bir kölelik gibi düşünülüyor.

Şüphesiz, yine insanlar duygularının, geleneğin, dinin vb. etkisiyle bir ömür aynı yastığa baş koymak ve anne-baba olmak üzere evleniyorlar. Ancak yukarıda anlattığımız zihin yapısı hâkim oldukça, evliliklerinden kolay bir şekilde vazgeçebiliyorlar. Eşler arasında geçimsizlik veya şiddet yaşanmasa bile bir süre sonra rutinlik, monotonluk, elektriğin kaybolması, heyecanın yitilmesi gibi bir kuşak öncesinin anlamakta zorlandığı bahanelerle evlilikler sonlandırılıyor.

Ailenin üzerine gelen çığ o kadar büyük ki herhangi bir ideoloji, gelenek ya da din artık karşı koyacak güçten yoksun gibi görünüyor. Sloganik bir tarzda dinin ailedeki çözülmeye çözüm olacağını iddia etmek kolay değil, zira dindar insanlar arasında bile yukarıda özelliklerini saydığımız zihniyetin kuvvet kazandığını görüyoruz. Şüphesiz, bize düşen görev öncelikle aile konusundaki probleme dikkat çekmek. Ancak belki de tarihin dönülmez bir anındayız ve kıyametin önüne hiçbir şey geçemeyecek.

⁴ Bkz. Dan Kiley, *Peter Pan Sendromu*, Çev. Semra Kunt (Ankara: HYB Yayınları, 1997), 37-38.

Doludizgin Derneği'ne Aile, Toplum ve Mahremiyeti Sorduk

İNSİCAM

Doludizgin Derneği, eşcinsel aktivizm ve türevlerinin insan onur ve şahsiyetini hedef alan kirli faaliyetlerine karşın fitrata inanan insanların çabalarıyla kurulmuştur. Derneğin amaç ve misyonu internet sitesinde “En büyük gücümüz söyleyeceğimiz sözdür; çünkü o, doğru ve yanlış birbirinden ayırt edecek bir ışığa sahiptir. En büyüğünden en küçüğüne hiçbir soru işareti kalmayınca ve insanların zihinleri tertemiz olana dek, siyah olana tahammülümüz gri olana rızamız olmadan, eş cinsellik ve eş cinsel aktivizmin değirmenine su taşıyan feminizm, toplumsal cinsiyet, pornografi gibi düşünce ve akımlar hakkında hakikati anlatmak için eksiksiz bir şekilde ilerleyeceğiz.” şeklinde açıklanmıştır.

İnsicam olarak Doludizgin'e merak edilenleri sorduk.

1. Nedir Doludizgin? Bu ekip nasıl ortaya çıktı?

Doludizgin, eşcinsel aktivizmle mücadele eden bir sivil toplum kuruluştur. Sanıyorum, dernek tüzüğünde “eşcinsel aktivizmle mücadele” ibaresini açıkça kullanan Türkiye'deki tek dernek. Elbette burada eşcinsel aktivizm kavramını da açmak gerekiyor. Eşcinsel aktivizm, eşcinselliğin ve eşcinsel yaşam biçiminin normal, doğal ve yaşanılabilir olduğunun her türlü yolla propagandasının yapılmasıdır. Peki, böyle bir dernek kurmaya niçin ihtiyaç duyduk? Doludizgin Derneği Yönetim Kurulu'nu oluşturan ekip, geçtiğimiz yıllarda İnsan ve Medeniyet Hareketi çatısı altında gençlik çalışmaları yürütmüş bir ekipten oluş-

maktadır. Özellikle pandemi sonrasında, ilgilendiğimiz gençlerin eşcinsellikle ilgili sorular sordüğünü, eşcinselliğin bu gençlerin bir şekilde gündemine girdiğini fark ettik. Bu durumun, gençlerin pandemide katlanarak artan internet ve sosyal medya kullanımı ile ilgili olduğunu anladık. Sosyal mecralar, çeşitli algoritmaları kullanarak gençlerin önüne bu tarz içerikler sözde fenomenler çıkartıyordu. Konuyla ilgili araştırmalarımız, çizgi filmlerden dizilere, akademiye hukuka, medyadan sivil topluma meselelerin aslında ne denli derin, aktivizmin ne denli yoğun, sorunun ne denli büyük olduğunu gösterdiğinde bu konuda spesifik çalışmalar yapacak bir dernek kurmanın elzem olduğuna karar verdik. Doludizgin'in yolculuğu işte böyle başladı. Bizim kendimize mücadele alanı olarak seçtiğimiz yer ise sosyal medya oldu. Amacımız, dijital dünyanın imkanlarını kullanarak insanlara eşcinsellik ve ilintili konularla ilgili gerçekleri anlatabilmek.

2. Dünyanın dört bir yanında LGBT ve türevleri ile mücadelede bilimsel, disiplinler çalışmaları yürütülüyor. Doludizgin'in çalışmaları bu anlamda nerede duruyor, nasıl ilerliyor?

Eşcinsel aktivizmle mücadele, birçok alanı kapsıyor. Bunlar arasında belki de en kritik alan, akademidir, yani bilim camiası. Ne yazık ki, akademiye hâkim olan paradigma bizimkisi değil. Başta Amerika olmak üzere Batı akademisinin ürettiği psikiyatri ve psikoloji literatüründen beslenen Türk akademisi, eşcinselliğin aslında ne olduğunu ve nelerden kaynaklandığını ortaya koyacak çığır açıcı çalışmalar yapmaktan uzaktır. Bunu yapma cesareti gösteren hocalar ise, en iyi ihtimalle meslektaşlarının zorbalığına maruz kalma tehlikesiyle karşı karşıya.

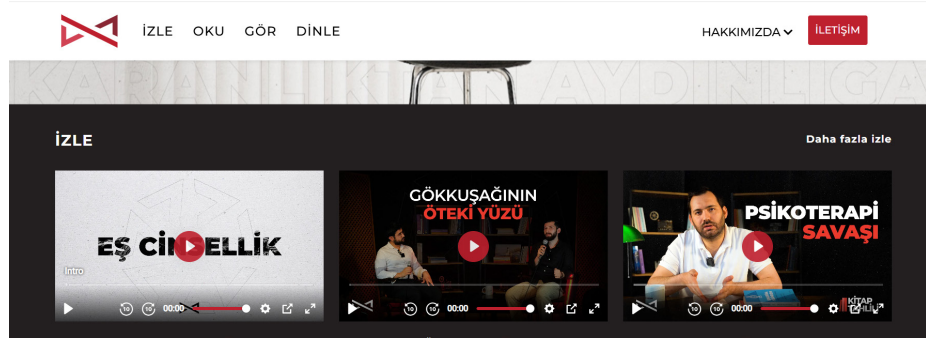
Doludizgin Derneği olarak Türkiye'de -sayısı az da olsa- ortaya konulan bilimsel yayınları insanlara ulaştırıyor, Doludizgin Kitap markamızla alanla ilgili yurt dışında basılan eserleri Türkçeye kazandırıyoruz. Uzman isimlerle yaptığımız röportajları yayınlıyor, belgeseller ve özgün içeriklerle özellikle gençlere ulaşmayı hedefliyoruz.

3. Sizce aile, cinsellik ve mahremiyet konularında daha başka ne gibi çalışmalar yapılmalı? Hangi konularda çalışmaların eksik kaldığını düşünüyorsunuz?

Ailenin hem sorunun hem çözümün kaynağı olduğu hakikatidir. Bir çocuğun sağlıklı cinsiyet kimliği kazanmasının ve doğru bir mahremiyet algısına sahip olma-

Doludizgin Derneği Yönetim Kurulu'nu oluşturan ekip, geçtiğimiz yıllarda İnsan ve Medeniyet Hareketi çatısı altında gençlik çalışmaları yürütmüş bir ekipten oluşmaktadır. Özellikle pandemi sonrasında, ilgilendiğimiz gençlerin eşcinsellikle ilgili sorular sordüğünü, eşcinselliğin bu gençlerin bir şekilde gündemine girdiğini fark ettik. Bu durumun, gençlerin pandemide katlanarak artan internet ve sosyal medya kullanımı ile ilgili olduğunu anladık.

Doludizgin Derneği olarak Türkiye’de -sayısı az da olsa- ortaya konulan bilimsel yayınları insanlara ulaştırıyor, Doludizgin Kitap markamızla alanla ilgili yurt dışında basılan eserleri Türkçeye kazandırıyoruz. Uzman isimlerle yaptığımız röportajları yayınlıyor, belgeseller ve özgün içeriklerle özellikle gençlere ulaşmayı hedefliyoruz.

sının da şartı, sağlıklı bir aileye sahip olmasıdır. Bu perspektifle ele alındığında, aile kurumunun maddi ve manevi açıdan çok yatırım yapılması gereken bir kurum olduğu anlaşılabilecektir. Ülkemizde, özellikle mütedeyyin camiaların aile üzerine çalışmalar yapan kurumları bulunmaktadır, fakat bu kurumların ulaşabildiği aile sayısı son derece kısıtlıdır. Aile kurumu anayasal olarak devlet korumasında ve bakanlık düzeyinde temsil ediliyor olsa da, bunun sahadaki yansıması çok zayıf.

Aile hakkında yapılabilecek çalışmaları 3 başlıkta ele almak gerekiyor: Fert, sivil toplum ve devlet.

Evlilik kurumunu inşa eden erkek ve kadınların, ailenin ne olduğuna ve önemine dair asgari bilgiye ve sağlıklı düşünceye sahip olması çok önemlidir. Gelecek neslin anne baba adaylarından bahsettiğimizi unutmamamız gerekiyor. Kedi-köpek sahibi olmanın anne olmaya tercih edildiği yahut aile reisi/baba olmanın yük görüldüğü bir toplumda sağlıklı aileden söz etmek mümkün değildir. Son yıllarda evlenme oranlarındaki düşüş ve boşanma oranlarındaki trajik yükseliş göz önünde bulundurulursa, toplumun aile kurma ve çocuk sahibi olmaya yaklaşımının değiştiği, bunun hayattaki öncelikli hedef-

lerden olmadığı görülebilir.

Elbette, fertlerin yaşadığı bu zihni dönüşümün bir arka planı vardır. Sivil toplum, bu dönüşümü doğru okuyabilmeli ve fert-devlet aracılığı yapabilmelidir. Evlilik öncesi aile eğitimleri, baba-oğul ve anne-kız kampları, problemli çiftlere aile terapisi gibi hizmetler ve aile, çocuk eğitimi, cinsellik, mahremiyet gibi konularda yapılacak yayınlar sivil toplumun ferde bakan yönünü teşkil edecektir. Diğer yönüyle, sivil toplum, aile kurumu ile ilgili sorunları ve varsa çözüm önerilerini devlete sunmalı, toplumun yaşadığı sıkıntıları devlete duyurmada aracılık etmelidir. Devletin, ailenin aleyhinde olan veya olabilecek politikalarını dile getirmek ve itiraz etmek, sivil toplumdan beklenen esaslı bir vazifedir.

İyisiyle kötüsüyle meselenin en büyük sorumlusu, devlettir. Yaşadığımız dijital çağda aileyi tüm zararlı akımlar ve alışkanlıklardan koruma gücü yalnızca devlette bulunmaktadır. Kumara, alcole ve bağımlılıklara giden yolu kapatmak, evliliği kolaylaştıracak maddi imkanları sağlamak, aileyi ve önemini yeni nesillerin dimağına yerleştirmek ancak onun atabileceği ölçekte adımlardır.

4. Bazı önemli kitap yayınları yaptığınızı biliyoruz. Kitapların hazırlanması ve içeriği hakkında kısaca bilgi verir misiniz?

Türkiye’de eşcinsellik, bağımlılık, cinsellik konularında telif eseri sayısı son derece azdır. Çoğunlukla tercüme eserler üzerinden ilerleyen bir literatür bulunuyor. Bu literatürünse bizim fikri zeminimize sahip olduğunu söylemek zor. Fakat yurt dışında yayınlanan eserlerin tamamı böyle değil ve biz, bizim de faydalanabileceğimiz eserleri tespit ederek Türkçeye kazandırıyoruz. Elbette bu, alandan isimlerle çalışmayı ve literatüre hâkim olmayı gerektiriyor.

Doludizgin Kitap olarak şimdiye dek yayınladığımız 5 eserimiz bulunuyor. Bunlar: madde bağımlılığı alanında yazılmış “İyileşme Cesareti”, psikolog ve psikoterapistler için rehber niteliğinde olan “Çocuklarla Kabul ve Kararlılık Terapisi”, yine terapistler için bizim paradigmamızla yazılmış bir kılavuz olan “İslami Temelli Psikoterapi”, toplumsal cinsiyet eşitliği projesinin erkekler aleyhindeki çıktılarını ele alan “Erkeklik Krizi” ve “Erkekliğe Ne Oldu?” adlı eserler.

5. Gençlerin aile kurması ve evlilik ilgili yaptığınız birkaç sosyal medya içeriğiniz epey konuşuldu. Bu gibi projelerin gençliğin aileye bakışında ne gibi katkıları olabilir?

Bu tarz çalışmaların, gençliğin aileye bakışında temelde iki katkı sunacağı kanaatindeyim: Öncelikle Türkiye’de aile, maalesef yalnızca sorunlarla birlikte anılıyor. Aile içi şiddet, kadın cınayeti, aile baskısı gibi kavramlar

bu kuruma olan güveni zedeliyor. Bu sebeple aileye olumlu bir imaj kazandırılması atılması gereken ilk adımdır. Yuva kurmanın bir yük değil, insanı kemale erdiren ve tamamlayan bir aşama olduğu düşüncesi, yeni nesillere kazandırılmalıdır. Gençliğin diliyle oluşturulacak bu tarz içerikler, onları olumsuz propagandaların etkisinden kurtarabilir. Bu konuda özellikle kız çocuklarımızın büyük tehlike altında olduğunu söylemekte fayda görüyorum. Hem kadın olmanın hem anneliğin alabildiğine yerildiği bir dünya sosyal medya. “Gönüllü çocuksuzluk” gibi nezuhr kavramların propagandasını yapan yabancı ülkelerin Türkiye’deki uzantılarını da hesaba katınca gençlere iyi örnekler sunmak hayati bir hal alıyor.

Gençler adına ikinci katkı ise anlaşılacak olacaktır. Gençler, maddi sorunlar, toplum beklentileri, gelecek kaygısı gibi sorunlarla karşı karşıya. Önceki nesillere mensup büyüklerimiz, bu endişeleri yersiz buluyor ve gençler, anlaşılmadıklarını düşünüyor. Bu tarz içerikler, onlara “beni anlayan birileri var ve benim kaygılarımı dile getiriyorlar” dedirtecek ve kendilerini sağlıklı ifade edebilecekleri kanallar oluşmasına zemin hazırlayacaktır.

Aile hakkında yapılabilecek çalışmaları 3 başlıkta ele almak gerekiyor: Fert, sivil toplum ve devlet.

Evlilik kurumunu inşa eden erkek ve kadınların, ailenin ne olduğuna ve önemine dair asgari bilgiye ve sağlıklı düşünceye sahip olması çok önemlidir.

Aile İçi İletişimin Gücü ve Önemi

Duygu YILMAZ TÜTÜNCÜ

Uzm. Evlilik Aile Danışmanı

Aile, insanın doğduğu, geliştiği ve kişiliğini şekillendirdiği ilk ve en temel kurumdur. Kur'an-ı Kerim'de ailenin önemi vurgulanırken, sağlıklı bir toplumun ancak sağlam temeller üzerine inşa edilen ailelerle mümkün olduğu belirtilmiştir. Allah Teâlâ, insanı erkek ve dişi olarak yaratıp, aralarına sevgi ve merhamet koyduğunu şöyle buyurmaktadır:

“Kendi cinsinizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet var etmesi, O'nun varlığının delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için ibretler vardır.” (Rum, 30/21)

Bu ayet, aile içi iletişimin yalnızca bir zorunluluk değil, aynı zamanda ilahi bir rahmet ve nimetin göstergesi olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. İslam, aile bireyleri arasında muhabbeti, saygıyı ve güzel ahlakı esas alır. Sağlıklı iletişim kuramayan ailelerde huzursuzluk, kırgınlık ve kopukluklar yaşanırken, güçlü iletişime sahip aileler hem dünyevi hem de uhrevi anlamda huzura kavuşurlar.

Aile İçi İletişimin Temel Prensipleri

Aile içinde sağlıklı iletişimin temelini, sevgi, saygı, sabır ve merhamet oluşturur. Hz. Peygamber (s.a.v), aile içinde güzel ahlaklı olmayı teşvik ederek, şu müjdeyi vermiştir:

“Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben, aileme karşı en hayırlı olanıyım.” (Tirmizî, Menâkıb, 63)

Bu hadis, iletişimin sadece kelimelerden ibaret olmadığını, kişinin ailesine karşı tutum ve davranışlarının da bu sürecin ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgular.

Aile içi iletişimde şu temel prensipler ön plana çıkar:

1. Dinlemek ve Anlamak: Eşlerin, çocukların ve geniş ailenin fikirlerine değer vermek, onları sabırla dinlemek ve anlamaya çalışmak.

2. Şefkat ve Merhamet: Özellikle tartışma anlarında bile kırıcı olmamak, öfkeyi kontrol altında tutmak.

3. Güzel Söz ve Tatlı Dil: Kur'an'da, "Kullarıma söyle: En güzel sözü söylesinler" (İsra, 17/53) buyurularak, sözün insanlar üzerindeki etkisine dikkat çekilmiştir.

4. Güven ve Mahremiyet: Aile içi meseleleri dışarı taşımamak, sırları muhafaza etmek. Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurur:

"Kıyamet gününde Allah katında en kötü makama sahip olan kişi, eşiyle mahrem hallerini paylaşan ve sonra bunu başkalarına anlatan kişidir." (Müslim, Nikâh, 123)

Eşler Arasındaki İletişimin Mahrem Hayata Etkisi

Evlilikte iletişim, yalnızca gündelik meselelerle sınırlı değildir; mahrem hayat da bundan doğrudan etkilenir. Eşler arasında sevgi ve güven ortamı oluştuğunda, bu durum mahrem ilişkilere de olumlu yansır. Peygamber Efendimiz (s.a.v), eşler arasındaki sevginin ve iletişimin güçlenmesi için şu öğütlerde bulunmuştur:

"Mümin kişi, mümin bir hanımına nefret beslemesin. Onun bir huyunu beğenmezse, başka bir huyunu beğenir." (Müslim, Radâ', 61)

Bu hadis, eşlerin birbirini eksiklikleriyle kabul etmesi gerektiğini ve küçük olumsuzlukların büyük sorunlara dönüşmesine izin verilmemesi gerektiğini vurgular. Eğer çiftler birbirleriyle duygusal anlamda bağ kuramaz, düşüncelerini ve beklentilerini açıkça ifade edemezlerse, bu durum zamanla mahrem hayatla-

rına da zarar verebilir. Oysa sevgi dolu, anlayışlı ve samimi bir iletişim, hem psikolojik hem de fiziksel anlamda tatmin edici bir birlikteliğin temelidir.

Çocuklarla İletişim: Onlara Değer Vermek ve Örnek Olmak

Aile içindeki iletişim yalnızca eşler arasında değil, ebeveynler ile çocuklar arasında da büyük önem taşır. Hz. Peygamber (s.a.v), çocuklarla iletişimin temel taşlarını şu şekilde belirlemiştir:

Onlarla Oynamak: Peygamber Efendimiz, torunları Hasan ve Hüseyin'i omuzlarında taşıyarak onlarla oynar ve onlara sevgi gösterirdi.

Onların Sorularına Sabırla Cevap Vermek: Çocuklar, anne babalarına sorular sorduğunda sabırla ve hikmetle yanıt verilmelidir.

Sevgiyi Açıkça İfade Etmek: Efendimiz (s.a.v), çocukları öpüp koklar, onlara sevgisini gösterirdi. Bir adamın gelip "Ben çocuklarımı hiç öpmem" demesi üzerine şöyle buyurmuştur:

"Merhamet etmeyene, merhamet edilmez." (Buhârî, Edeb, 18)

Çocuklarla sağlıklı iletişim kuramayan ailelerde, bireyler ilerleyen yaşlarda kendilerini ifade etmekte, duygularını yönetmekte ve başkalarıyla sağlıklı ilişkiler kurmakta zorlanabilirler.

Geniş Aile ve Sınırlar: Dengeli İletişim

Aile içi iletişim yalnızca eş ve çocuklarla sınırlı değildir. Anne-baba, kaimvalideler, kaimpedeler ve diğer akrabalarla ilişkiler de bu bütünün önemli bir parçasıdır. İslam, geniş aile bağlarını

korumayı teşvik eder:

"Akrabalık bağlarını koparan kimse, cennete giremez." (Buhârî, Edeb, 11)

Ancak bu, sınırların ihlal edilmesi anlamına gelmez. İslam, aile içi iletişimde dengeyi tavsiye eder. Örneğin, eşler arasında bağımsız bir iletişim kurulmalı, ancak geniş aile ile olan ilişkilerde de saygı ve nezaket korunmalıdır. Ebeveynlerin, evli çocuklarının özel hayatına müdahale etmemesi ve çiftlerin de büyüklerine karşı saygıda kusur etmemesi bu dengenin temelidir.

Aile İçi İletişim, Huzurun Anahtarı

İslam, aileyi korumak ve yüceltmek için iletişimi güçlü tutmayı öğütler. Güzel sözler, sabır, sevgi ve merhamet, aile bireylerinin birbirleriyle sağlıklı bir bağ kurmasını sağlar. Eşler arasındaki iletişim, mahrem hayatı da doğrudan etkilerken, çocuklarla ve geniş aileyle kurulan dengeli ilişkiler, bireyin hem dünyada hem de ahirette huzura ermesine vesile olur.

Kur'an ve hadisler ışığında aile içi iletişimi güçlendirmek, sadece bu dünyada mutlu bir yuva kurmayı değil, aynı zamanda Allah'ın rızasına uygun bir yaşam sürmeyi de beraberinde getirir. Çünkü aile, yalnızca bir sosyal kurum değil, ilahi bir emanettir.

"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun." (Tahrim, 66/6)

Aileyi korumanın en güçlü yollarından biri, sevgi ve hikmetle kurulan sağlam bir iletişimdir.

İki Kalp, Bir Hikâye: Evliliğin Derinliklerine Yolculuk

Tuğba ÖNCÜ

Uzm. Psk.

Aile, yalnızca bir araya gelmek değil, birbirini gerçekten görmek ve anlamaktır. Evlilik, bir imza ile başlayan fakat her gün yeniden inşa edilen bir bağıdır. Sue Johnson'ın ifadesiyle, **“insan kalbini emanet ederken aslında kendisini de bir yolculuğa çıkarır.”** Bu yolculuk, inişleri ile ve çıkışlarıyla, sevgiyle ve bazen de sabırla dokunmuş bir hikayedir.

Bir adam dedi ki: “Seviyorum ama anlamıyorum.”

Kadın cevap verdi: “Anlamıyorsan, sevemezsin.”

Bu basit ama derin cümle, evliliğin temelindeki en büyük soruyu sorar: Birbirimizi ne kadar anlıyoruz?

Evlilik, yalnızca iki bedenin bir araya gelmesi değil, duygusal bağların örüldüğü, her iki tarafın da kırılganlıklarını, ihtiyaçlarını ve duygusal derinliklerini paylaştığı bir yolda yürümektir. Sağlıklı ilişkiler yalnızca mantıksal iletişim değil, duygusal bağın derinleşmesi ile mümkündür. Eşler, birbirlerinin hislerini anlamadıkça sorunları çözmek yerine savunmaya geçerler. Sue Johnson “Bana Sıkıca Sarıl” kitabında “Evlilik sadece iki insanın aynı çatı altında yaşaması değil, aynı duygusal zeminde güvenle var olabilmeleridir” der.

Evlilik, kalıcı ve anlamlı bir bağ kurma sürecidir. Ancak bu bağ, yalnızca yüzeyde kalmakla değil; duygusal olarak birbirine yaklaşmakla mümkündür. Bağlanma, psikolojik ve duygusal bir yakınlık kurmayı ifade eder. Evliliğin ilk adımında bu bağlanmayı anlamak ve doğru şekilde kurmak gerekir. John Bowlby'nin bağlanma teorisi, çocuklukta

kurduğumuz bağlanma stillerinin yetişkinlikteki ilişkilerimizi nasıl etkilediğini açıklar. Ancak evlilikte bağ kurmanın temeli yalnızca kişisel bağlanma stillerinden değil, karşılıklı empatiye ve duygusal açıdan yakın olabilmeye dayanır.

Sue Johnson, çiftlerin birbirlerinin duygusal ihtiyaçlarını anlamadan sağlıklı bir bağ kurmalarının mümkün olmadığını belirtir. Bu bağlanma, bir kişinin duygusal kırılganlıklarını ve ihtiyaçlarını doğru şekilde iletmesiyle başlar. Çünkü insanlar, korku ve kaygı gibi duygular nedeniyle eşlerinden uzaklaşabilir ve birbirleriyle duygusal olarak daha az bağ kurabilirler. Hatta bu durum, yüzeyde kalan ilişkilerin zamanla eşleri gardını almış iki insanın mücadelesine dönüştürdüğü bir hâle getirir. **Çiftler duygusal olarak derinleşmedikçe, birbirlerinin dünyalarına dokunmadıkça, ilişki giderek mekanikleşir.** Oysa sevgi, yalnızca iyi gün dostu değil, zor zamanlarda da yanında olmaktır. Sevgi, en çok kırılganlık anlarında kendini gösterir.

Duygusal bağ kurmak, basitçe “birbirimizi seviyoruz” demekten çok daha fazlasını gerektirir. Her iki tarafın da birbirinin duygusal dünyasına, kırılganlıklarına ve ihtiyaçlarına inebilmesi gerekir. Her birey, duygularını cesaretle ifade edebilmeli ve karşısındaki kişiye açık ve doğru bir şekilde hislerini aktarabilmelidir.

Bağlanma türleri, ilişkilerdeki davranış biçimlerini etkiler. Güvenli bağlanma stiline sahip kişiler, ilişkilerinde daha rahat ve güvenli hissederler. Bu kişiler, eşlerinin duygusal ihtiyaçlarına daha duyarlıdır ve birbirlerinin ihtiyaçlarına empatik bir şekilde yaklaşabilirler. Bununla birlikte, kaygılı veya kaçınmacı bağlanma stiline sahip bireyler ilişkilerde daha fazla çatışma yaşayabilir. Kaygılı bağlanan kişiler sürekli onay ve sevgi arayışı içindeyken, kaçınmacı bağlananlar duygusal yakınlıktan kaçınır ve ilişkiyi belli bir mesafe ile sürdürmeye eğilimlidir.

Bu bağlanma türlerinin evliliğe etkisi büyüktür. İlişkilerdeki güven duygusunu zedelenmiş bağlanma stilleri, çiftlerin birbirlerini anlamalarını zorlaştırır. Evliliğin sağlıklı ve güçlü kalabilmesi için her iki tarafın da bağlanma stillerini tanıması ve birbirine saygılı bir şekilde yaklaşması gerekir. Bu farkındalık, çiftlerin duygusal yakınlıklarını artıracak ve sorunlarla baş etme becerilerini geliştirecektir.

Birçok çift, birbirlerini anlamadıklarında ilişkilerinde kopmalar yaşayabilirler.

Bir adam dedi ki: “Ne zaman konuşsak, sen beni eleştiriyorsun.”

Kadın cevap verdi: “Belki de

Sue Johnson, çiftlerin birbirlerinin duygusal ihtiyaçlarını anlamadan sağlıklı bir bağ kurmalarının mümkün olmadığını belirtir. Bu bağlanma, bir kişinin duygusal kırılganlıklarını ve ihtiyaçlarını doğru şekilde iletmesiyle başlar. Çünkü insanlar, korku ve kaygı gibi duygular nedeniyle eşlerinden uzaklaşabilir ve birbirleriyle duygusal olarak daha az bağ kurabilirler. Hatta bu durum, yüzeyde kalan ilişkilerin zamanla eşleri gardını almış iki insanın mücadelesine dönüştürdüğü bir hâle getirir.

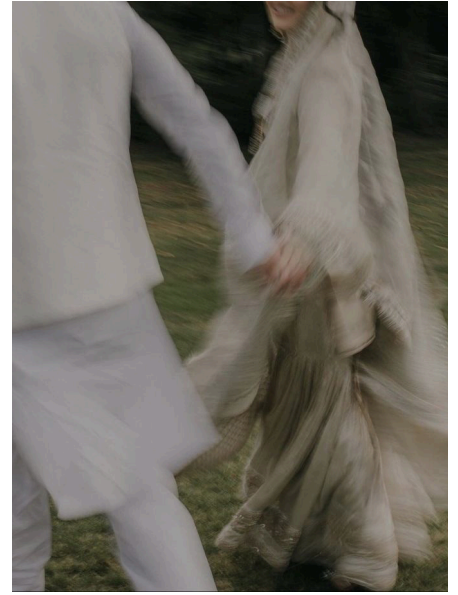
Evlilikte, sadece fiziksel yakınlık değil, duygusal bağ kurmak da aynı derecede önemlidir. Sağlıklı bir ilişki, çiftlerin duygusal ihtiyaçlarını doğru bir şekilde ifade etmeleri ve birbirlerini bu şekilde duymalarıyla mümkün olur. Eşlerin birbirlerine daha yakın olabilmesi için her ikisi de kırılganlıklarını açıkça ortaya koymalıdır. Bu, savunmasız olmak demektir. Çünkü yalnızca bu şekilde, ilişkilerindeki derinliği arttırabilirler.

beni duymadığın için bu kadar yüksek sesle söylüyorum.”

Bu diyalog, evlilikte sıkça karşılaşılan ve ilişkilerin içine sıkıştığı klasik döngülerden birini yansıtır: Birinin duygusal ihtiyacının diğerince anlaşılmaması. Kadının yüksek sesle konuşması aslında bir protestodur. Sevdiğimiz kişiyle kurduğumuz bağ kırılgan olduğunda, kendimizi korumak için savunma veya saldırıya geçeriz. Kadın, sevilmediğini veya duyulmadığını hissettiğinde öfke ile bunu dile getirir. Adam ise bu öfkeyi kişisel bir saldırı olarak algılar ve kendini geri çeker. Eleştiri ve savunma, sağlıklı iletişimin önündeki en büyük engellerdendir. Kimi zaman karşımızdaki kişiye duyduğumuz duygusal yakınlık eksikliği, birbirimizin kalbine ulaşmamızı engeller. Bu döngüyü kırmak için çiftlerin birbirlerini eleştirmesi yerine, duygularını açıkça ifade etmeleri gerekir. “Sürekli eleştirildiğimi hissediyorum” demek yerine, “seninle yakın olmak istiyorum ama bazen söylediklerin beni savunmaya itiyor” demek daha yapıcı bir iletişim kurmayı sağlar.

Evlilikte, sadece fiziksel yakınlık değil, duygusal bağ kurmak da aynı derecede önemlidir. **Sağlıklı bir ilişki, çiftlerin duygusal ihtiyaçlarını doğru bir şekilde ifade etmeleri ve birbirlerini bu şekilde duymalarıyla mümkün olur.** Eşlerin birbirlerine daha yakın olabilmesi için her ikisi de kırılganlıklarını açıkça ortaya koymalıdır. Bu, savunmasız olmak demektir. Çünkü yalnızca bu şekilde, ilişkilerindeki derinliği arttırabilirler.

John Gottman’ın teorisine göre,

“Mahşerin Dört Atlısı” ilişkilere büyük zarar verir: Eleştiri, küçümseme, savunma ve duvar örme. Bu dört davranış, bir ilişkiye adeta zehir gibi işler ve çiftlerin duygusal bağlarını yavaşça koparır. Ancak her bir toksik davranışın yerine sağlıklı bir duygusal ifade konduğunda, çiftler birbirlerine daha yakın hissedebilir. Mesela bir eleştiriyi, “Bunu söylediğinde kendimi değersiz hissediyorum” gibi bir cümleyle dönüştürmek, daha yapıcı bir iletişim sağlar. Duygusal ihtiyaçları dile getirmek, bu tür negatif döngülerden çıkılmasına yardımcı olur.

Gary Chapman’ın “Beş Sevgi Dili” kitabı, sevgiye dair farklı dil tercihlerini inceler. Çiftlerin birbirlerine sevgilerini farklı şekillerde ifade etmeleri doğaldır; bazıları fiziksel teması tercih ederken, diğerleri onay sözlerini duymaktan hoşlanır. Sevgi dillerini anlamak, çiftlerin birbirlerine daha fazla bağlanmalarına yardımcı olur. Ancak, sevgi dilindeki farklılıklar da yanlış anlamalar yaratabilir. “Seviyorum” demek, her zaman aynı şey anlamına gelmez. Eşler, birbirlerinin sevgi dilini

keşfederek, duygusal bağlarını güçlendirebilirler.

Evlilikte mutluluğu ararken, mükemmel olmayı beklemek de büyük bir tuzak olabilir. Evliliğin devamlılık gösteren mutlu anlardan ibaret olmadığı gerçeği, çiftlerin daha sağlıklı bir ilişki sürdürmesine olanak tanır. Rus Harris, “Mutluluk Tuzağı” kitabında, insanların “mükemmel” anları beklemek yerine, anı kabul etmeleri gerektiğini savunur. Eşler, “her zaman mutlu olmalıyız” inancıyla hareket ettiğinde, sorunlar karşısında hayal kırıklığı yaşarlar. Oysa evlilik yalnızca mutlu anlardan ibaret değildir. Zorluklar, hayal kırıklıkları ve çatışmalar da bu sürecin doğal parçalarıdır. Evlilikte, sadece en güzel anları değil, en zorlu zamanları da birlikte yaşamak, gerçek mutluluğu oluşturur. Çünkü **mutluluk sürekli bir hedef değil, yolculuktur.**

Mutlu Evliliğin Anahtarları

Medaim Yanık, en az 10 yıllık evli çiftlerle yaptığı bir çalışmaya dayanarak yazdığı “Mutlu Evliliklerin 7 Özelliği” kitabında, mutlu birlikteliklerin güvenli bağlanma üzerine kurulu olduğunu vurgular. Eşler, birbirlerine duygusal olarak açık olup, hislerini saklamadan paylaşabildiklerinde ilişkileri güçlenir. Bu bağlamda, mutlu bir birliktelik için şu adımlar atılmalıdır:

1. Duygusal Bağ Kurmak: Eşler, birbirlerinin duygu dünyalarına inilmesine izin vermeli, yüzeyde kalmak yerine, iç dünyalarını paylaşmalıdır.

2. Şefkatli ve Saygılı Olmak: Eleştiri yerine yapıcı bir dil kullanmak, küçümseyici

tutumdan kaçınmak ilişkinin sağlamlığını artırır.

3. Zaman Ayırmak: Günlük koşturmacı içinde küçük anlar yaratmak, birlikte kaliteli vakit geçirmek evliliğin uzun vadede güçlenmesini sağlar.

4. Duygusal Dayanıklılığı Artırmak: İlişkilerde her zaman kolay günler olmayacaktır. Ancak çiftler, kriz anlarında birbirlerine kenetlenmeyi öğrenmelidir.

5. Ortak Hayaller Kurmak: Birlikte geleceğe dair umut beslemek, ortak hedefler belirlemek çiftlerin yolculuğunu anlamlı kılar.

6. Bağışlayıcı Olmak: Geçmişteki hatalara takılı kalmadan, affetmeyi öğrenmek evliliğin sürdürülebilir olmasına katkı sağlar.

Evlilik, birbirini anlamak, duygusal olarak derinleşmek ve güçlü bir bağ kurmakla ayakta durur. Bağlanma stillerini anlamak, duygusal kırılğanlıkları fark etmek, sevgi dillerini çözmek ve toksik davranışları dönüştürmek, evliliği sağlamlaştırır. Duygu Odaklı Çift Terapisi, çiftlerin duygusal bağlarını güçlendirmenin yollarını öğretir. Sağlıklı bir bağ, birbirini gerçekten anlayan, kabul eden ve destekleyen iki insanın kurduğu güvenli bir alandır. Bu bağ her an yeniden inşa edilmelidir. Evliliğin temeli yalnızca romantik bir bağlanma değil, duygusal olarak birbirini anlamak, duyarlılıkla yaklaşmak ve birlikte büyümektir. Evlilik, yalnızca bir birliktelik değil, aynı zamanda iki kişinin kalbini, duygusal olarak birbirine açtığı bir yolculuktur. **Yolculuğumuz hayırlı olsun ...Vesselam**

Evlilikte mutluluğu ararken, mükemmel olmayı beklemek de büyük bir tuzak olabilir. Evliliğin devamlılık gösteren mutlu anlardan ibaret olmadığı gerçeği, çiftlerin daha sağlıklı bir ilişki sürdürmesine olanak tanır. Rus Harris, “Mutluluk Tuzağı” kitabında, insanların “mükemmel” anları beklemek yerine, anı kabul etmeleri gerektiğini savunur. Eşler, “her zaman mutlu olmalıyız” inancıyla hareket ettiğinde, sorunlar karşısında hayal kırıklığı yaşarlar.

Müslüman Ailesinde Ensesti Konuşmak Üzerine

Fatma ÇETİN

FSMVÜ İslami İlimler Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi

İnsanlar, gördükleri ve duydukları şeylerden etkilenir ve bu durum toplumsal algıları şekillendirebilir. Türkiye televizyonlarının gündüz kuşağı programlarında, aynı toplumda yaşayanlar olarak çoğumuzun çevresinde şahit olmadığı, toplum düzenini bozan birtakım davranışlar ya da olaylar ele alınmaktadır. Oldukça rağbet gören bu programlarda, söz konusu davranışlara ya da olaylara sebep olan karakterler, dış görünüşleri itibarıyla değerlendirildiğinde cahil, köylü ve benzeri sıfatlarla tanımlanabilir. Ancak bunun altında çok daha derin bir imaj daha vardır ki bu kişilerin hemen hepsi, halkı “Müslüman” bir ülkenin “Müslüman” kimliğine sahip fertleridir. Bir başka ifadeyle; sapkınlık, cinayet başta olmak üzere bütün kötü davranışlar, bu kimliğe sahip insanlardan sadır olmaktadır. Bunun bilinçli bir tercih mi yoksa hikâye anlatımının bir sonucu mu olduğu tartışılır. Yine 2000’li yılların başında akademik araştırmalara konu olan ensestin, “ailenin karanlık yüzü” olarak tanımlandığı ve Müslüman bir ülke olan Türkiye’de yaygınlık gösterdiği iddia edilmektedir.

Bunların yanında, son zamanlarda gündemde olan ve gerçek bir hayat hikâyesinden uyarlanan “Şakirpaşa Ailesi” dizisi, kayınpeder-gelin ilişkisinin ensesti teşvik ettiği yönünde eleştiriler bulunmaktadır.¹ Burada, ailenin cahil, köylü ya da zavallı bir görüntüde değil de oldukça varlıklı olması ve ensestin müziklerle süslenerek veya “çapkınlık” çerçevesinde sunulması, seyircinin bu çirkin davranışı güzel görmesine ve neticede normalleştirmesine sebep olacağı yönünde endişeler dile getirilmiştir. Ancak yukarıda ifade ettiğimiz çerçevede bir nefret duygusu meydana getirmediği, hatta filmde temsil edilen görüntüye sahip şahıslara karşı hayranlık uyandırdığı aşıkardır.

Bu yazıda ele aldığımız ensest algısının nasıl iki zıt görüntü verdiğini anlamak için, toplumsal algıyı modernite ve postmodernite kavramla-

¹ Murat Bardakçı bir yazısında, söz konusu ailede ensest ilişki nedeniyle bir cinayet gerçekleştiğini belirtmiştir. Bk. “Yakın tarihimizden gerçek bir Paşa tecavüzü olayı”, Hürriyet, Öteki dünya, 2 Aralık 2001, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/murat-bardakci/yakin-tarihimizden-gercek-bir-pasa-tecavuzu-olayi-40336>

rıyla incelemek gerekmektedir.

“Hayat sadece bu dünyada yaşanırdır”² anlayışına sahip modern sonrası (postmodern) yaşamın günümüzdeki en meşhur ifadesinin, Friedrich Nietzsche’nin ‘Tanrı öldü’ sözüyle özetlendiği söylenebilir.³ Bunun anlamı şudur: Eğer ‘Tanrı, yani Hakikat’ öldüyse, o zaman teorik olarak her şeye izin vardır. Ve her şey keyfi, tesadüfi ve göreceli ve hiçbir şey bağlayıcı değildir. Gerçeklik ise, olmasını sağlamak için uğraştığımız şeydir. Bu çerçevede, son derece özgür olacak olan insanın arzu ve hazlarını yerine getirmesinin önündeki tek engel, onun gücü dışında cereyan eden deprem, sel baskını veya ağır hastalık ve ölüm durumlarıdır.⁴

Toplum teorisyenlerine göre, 18. yüzyılın başlarından itibaren Avrupa’da başlayan değişimin şekillendirdiği modernizm

düşüncesinin hedefinde Hristiyanlık vardı. 20. yüzyılın başlarından itibaren ise görünür olmaya başlayan postmodernizmin hedefinde İslamiyet yer almaktadır. Amaç, Hristiyanlık gibi İslam’ın da kendi coğrafyasında dahi dışlanmasını sağlamaktır. Çünkü postmodern sekülerlik, İslam karşıtlığını yalnızca akıl ve mantık ilkelerini temel alan rasyonel düşünce yoluyla yapmaz. Bilakis, insanlar medya aracılığıyla her gün maruz kaldıkları zulümleri (küfür, şirk, öldürme, zina, hırsızlık, dolandırıcılık vb.) sorgularken yıpranır ve bu yüzden inanmaktan vazgeçerler. Yani olayların hakikatine göre değil, duygularına göre karar verirler. Böylece din, günlük hayatta sorgulanmaya başlar. Bu durum, köklü bir ‘zan’ (göreceleştirme yani bana göre veya sana göre) etkisi yaratır. Böylece insanlar, kendine göre doğru buldukları yönde ilerlemeye başlarlar.⁵

Bu gevşeme veya vazgeçme durumu, medyanın İslam ve Müslümanları konu edindiği yayınların yanı sıra akademik araştırmalar yoluyla da pekiştirilir. Yerel birtakım kültür ve gelenekler, sanki İslam dininin uygulamalarıymış gibi sunulur. Başlık parası, berdel, levirat ve taygeldi gibi bazı yerel evlilik uygulamalarının İslami bir zorunluluk olarak gösterilmesi buna örnektir.⁶ Aynı

şekilde, bir dönem gündeme getirilen Diyanet İşleri Başkanlığı’nın dokuz (9) yaşındaki kız çocuklarının evlendirebileceğine dair fetva verdiği iddiası da bu kapsamda değerlendirilebilir.⁷

Bu yayınların giderek Müslümanları ‘cinsel istismarcı’ olarak tanıtmaya evrildiği görülür. Bunun ilk örneklerinden biri Saadet Özkan⁸ örneğidir. Şöyle ki, ABD’de 2007 yılında kurulan ve hedef kitlesinin; kadına yönelik şiddet ve cinsiyet eşitliği alanlarında mücadele eden kadınlar olduğu iddia edilen bir dernek, 29 Mart 2017 tarihinde Türkiye’den Saadet Özkan adlı bir öğretmene ‘Uluslararası Kadınlar Cesaret Ödülü’nü büyük bir basın ordusu önünde verdi. Bu ödülü takdim eden kişi ise dönemin ABD başkanı Donald Trump’ın eşi Melania Trump’tı. ⁹ Bunca iltifata layık görülen Özkan’ın bu ödüle layık görülme nedeni, Menderes ilçesinde altı (6) kız öğrenciye cinsel istismarda bulunduğu iddiasıyla; okul müdürünün yargılanmasını sağlamasıydı. Ancak, Türkiye’de yaşanan bu olayın ABD’yi neden ilgilendirdiği sorusu hiç gündeme gelmedi ve bu çirkin fiil, büyük bir kitle tarafından Müslümanların üzerine yıkıldı. Bu

2 Casiye Suresi’nin 24. Ayetinin bir bölümü olan bu cümle, insanlık tarihi boyunca vahyin rehberliğinden uzaklaşan insanların sahip oldukları materyalist bakış açısının özetidir. Onlara göre hayat, yalnızca bu dünyadaki varoluştan ibarettir. Ölümden sonra herhangi bir hayat yoktur. Ancak Allah, bu bakış açısının bir bilgiye dayanmadığını ve bu insanların aslında sadece tahmin ve zan içinde olduklarını vurgular. Ayetin meali şu şekildedir: “Ve dediler ki: ‘Hayat, sadece dünya hayatımızdan ibarettir. Ölüyoruz ve yaşıyoruz. Bizi ancak zaman yok eder.’ Hâlbuki onların bu hususta hiçbir bilgileri yoktur. Onlar sadece zanda bulunuyorlar.” (Casiye, 45:24).

3 Hüseyin Aydın, “Nihilizmin Tarihçesi” Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1986, cilt: 1, sayı: 1, s. 2, 3; Dave Robinson, Nietzsche ve Postmodernizm (çeviren: Kaan H. Ökten), Everest 2000, s. 32-33.

4 Frank L.Cioffi, “Postmodern vs: İhab Hassan’la Söyleşi” (çeviren: Serkan Işın), bkz. www.poetikhars.com/webblog/bibliobot/postmodern-vs-ihab-hassan-la-soyleshi erişim: 07.03.2025; ayrıca bkz. Yuval Noah Harari, Homo Sapiens: İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi (çeviren: Ertuğrul Genç), 31. Basım 2017, s. 417.

5 Bryan S. Turner, Oryantalizm, Postmodernizm ve Globalizm (çeviren: İbrahim Kapaklıkaya), Anka Yayınları, 2002, s. 30-35 ve 273.

6 Tuğçe Poyraz Tacoğlu, “Türkiye’de Gerçekleştirilen Geleneksel Evlilik Çeşitlerinin Nedenleri ve Evlilikler Üzerinde Törenin Etkisi” ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, c. 2, sayı: 4, Aralık 2011, (114-144), s. 127.

7 Huriye Martı, “Diyanet’le ilgili daha asılsız bir haber üretilmezdi”, 4 Ocak 2018 Perşembe tarihli açıklaması için bkz. <https://www.diyaret.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/11167/diyaretle-ilgili-daha-asilsiz-bir-haber-uretilemezdi> erişim: 07.03.2025.

8 Saadet Özkan aynı yıl temmuz ayında Yücel Ceylan’la Çocuk İstismarı ile Mücadele Derneğini (UCİM) kurdu. Saadet Özkan artık bir aktivist olarak tanınıyor. Bkz. <https://www.ucim.org.tr/genelbaskan> erişim: 07.03.2025.

9 Haber için bkz. https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/saadet-ogretmen-odulunu-melania-trumpan-aldi,RgPtROQIOUCDbkJMQUES_WQ erişim: 07.03.2025.

olayın ardından, İslami değerleri benimsemesiyle tanınan Ensar Vakfı ile bağlantısı olan bir öğretmen, cinsel istismarla suçlandı (2012-2015). Bu olay medyanın ilgi odağı haline geldi ve özellikle BBC gibi yabancı basın organları konuyu gündemden düşürmedi.¹⁰

Ensest konusuna gelindiğinde, Türkiye’de bu alandaki ilk akademik çalışmaların “tıp” kapsamında yapıldığı görülmektedir, Suna İpek’in İÜ Adli Tıp Enstitüsünde hazırladığı tezin konusu, 1990-1995 yıllarında İstanbul Adliyesine yansıyan vakalardan yola çıkarak Türkiye’deki ensest olaylarının analizidir. Bu çalışmada yer alan bilgilere göre, ensestin Batı dünyasında araştırmalara konu olmaya başladığı tarih 1960’lı yıllara dayanmaktadır. İpek’in tezinde elde ettiği sonuçlara göre, adli tıp kurumuna bildirilen veya incelenmek üzere getirilen vakalara göre ensest; erkeklerde çoğunlukla alkolün etkisinde, kadınlarda da akıl sağlığının yerinde olmaması ile birlikte gerçekleşmektedir. Ancak bundan daha önemli olan nokta şudur: Ensest, bozulmuş aile yapısının bir semptomudur ve ensest ilişki, bozuk aile sisteminin açık bir göstergesidir. Bu tür ilişkilerin bulunduğu aileler, kendisini sosyal hayattan izole etmektedir. Yine İpek’in araştırmasına göre, ensest tabusu bir kez bozulduğunda, bu durum bir daha engellenemez bir hale gelmekte ve sonraki kuşaklara da aktarılmaktadır. Araştırmada,

10 Bu konuda Selin Girit’in 18 Nisan 2018’de BBC Türkçe sayfası için hazırladığı “Ensar Vakfı, iş arkadaşları ve köylülerin gözüyle Karaman zanlısı Muharrem B.” Adli haber, üzerinde değerlendirme yapılmaya değerdir. Bkz. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/04/160418_karaman_ensar_vakfi erişim: 07.03.2025.

ABD’de artan ensest olaylarının genellikle cinselliğe karşı büyük bir tolerans gösterilmesi (gay-rimeşru ilişkiler) ile bağlantılı olduğu belirtilmiştir.¹¹

2000’li yıllarda Türkiye’de ensestin konuşulmasına sebep olan nedir?

Yukarıda ifade edildiği üzere, ensestin temelinde aile sistemindeki bozukluklar yatmaktadır. Bu nedenle, öncelikle aile yapısını zedeleyen unsurların tespit edilmesi gereklidir. Genel ahlakı ve aile düzenini tehdit eden en önemli etkenlerden biri olan zinanın önüne geçilmeyen toplumlarda, ensest gibi daha derin sorunların çözümü de mümkün olmayacaktır. Günümüz Türk Medeni Hukuku, AB ülkelerinde olduğu gibi, zinayı yalnızca bir ‘boşanma sebebi’ olarak ele almaktadır. Türkiye’de de bireysel özgürlük alanlarının genişletilmesiyle birlikte, İslam’da en büyük günahlardan biri olarak kabul edilen zina fiilinin hafife alınması, yalnızca maddi ve manevi zararlara değil, aynı zamanda bu çirkin fiilin normalleştirilmesine yol açmaktadır.¹²

İslam’a göre, evlenilmesi haram olan kişiler, ayet ve hadislerde ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. Allah Teâlâ, zinaya ağır had cezaları getirmiş ve Kur’an’da,

11 Suna İpek, “1990-1995 yılları arasında “İstanbul Adliyelerine Yansıyan Ensest Olgularının Psiko-Sosyal Açidan İncelenmesi”, T.C. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı yayımlanmamış yüksek lisans tezi (danışman: Oğuz Polat), İstanbul 1996, s. 18-19, 37-45.

12 Talip Yiğit, Boşanma ve Zina ilişkisi: Türkiye ve Avrupa Birliği Üye Ülkelerin Yasa Uygulama Örnekleri” Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 46, Mayıs 2017, (201-222), s. 202.

‘Zinaya yaklaşmayın bile!’ (İsra 32) buyurarak, yalnızca zinayı değil, zinaya yol açabilecek her türlü tutum ve davranıştan da sakınılması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca, bu emrin ardından gelen ‘Çünkü o hayâsızlıktır, çok kötü bir yoldur’ ifadesiyle, zinanın insanın temiz fitratına ve akl-ı selime ne denli aykırı olduğunu açıkça ortaya koymuştur.¹³

İslam, evlenmesi caiz olan kadın ve erkeğin aynı mekânı paylaşması durumunda belli kurallar getirerek, zinanın tüm yollarını en baştan kapatmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda, İslami yaşıntıda haremlik-selamlık uygulamaları önemli bir yer tutmuştur. Ancak Tanzimat Dönemi’yle birlikte bu uygulamaların zayıflamaya başlaması, Müslümanlar ile Hristiyanlar arasındaki etkileşimin artmasına ve buna bağlı olarak ahlaki sınırların giderek bulanıklaşmasına neden olmuştur. Bu sınır tanımazlık, zamanla pek çok haram fiilin işlenmesine zemin hazırlamıştır. Elmalılı Hamdi Yazır’ın Bakara Suresi 174’üncü ayetin¹⁴ tefsirinde dikkat çektiği üzere; şeriatın aksine yapılan her ‘iş’, toplumda manevi bir ateş kıvılcımı meydana getirmekte,¹⁵ öldürme, yaralama ve intihar

13 Kur’an Yolu, Diyanet İşleri Başkanlığı, (çevrimiçi) <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/%C4%B0sr%C3%A2-suresi/2061/32-ayet-tefsiri> erişim: 07.03.2025.

14 Bu ayette Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Allah’ın indirdiği kitaptan en ufak bir şeyi gizleyen ve onu bir miktar dünyalık karşılığında satan kimseler bilsinler ki onlar karınlarına ateş doldurmaktadırlar. Kıyamet gününde Allah ne onlarla konuşacak, ne de bu yaptıklarını affedecektir; onların hakkı, acı bir azap olacaktır.”

15 Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Bakara Suresi 174. Ayet Tefsiri. bkz. çevrimiçi <http://www.kuranikerim.com/telmalili/bakara2.htm> erişim: 8.05.2019.

gibi toplumu derinden etkileyen ve zarar veren olayların sayısında her geçen gün artış görüldüğü dikkatlerden kaçmamaktadır.

Bununla birlikte medya aracılığıyla Müslümanların, dünyadaki pek çok kötülüğün (küfür, şirk, cinayet, zina, hırsızlık, dolandırıcılık, adaletsizlik vb.) sorumlusu olduğu algısı yaratılmaktadır. Bu algıya maruz kalan bireyler, özellikle gençler, bunu sorgularken yıpranmakta ve çözümü inançsızlıkta aramaktadır. Bu süreç, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde derin yaralar açmaktadır.¹⁶

Günümüzde Müslüman bir toplumda gerçekleştirilen ensest araştırmalarını bu bağlamda değerlendirmek önemlidir. Örneğin, Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu Başkanı Canan Güllü'nün liderliğindeki derneğin ensest araştırmaları, Finlandiya Büyükelçiliği tarafından finanse edilmiştir. Bu destekle Kadın Federasyonları Derneği, 2010 yılından bu yana Türkiye'deki ensest vakalarıyla ilgilenmektedir. İddiaya göre, bu çalışmanın amacı; ensest konusundaki farkındalığı artırmak ve toplumsal hassasiyeti güçlendirmek için izlenecek yolu belirlemektir. Ancak, bu çalışmaların hangi çerçevede yürütüldüğü dikkat çekicidir. Yapılan çalışmanın; 'Toplumsal cinsiyet eşitliği' temelinde yapıldığı beyan edildikten sonra bunun: 'konunun ahlakçı bir yaklaşımla değerlendirilmemesi' gerektiği belirtilmektedir.¹⁷ Buna

göre, enseste yaklaşım; Suna İpek'in enseste sebep olan etkenler göz ardı edilmeli; alkol kullanımı, akıl hastalıkları, bozuk aile yapısı, cinselliğin yaygın ve serbest bir şekilde yaşanması gibi davranışlar, enseste sebep gösterilmemelidir.

Günümüzde konuyla ilgili akademik çalışmaların Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü başta olmak üzere, üniversitelerin genellikle sosyoloji, psikoloji gibi disiplinlerde yürütüldüğü ve metot olarak yarı yapılandırılmış görüşmelere¹⁸ dayandığı görülmektedir. Örnek olarak 'Ailenin Karanlık Yüzü Ensest'¹⁹ adıyla; 'Adana, Ankara, Diyarbakır, Erzurum, İstanbul ve Kocaeli illerinde, ensesti yaşayanların ulaşabileceği kurumlarda çalışan çeşitli mesleklerden 98 uzman ile yapıldığı iddia edilen bir çalışma "Türkiye'de Ensest Sorununu Anlamak" alt başlığıyla kitaplaştırılmıştır. Bu çalışmada, ensest ilişkiye girenlerin başta baba olmak üzere, dede, ağabey, amca, dayı ve kuzen²⁰ gibi genellikle mağdurdan yaşça büyük erkek akrabaları olduğu; bunlar için ortak sosyo-ekonomik özelliklerden söz etmenin mümkün olma-

dığı iddia edilmiştir.²¹

Sonuç olarak, tıp bilimi ensestin erkeklerde genellikle alkol etkisi altında, kadınlarda ise akıl sağlığının yerinde olmaması durumunda gerçekleştiğini ve gayrimuşru ilişkilerin bir yansıması olduğunu ortaya koymasına rağmen, 2000'li yıllardan itibaren yürütülen çalışmalar incelendiğinde, bu araştırmaların Toplumsal Cinsiyet Eşitliği projesi kapsamında ele alındığı görülmektedir.

İslam'ın hakikatleri ve Müslümanların ahlaki değerleriyle çelişen bir şekilde yürütülen ensest araştırmaları, bir nevi 'Müslüman mahallesinde salyangoz satmaya' benzetilebilir. Bu durum, aileyi korumaktan ziyade, Müslüman toplumda ahlaksızlık ve sapkınlığı artırmayı, gençlerin imanlarını sorgulamalarına yol açarak din ile aralarına mesafe koymayı amaçlıyor gibi görünmektedir. Eğer ensest vakalarına samimi bir şekilde engel olunmak isteniyorsa, öncelikle zina ve diğer gayrimuşru ilişkiler konusu masaya yatırılıp önlenmesine yönelik tedbirler alınmalı, alkol ve uyuşturucu gibi sorunlara yönelik dikkat çekici çalışmalar yapılması gerekmektedir. Yoksa ensesti konuşuyoruz deyip birtakım istatistikleri hakikatmiş gibi sunmak, art niyetli çalışmalar olarak görülmeye mahkûmdur.

18 Yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırma ve bilgi toplama süreçlerinde kullanılan, araştırmacıya kendi sahip olduğu fikir doğrultusunda soru sormayı sağlayan, esnek bir görüşme yöntemidir. Bu tür görüşmelerde, araştırmacı belirli bir konuya odaklanarak önceden hazırlanmış bir dizi soru veya konu başlığına sahip olur. Ancak, bu soruların sıralaması ve tam olarak nasıl sorulacağı konusunda esneklik vardır.

19 Alanur Çavlin Bozbeyoğlu-Ece Koyuncu-Filiz Kardam-Altan Sungur, Metis Yayınları, 2018.

20 Kuzen meselesi oldukça dikkat çekicidir. Çünkü İslam'a göre kuzen, evlenmesi yasak olmayan akraba grubuna girer. Ama Katoliklikte bu evlenmesi yasak yakın akrabalarındandır.

21 Alanur Çavlin Bozbeyoğlu-Ece Koyuncu-Filiz Kardam-Altan Sungur, "Ailenin Karanlık Yüzü: Türkiye'de Ensest" Sosyoloji Derneği, Türkiye Sosyoloji Araştırmaları Dergisi Cilt: 13 Sayı: 1- Bahar 2010, s. 2, (çevrimiçi), http://www.sosyolojiderneği.org.tr/s/2300/i/bozbeyoglu_ensest.pdf erişim: 07.03.2025.

16 Turner, Oryantalizm, Postmodernizm ve Globalizm, s. 273.

17 Canan Güllü, "22-23 Kasım 2014 Türkiye Ensest Atlası Projesi Yuvarlak Masa Uzmanlar Toplantısı Özet Rapor (Raportör: Elçin Cavlan)", önsöz ve s. 12-13.

Avrupa'da Aile Mefhumu

Mucahid YILDIZ

Yeryüzünde, insanlığın yaratılışından bu yana herkesin malumu olduğu üzere, Hak-batıl mücadelesi devam etmektedir. Cenabı Hakk'ın nizamı ile, bugünkü zayıf tabiri ile "toplum" olarak adlandırılan cemiyet hayatını bir insicam içinde idame ettirmek isteyenler Müslümanlardır. Bu hakikati örtbas etmek isteyen şeytan taraftarları ise kafirlerdir.

Şeytanın hizmetçileri çeşitli kollara bölündüğü gibi, Müslümanlar arasında da bölünmeler mevzubahis olsa da Kur'an ve Sünnet dairesinin dışına çıkanlar artık şeytana hizmet etmeye başlamışlardır. Topluma nizam verme çabasında, şeytan ve taraftarlarının tek gayesi insanları Allah yolundan uzaklaştırmaktır. Bu konuda, Müslümanların kafasına girerek İslami olmayanları hakmış gibi göstermek, kullandıkları en sinsi yollardan biridir.

Umumi (genel) olarak Avrupa'da, kısmen de Afrika ve Asya'nın bazı bölgelerinde yapılan 2. Dünya Savaşı sonrasında, yukarıda sözünü ettiğimiz kavgada şeytanın yanında yer alanlar, asırlar öncesine göre çok daha teşkilatlı ve düzenli çalışıyorlar. Cemiyetleri kendi istedikleri nizamı uygun hâle getirmek için, insanlık dışı dahi olsa her türlü usulü kullanmaktan geri durmuyorlar. A'dan Z'ye toplum içindeki bütün unsurları bu hedefleri istikametinde (doğrultusunda) değiştiriyorlar.

Bunlardan en önemlisi, toplumun yapı taşlarını meydana getiren ailedir. Tüm dünyada olduğu gibi Avrupa'nın da kuzeyinden güneyine, batısından doğusuna her ülkesinde bu görülmektedir. İnsanları birbirinden uzaklaştırmak için daha önce ırkçılık mefhumunu kullandılar ve kullanmaya devam ediyorlar. Bir önceki yüzyılda bunda büyük bir muvaffakiyet elde ettiler. En büyük başarıları, cihana nizam veren Osmanlı Devleti'ni yıkmak oldu.

İkinci dünya savaşı sonrasında, kendilerini İblis'in çocukları olarak gören küresel çete, yapacakları tahribatları önce Avrupa'da uyguladı. Avrupa'yı adeta bir laboratuvar gibi kullanmaktalar. Doğunun ahmakları da Batılılaşma adına bu çeteyi fazla yormadan, olduğu gibi taklit etmekte.

Avrupa'da aile hayatı, her ülkeye göre bazı ufak farklar ihtiva etse de genel hatlarıyla birbirine çok benzemektedir. Acizane, Almanya'da yakından gözlemlediğim birkaç örneği vererek meselenin anlaşılmasına katkı sağlamaya çalışacağım.

Bunlardan biri, her zaman görüştüğüm bir Alman arkadaşım ve 40 yıldan fazla bir süredir evli olduğu eşinin hikayesi. Henüz 17 yaşlarındayken birbirlerini görüp seven ve hayatlarını birleştiren iki kişi... Biri kız, diğeri erkek olmak üzere iki çocukları olmuş. Dışarıdan görebildiğim kadarıyla, karı- koca münasebetleri bakımından büyük sıkıntılar yaşadıklarına dair en ufak bir iz göremedim, hissedemedim. Yani karşılıklı anlayışın hakim olduğu ancak biraz pederşahiden ziyade hanımın daha çok sözünün geçtiği bir aile desem yerinde olur.

Çocuklarına gelince; kızları, yaşı oldukça ilerlemiş olmasına rağmen henüz evlenmemiş. Alman toplumunda ve maalesef dünyanın büyük kısmında artık gayet tabiiymiş gibi görünen, nikahsız yaşadığı bir erkek arkadaşı var. Ancak nikahlı olmadıkları için çocuk sahibi olmak da istemiyorlar. Arkadaşımla bir sohbetimizde torunlar mevzu bahis olmuştu. Kendisine, birden fazla torunun olsun istemez misin diye sordu-

ğumda, kızının henüz doğru adayı bulamadığını söyledi. Zannedersen ömrünü doğrusunu aramakla heba edecek. Oğlu ise genç yaştayken bir hanımla evlenmiş. Bir erkek çocukları olmuş. Ancak daha sonra anlaşılmadıkları için bu hanımından ayrılmış. Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleyerek yer misali, şimdi beraber olduğu hanımla evlenmeyi hiç düşünmüyorlar sanırım.

Bir başka tanıdığım, yaşı 40'larda bir arkadaşım; aynı zamanda yakın komşumun aile hayatından da biraz söz etmek istiyorum. Birkaç yıl önce hanımı, çocuklarıyla beraber ayrıldı ve yakındaki bir eve taşındı. Biri erkek, diğeri kız olmak üzere, yaşları henüz 12'yi geçmeyen çocuklarını haftada bir ya da iki sefer babalarına gönderiyor. Bazen kendisi getiriyor, bazen de kocası alıp geliyor. Arkadaşım, olup bitenleri bana anlatarak epey içini döktü. Hanımı, ayrılma sebebi olarak kocasının kendisiyle, çocuklarla ve evle yeterince ilgilenmediğini öne sürmüştü. Arkadaşım ise neredeyse haftanın 6 günü, 12 saat çalışıyordu ve işini çok seven birisiydi. Çok büyük ve güzel bir evleri, yüzme havuzları vardı. Maddi bakımdan hiçbir sıkıntılar yoktu. Ne var ki, manevi bakımdan yaşadıkları noksanlık onları bu ayrılığa mahkum etti. Arkadaşım, bu kadar maddi ihtiyacı gidermek için çok çalışmaktan başka çaresi olmadığını düşünüyordu. Halbuki hanımı da 'part-time' tabir edilen yarım günlük bir işte çalışmaktaydı. Görünen o ki, bütün bunlar onları ruhen tatmin etmeye yeterli olmadı.

Ezcümle, bugün Avrupa'daki aile hayatı, dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi ekseriyet baki-

mından sıkıntılı bir hal almış durumda. Sayılara baktığımızda, evlenenlerin giderek azaldığını, boşananların ise giderek arttığını görmekteyiz. Bazı Avrupa ülkelerinde boşanma oranları yüzde yetmişlere yaklaşmış durumdadır.

Aileyi ortadan kaldırmak için insanlara benimsetilmek istenen cinsiyetsizlik ya da cinsel sapkınlıklara burada ayrıca değinmek istemiyorum. Maalesef internet yüzünden dünyanın en ücra köşelerine kadar uzanan bu korkunç sapmanın boyutları, Avrupa'da zaten hepsinden ileri bir seviyede.

Ailenin vazgeçilmezi olarak görülmesi gereken ihtiyarlarımızın hali Avrupa'da nasıldır? Çok az da olsa, ana-baba hakkını gözetken ve onlara bakmayı kendilerine bir vazife olarak gören insanlar var burada. Örneğin, kadın bir komşum tam 12 yıl boyunca annesine baktı. Tekerlekli sandalye ile yalnızca evinde dolaşıp dışarı çıkamayan yaşlı bir annesi vardı. Kendisi, kocasıyla birlikte yalnızca annesine bakabilmek için annesinin evine taşındı. Annesinin tüm ihtiyaçlarını bu hayırlı evladı karşılıyordu.

Ancak Avrupa toplumunun kahir ekseriyeti, yaşlanan ana-babalarını yaşlılar yurduna bırakıyor. Bazıları onları düzenli bir şekilde ziyaret etmekle birlikte, bazıların hiç arayıp sormadığı bilinmektedir.

İmam-ı Gazâlî’de Orucun Anlamı ve Esrarı

Mülayim Sadık KUL

Besmele, hamdele ve salvele ile,

Bugün (11.02.25) Mustafa Özel Hocam, Ömer Lekesiz Bey’in Yeni Şafak’ta yayımlanan İmam Gazâlî’nin Uzleti hakkındaki yazısını gönderme lütfunda bulundu. Bir çırpıda okuyuverdim. Gerçekten çok güzel bir değerlendirme. Gazâlî’nin Bağdâd Nizâmiye Medresesini terk ederek uzlet yolculuğuna çıkışı tartışmalarına ben de doktoramın giriş bölümünde yer vermiştim. Bu mesele gerçekten pek çok Gazâlî uzmanının da kafa yorduğu konulardan birisidir.

Bu manada ileri sürülen senaryolardan birisi de Abdülhüseyin Zerinkub’un iddia ettiği gibi, İmam Gazâlî’nin aslında Medrese’den kaçtığı tezidir. Yani diğer bir tabirle zahirî ilimlerden bâtinî (kalbî) ilimlerin sırlarını keşfetmeye yelken açıyor. Elbette ne bu iddia ne de bu manada ileri sürülen diğer görüşler, Lekesiz Bey’in de ifade ettiği gibi, tek başına İmam Gazâlî’nin bu yolculuğunu açıklamaya yetmez. İmam Gazâlî ve tefekkür dünyasını bir bütün olarak göz önüne getirdiğimizde işin manevi boyutunun bu uzlet yolculuğundaki en önemli etken olduğu tespiti yapılabilir.

Başlıkla giriş sadedinde dile getirdiklerim, ilk bakışta çelişki gibi dursa da aslında öyle değil. Zira Gazâlî’nin bu uzlet serüveninin en önemli meyvesi, İslam İlim Mirası’nın şaheserlerinden biri olan İhya’nın doğuşudur. Onun el-Münkiz’de daha detaylı haber verdiği rûhî kriz ve akabinde çıktığı manevi yolculuk olmasaydı, böyle değerli bir diriliş projesi de bir kitap olarak ete kemiğe bürünmüş olmayabilirdi.

İmam Gazâlî’nin ilim bahsinde ele aldığı kavramlar ve inanç dünyamız arasındaki ilişki, bu yolculuğun hangi manaya geldiğinin ipuçlarını vermektedir. Kavramların içi boşaltıldığı gibi medreselerin ve İslam

adına yapılan işlerin de gerçek ruh ve manasından koptuğu, onun bu kitabı yazma sebeplerinin başında gelmektedir.

İmam Gazâlî, bu sebeple ilimler ve âlimler arasında dünyevî ve uhrevî olmaları anlamında bir ayırım yapar. İlim ve amelin önemini, bizi Allah'a yaklaştırıp yaklaştırmaması ölçüsüne bağlar. İlim ve amel, zatı itibarıyla övülen ve kıymetli bir değer olsa da, eğer sahibini daha iyi bir kul olmaya ve Rabbini tanıyıp O'na yakınlığa vesile olmuyorsa, aslî misyonunu/vazifesini yerine getirmediği için faydası yoktur. Hatta faydası olmadığı gibi, böyle bir durum bu kişi için sonun başlangıcı anlamına gelebilir.

Varlık ve bilgisi, bütün âlemde olan bitenin, diğer bir ifadeyle yaratılışın gaye ve anlamını bize haber verir. Zira varlık bilgisi, varlık adına âlemde her ne varsa üzerine bina edildiği en önemli temel taşıdır. Dolayısıyla bu temel doğru değilse veya hikmetine uygun yerli yerinde konumlandırılmamışsa, üzerine bina edilecek hayırlı ve faydalı bir şey de yok demektir.

Oruç ibadeti, diğer bütün farz ibadetlerde olduğu gibi, asıl manası ihmal edilen amellerden birisidir. İmam Gazâlî, ilim konusuyla başladığı İhya projesini akide ile sağlam bir temele oturtur. Akabinde ele aldığı konular, namaz, oruç, zekât ve hac gibi İslam'ın en önemli farzlarıdır. Bu konuları, her ne kadar meselenin fikhî boyutunu ihmal etmese de, asıl itibarıyla bu amellerin manevi yönü ve sırları etrafında ele alır. Konu başlıklarını da, Namazın Sırları (Esrâru's-Salât), Oruçun Sırları (Esrâru's-Savm) şeklinde,

asıl bu manevi boyuta vurgu yaparak koymuştur. Dolayısıyla, oruç konusu hakkında yazacaklarımız da bu uzlet seferinden devşirilen meyvelerdir. Bu bakımdan bu yolculuk, aynı zamanda kaybedilen ruhun ve manevi lezzetin yeniden keşfi anlamına gelmektedir. Mevla'dan, kulu İmam Gazâlî'ye tattırdığı manevi lezzetleri, imanın halavetini bu vesileyle bizlere de tattırması en büyük duamızdır. Rabbimizin Efendimiz'e yaptırdığı dua, bizim de niyazımızdır: "De ki: Muhakkak ki benim namazım, bütün ibadetlerim, hayatım ve ölümüm yalnızca âlemlerin Rabbi olan Allah içindir" (En'âm, 6/162).

Orucun Fazileti:

Bu konuda yazılan müstakil eserler ve hadis kitaplarında zikredilen rivayetler sayılamayacak kadar çoktur. Kişinin dinî kimliğini inşa etmede ve Rabbi ile arasındaki kulluk bilincini kemâle erdirmede bu ibadet kadar etkili başka bir amel yoktur desek abartmış olmayız. Biz bunlardan bir kısmına işaret ederek Ramazan ve oruç vesilesiyle küllenen gönüllerin ihyasına küçük bir katkı sunmak istiyoruz. Rabbim, oruca koyduğu manevî lezzet ve makamlara bizleri ulaştırsın.

Oruç, Allah'a ait bir ibadettir. Allah Teâlâ, diğer ibadetlerden farklı olarak orucu kendisine nisbet etmiştir. Hadislerde, oruç dışındaki ibadetler amel sahibine nisbet edilirken orucun ise biza-tihi Allah'ın kendisine ait olduğu bilgisiyle karşılaşıyoruz. İbadetlerin makbuliyeti, pek çok hadis âliminin kitaplarına sartaç ettikleri "Ameller niyetlere göredir!" hadisinin de haber verdiği gibi, niyetin halis olmasına bağlıdır.

Bu manada ibadetler ancak Allah için yapılırsa, Yaratan katında makbuldür. Orucu diğer ibadetlerden ayıran temel özellik ise Allah'ın onu kendisine ait ilan etmesidir. Her ibadet için niyet ve samimiyete bağlı olarak belli bir mükâfat takdir edilmişse de oruç için durum daha farklıdır. Allah, kendisine ait olduğunu ilan ettiği orucun mükâfatını da ancak kendisinin takdir edeceğini, Buhârî ve Müslim'in ortaklaşa rivayet ettikleri kudsî bir hadisi şerifte şöyle haber verir: "Oruç hariç her hasenenin (güzel amelin) ondan yedi yüze kadar kat kat sevabı vardır. Oruç ise bana ait olduğu için mükâfatını da ancak ben veririm!" Yine hadisin devamında Cenâb-ı Allah, bunun sebebini "Oruçlu, şehvetini, yemesini ve içmesini benim için bırakır!" buyurarak açıklamaktadır.

Oruç, önceki günahlara keffaretir. Ramazan orucu denildiğinde ilk akla gelen ve neredeyse tüm sahih hadis kaynaklarının ittifakla naklettikleri müjdele-rin başında, Peygamber Efendimizin şu sözü gelir: "Kim inanarak ve Allah'ın rızasını gözeterek Ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları bağışlanır."

Oruçlunun çifte mutluluğu. Oruç tutanla ilgili müjdelerden biri de onun iki defa sevinç yaşayacağı hakkındadır. Peygamber Efendimiz bu konuda şöyle buyurdular: "Oruçlu için iki sevinç vardır: Biri, iftar ettiği zamanki sevinci; diğeri, Rabbine kavuştuğu zamanki sevincidir. Hiç kuş-kunuz olmasın ki, oruçlunun ağız kokusu Allah katında misk koku-sundan daha güzeldir." (Buhârî, Müslim)

Oruçlulara has cennet kapısı,

Reyyan. Diğer bir müjde ise oruç tutanların cennete, Reyyan adında özel bir kapıdan girecekleri bilgisidir. Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: “Cennet’te Reyyan isminde bir kapı vardır. Bu kapıdan kıyamet gününde oruç tutanlar girerler; onlardan başka hiç kimse giremez. Kıyamet gününde: ‘Nerede oruç tutanlar?’ denilir. Oruçlular kalkar bu kapıdan Cennet’e girerler. Onlardan başka hiç kimse bu kapıdan giremez. Oruçlular Cennet’e girince bu kapı kapanır ve artık kimse giremez” (Müslim).

Oruçlunun ağız kokusu miskten güzeldir. Oruç tutanların ağız kokusu hakkında, Müminlerin annesi Hz. Âişe validemiz Peygamber Efendimiz’den şöyle rivayet etmiştir: “Muhammed’in canı kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki oruçlunun ağzının kokusu Allah katında misk kokusundan daha güzeldir” (Buhârî, Müslim).

Oruçlunun duası makbuldür. Hadisi şerifte, duası reddedilmeyen üç kişiden birisinin de iftar edinceye kadar oruçlu kimse olduğu belirtilir. Mazlumla birlikte adaletle hükmeden devlet başkanı, yönetici ve hâkimin de duası makbul olan diğer iki kişi/sınıf olduğunu öğreniyoruz. (Ahmed b. Hanbel, Müsned)

Orucun fazileti hakkında varid olan hadislerin çokluğu ehlinin malumudur. Biz bu kadarla iktifa ederek, Gazâlî’nin bu bağlamda yaptığı önemli bir tespiti dikkatleri çekmek istiyoruz. İmam Gazâlî, Allah’ın bana ait dediği oruç ibadetinin bu özel faziletini iki sebebe bağlar.

Birincisi: Oruç, kendini ifşa etme-

yen gizli bir ameldir. Bu ibadetin zahiren görünür bir tarafının olmaması, onu diğer ibadetlerden ayıran temel özelliktir. Namaz, hac, zekât gibi ibadetlerin tamamı, belli hareketlerin zahiren yapılmasını zorunlu kılar. Oruç ibadetine ise kişi, kendini sadece bazı şeylerden men ederek bu ameli yerine getirmiş olur. Dolayısıyla bir kimsenin oruç tuttuğunun bir başkası tarafından görülme imkânı yoktur. Bu yönüyle oruç ibadeti, riyadan korunmuş bir ameldir. Yerine getirilmesi, ancak sabır ve samimiyeti gerektirir.

İkincisi: Orucun, şehveti kıran bir özelliğe sahip olmasıdır. İmam Gazâlî’nin dikkat çektiği diğer hususiyet ise oruç amelinin, şeytanı çileden çıkararak bir niteliğe sahip olmasıdır. Zira oruç tutan kimse, şeytanın en etkili silahını elinden almış olur. Yemek ve içmek, insanın şehvî arzularını kamçılayan etkenlerdir. Karnı tok olanın şehvî duyguları, aç olana nispetle daha müsaittir. Bu sebeple şeytan, tuzaklarını aç olanların değil, tok olanların pazarına kurar. Aç olanlarda başarı şansının çok az olduğunun farkındadır. Bu sebeple oruç tutarak şehvî arzularını gemleyen kimseler şeytanın sevmedikleri listesinin en başında yer alırlar.

İmam Gazâlî’nin bu bağlamda ele aldığı konulardan bir tanesi de orucun farzları ve sünnetleridir. Yazımızda, bu konunun fikhî boyutuna yer vermemeyi uygun gördük. Bunun birinci nedeni, bu meselelerin her ilmihal kitabında yer alıyor olmasıdır. Diğer bir mesele ise burada ele alınan fikhî konuların Şâfiî mezhebi esas alınarak işlenmiş olmasıdır. Üçüncü sebep ise bu yazının asıl gayesinin orucun sırlarına ve ihmal

edilen manevi yönüne matuf olmasıdır. Dolayısıyla, “Kaş yapalım derken göz çıkarma!” abesine düşmeyelim.

Orucun sünnetleri ise bu amelin faziletleri noktasında önemli bir yer tutar. İftarda acele edilmesi ve sahurun geciktirilmesi sünnetlerin başında gelir. Ayrıca, orucun hurma veya suyla açılması müstehaptır. Peygamber Efendimiz gibi, Ramazan’da bol bol hayır işlemek, cömertçe ikramda bulunmak ve sadaka vermek de önerilen sünnetlerdendir. Kur’an ayı olan Ramazan’da Allah’ın Kelâmı’nı hatmetmek ve özellikle son on günde itikâfa girmek de önemli sünnetler arasında yer alır. Orucun fazilet ve bereketini artıran faktörlerden biri de, Ramazan boyunca bu sünnetlere dikkat edilmesidir.

Oruç ve Oruçlunun Dereceleri:

İnsanların oruca atfettikleri önem ve bu ibadeti nasıl yerine getirdikleri, İmam Gazâlî tarafından üç kategoride ele alınmıştır. Her seviyede, bu ibadetin yerine getirilişi ve gereklilikleri birbirinden farklılık gösterir. Bu bağlamda, İmam Gazâlî Hazretleri, faziletleri yönüyle orucu üç dereceye ayırmıştır: Avâmın, havâsın ve havâssu’l-havâsın oruçlarıdır.

Avâmın/Halk tabakasının orucu: Bunlar, sabahtan akşama kadar sadece yemek, içmek ve cinsî ilişki gibi zevk ve arzulardan uzak dururlar. Ama birtakım günahları işlemekten de geri durmazlar. Oruç tuttıkları halde kendilerini haramlardan korumayanlar için Peygamber Efendimiz şu uyarıyı yapmıştır: “Kim yalan söylemeyi, yalanla iş görmeyi ve cehaleti terk etmezse, Allah’ın, onun

yemesini ve içmesini bırakmasına (oruç tutmasına) ihtiyacı yoktur” (Buhârî). İbn-i Mâce ve Nesâî’nin rivayet ettikleri başka bir hadîs-i şerifte ise şöyle buyrulur: “Kimi oruç tutanlar vardır ki, onlar için oruçlarından geriye kalan sadece açlık ve susuzluklarıdır!” Buna rağmen, fikhî açıdan oruçları sahihtir ve üzerlerindeki farzı eda etmiş olurlar. Ancak bu, orucun sevap açısından en alt derecesidir. Zira oruçla elde edilebilecek kurbiyyet ve kulluk imkânı heder edilerek büyük bir fırsat kaçırılmış demektir.

Havâsın/Salihlerin orucu: Bu, sadece ilk derecede zikredilen şartları yerine getirmekle kalmayıp, aynı zamanda gözü, kulağı, dili, eli, ayağı ve diğer tüm organlarıyla da günah işlemekten korunarak tutulan oruçtur. Allah’ın salih kulları, sadece midelerine oruç tutturmakla yetinmezler. Onlar ellerine, dillerine, gözlerine, kulaklarına ve diğer organlarına sahip olurlar, günahlardan kaçınırlar. Bunların oruçları, avâmın orucunun üzerindedir. Oruçları daha kâmilidir ve bu sebeple daha fazla sevap alırlar. Böyle oruç tutanlar, Peygamber Efendimizin müjdelediği gibi günahlarından arınarak analarından yeni doğmuş gibi tertemiz olurlar.

Havâssu’l-havâs denilen Peygamberler ve Allah’ın seçkin kullarının orucu: Bunlar, yukarıda zikredilen şartlara riayet etmekle kalmayıp sadece bedenlerine değil, aynı zamanda kalplerine de oruç tutturmayı başaranlardır. Bu makamda olanlar, kalplerinden Allah sevgisi dışında her ne varsa atarlar. Allah’tan bir an bile gafil kalmazlar, dünyaya ve sevgisine kalplerinde asla yer vermezler.

Dereceleri farklı farklı olan bu oruçların şartları gibi bozulma sebepleri de seviyelerine göredir. Her sınıf, tuttuğu oruca göre muamele görür. Avâmın işlediği hataları, ikinci ve üçüncü derecedekilerin işleme lüksü yoktur. Havâs, diğer azalarına da oruç tutturmak zorundadır. Havâsu’l-havâs, kalpleri de oruç tutan Allah’ın seçkin kulları ise bir an bile Rablerinden gaflete düşemezler. Gaflete düşüklerinde, bu seviyeden bir alt sınıfa inmek durumunda kalırlar. Bu durumu, ariflerin “Hasenâtü’l-ebrâr seyyiâtü’l-mukarrabîn” sözü en güzel şekilde açıklar. Yani kişinin Allah katındaki mertebesi arttıkça, sorumluluğu ve vazifeleri de buna bağlı olarak zorlaşır. Allah dostları, salih kullar anlamındaki ebrârın güzel diyebileceğimiz amellerinin, Allah katındaki dereceleri daha yüksek olan mukarrabîn kullar için günah mesabesinde olması bu anlamdadır. Allah, her kuluna seviyesine göre sorumluluk yüklemiştir. Kendisine yakın olanların hassasiyetleri, daha uzak olanlara nisbetle daha fazladır.

Dolayısıyla İmam Gazâlî’ye göre peygamberler, sıddıklar ve mukarrabînden olanların orucu, bir anlık gafletle bozulabilir. Bu makamda bulunanların her an uyanık ve Rablerinin huzurunda olduklarını bilmeleri gerekir. Allah’tan başka bir şeyle meşgul olmaları, oruçlarını ifsat etmeye yeterlidir. Ancak, eğer ahiretlerini ve Allah’ın rızasını umarak/düşünerek dünyalık bir şeyle meşgul olurlarsa, “Dünya, Ahiretin Tarlası” fehvasınca bu durum oruçlarına zarar vermez. Zira bu meşguliyetleri zahiren dünyaya dair görünse de aslında ahiret azığıdır.

Peygamber Efendimizin şu müjdesi, herhalde böyle oruç tutanlar içindir: “Oruçlunun uykusu ibadettir, sükûtu tesbihtir, duası makbul olur ve amelinin karşılığı kat kat verilir” (Suyûtî, Camîu’s-Sağir, II, 46).

Özetle, büyük İmam, oruç bahsinde bu ibadetin kemâl derecesini hedef olarak göstermektedir. En makbul olan oruç, elbette peygamberler ve Allah dostlarının seviyesinde tutabilmektir. Kendi günahlarımızdan arınarak seyr ilallah’ın gerçekleşmesi de buna bağlıdır. Kul, yaratılış gayesi olan bu kulluk mücadelesinde, ramazan ve oruç fırsatını en güzel şekilde değerlendirmekle mükelleftir. Yeniden diriliş, ancak bu kıvamı yakalamakla mümkün olur. Sezai Karakoç üstadımızın Ramazan yazılarını ve oruç bahsinde hatırlattıklarını bu vesileyle tekrar okuyarak hem onun ruhunu şâd edelim hem de küllenilen iman ve ihlâsımızı yeniden şahlandıralım.

Ne mutlu hayatını takva ve ihsan kıvamında Allah’a adayarak “Muhakkak ki benim namazım, bütün ibadetlerim, hayatım ve ölümüm yalnızca âlemlerin Rabbi olan Allah içindir” diyebilenlere!

Trump Liderliğindeki ABD Politikalarının Ortadoğu Odaklı Muhtemel Jeopolitik Yansımaları

Yusuf YAZAR

(ABD – Türkiye ilişkilerini, ağırlıklı olarak ABD’nin Ortadoğu politikalarının yansımaları paralelinde değerlendirdiğimiz bu yazının, 2000’li yıllara kadar olan dönemi kapsayan birinci kısmı İnsicam’ın Şubat-2005 sayısında yer almıştı. Yazının bu kısmı ise ağırlıklı olarak Trump yönetimindeki ABD’nin, genel olarak küresel, özelde ise Ortadoğu çerçeveli politika ve tutumlarına odaklı olacaktır).

ABD, Ortadoğu’daki mevcut yanlış tutumunu, kısmen ve pasif bir şekilde de olsa, revize etmek durumundadır. Yönetimi yeni devralmış ve müesses Amerikan kurum ve politikalarını kendine has sarsıcı tarzıyla gözden geçiren Donald Trump, bu şansa sahiptir. Trump yönetiminin, Türkiye’nin bölgede zemin ve itibar kazanışının ABD’nin bölgesel ve küresel hedefleriyle ille de çelişmesi gerekmediğini görerek, bölgedeki gelişmelerde kendi pozisyonunu güçlendiren durumları (Rusya ve İran’ın bölgedeki iddia ve itibarlarını kaybedişleri bağlamında) dikkate alan bir strateji benimsemesi; Suriye’nin yeni yönetimine yeşil ışık yakarak ve bu yaklaşımına İsrail ve Gazze ile ilgili daha basiretli ve âdil bir tutumu da yansıtarak barışı tesis yönünde ABD’nin bölgedeki imajını düzeltmesi, ABD menfaatlerine ters düşmez. Trump, yönetimi yeni devralmasının kendisine sağladığı yeni politikalar belirleme imkânı ve Ortadoğu’da ortaya çıkan yeni bir konjonktür dolayısıyla, Suriye ve Filistin odaklı yeni bir perspektif geliştirebilme fırsatına hâlâ sahiptir. Bu bağlamda, Trump’ın absürd bir şekilde Filistinlisizleştirilmiş

sözde Gazze plânı çerçevesinde Filistinli göçmenleri Ürdün'e ve Mısır'a gönderme düşüncesi, aslında geleneksel İsrail yaklaşımının bir yansımasıdır. Söz konusu yaklaşım, Ürdün diye bir Filistinli devletin zaten var olduğunu, dolayısıyla bir başka Filistin devletine ihtiyaç olmadığını ve bölgedeki Filistinlilerin oraya (ya da komşu Arap devletlerine) gitmesi/gönderilmesi gerektiğini öngörmektedir.¹

Mamafih, Trump'ın yönetimdeki ilk 10 haftalık süredeki tutumu, bu yönde bir umut geliştirmeye çok da imkân vermemektedir. Bugünkü şartlarda, bölgede görece olarak kalıcı bir istikrarın sağlanması, ABD'nin Suriye'deki yerel ana aktörleri olduğu kadar Türkiye'yi ve bölgedeki vazgeçilmez müttefiki İsrail'i de yeterli düzeyde tatmin edecek bir altın formül bulup uygulatabilmesine bağlı görünmektedir.

¹ İsrail'in üçüncü Başbakanı Levi Eshkol (1963-1969) 17 Şubat 1969 tarihli Newsweek dergisinde kendisiyle yapılmış olan röportajda bu düşüncüyü ayrıntılarıyla ortaya koymuştur. İsraili diplomat Yosef Tekoah da 13 Kasım 1974 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada aynı düşüncüyü paylaşmıştır.

Trump'ın uluslararası sistemin tüm ana unsurlarının ve yapılarının sinir uçlarıyla oynayan, kimya bozucu öngörülemez tarzının, uluslararası sistemde gerekli olan yeni yaklaşımlar ve yapılanmalar doğrultusunda (beklentileri ne ölçüde karşılayabileceği soru işaretleri taşısa da) ciddi fırsatlar doğurup doğurmayacağı sorusu, ilginç bir çerçeve sunmaktadır.

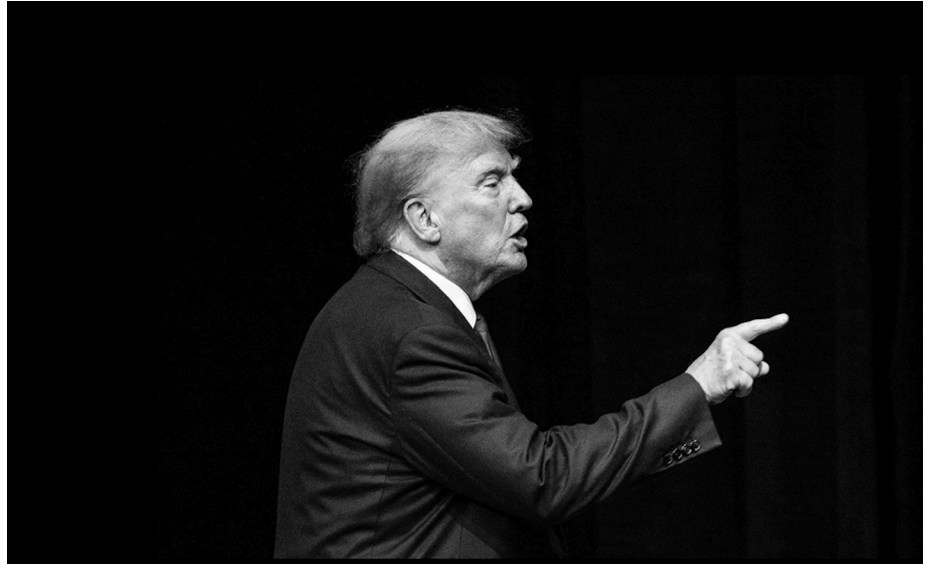
Cülus (tahta çıkış) merasiminden itibaren, özellikle AB ülkeleri başta olmak üzere dünyanın hemen her bölgesine bir vesileyle şok dalgaları gönderen Trump ve onun çekirdek ekibinin, günümüzde dünyanın en büyük gücü olduğu düşünülen ABD'ye çizdiği rota ve biçtiği rolün yansımalarına dair genel ve özet bir değerlendirme yapmadan önce bazı noktasal tespitler yapmak yararlı olacaktır:

Müesses kurumları ve yaklaşımları itibariyle aşınmış, vadesi dolmuş mevcut uluslararası sistem, Trump ve şövalyelerinin dört bir tarafa gönderdiği şok dalgalarıyla ciddi biçimde çatırdamış, duvarları yer yer yıkılmaya yüz tutmuştur. Bu süreçte en büyük şok darbelerinden

birini hiç kuşkusuz Avrupa devletleri almıştır. Bugüne kadar varlığını bir şekilde sürdüren uluslararası sistemin ipinin çekildiğinin ilanı ise ABD Başkan Yardımcısı J. D. Vance tarafından Şubat ayının ortalarında Münih Konferansı'nda, Avrupa devletlerinin liderlerinin gözlerinin içine bakarak yüksek sesle yapılmıştır. Bu gelişmenin yansıması, Avrupalı ülke yönetimlerinde doğal olarak bir panik havası yaratmıştır. Avrupa, özellikle de savunma bağlamında şimdiye kadar ABD'ye bağımlı olmanın sağladığı konforu kaybetmiş ve bu duruma oldukça hazırlıksız yakalanmıştır.

Başkan Trump'ın Kanada, Grönland ve Panama söylemi, onun yeni ve yayılmacı bir jeopolitik strateji benimsediği izlenimini vermektedir. Bu bağlamda, Trump dönemi ABD politika ve girişimlerinin, bazı 'korumacı' tutumlarına bakılarak 'izolasyonist' olacağı zannının aksine, sınır tanımayan müdahaleci bir tavır sergilemesi ve ABD'ye küresel ölçekte saygınlık kazandırma çabası içinde olması, uluslararası sistemde beklenenden daha sert dönüşümlere yol açabileceği ihtimalini güçlendirmektedir. Trump, ABD'nin uluslararası sistem içindeki rolünü ve etkisini büyütme isterken, aynı zamanda Washington'un ABD federatif yapısı içindeki rol ve etkisini de büyütme istemektedir. Trump'ın öngörülemez tutumlarının yalnızca ABD'nin iç dinamiklerini sarsmakla kalmayıp, Ortadoğu, Avrupa ve Uzak Doğu'daki lider ve yönetimleri de belirsizlik içinde bıraktığı açıktır. Bu durumun ise ilişkilerde istikrarsızlığa ve güvensizliğe sebep olacak olduğu açıktır. ABD'nin İsrail'e sağladığı sınır-

Trump, Çin ile yalnızca ticaret ve teknoloji savaşlarıyla sınırlı kalması da muhtemel olan bir kapışmayı gündemine almış görünmektedir. ABD sermayesine 'geri dönün' çağrısı, gümrük duvarları inşa girişimleri ve çip teknolojileri konusundaki tutumuyla bunun ilk işaretlerini vermiş durumdadır. ABD, bu tür bir kapışmanın Çin-Rus yakınlaşmasına ivme kazandırmaması için Rusya ile ilişkilerin yumuşamasını tercih edecektir.

sız destek ve koruma şemsiyesi, İsrail'in de kimyasını bozmakta ve onu sürdürülemez tutum ve siyasî açgözlülük ile sürüklemektedir. Günün birinde bu tutumun bedelini ödemek durumunda kaldığında, İsrail'in ABD'nin desteğini yanında bulamaması sürpriz olmayacaktır. Başkan Trump'ın ikinci döneminde Çin'i yalnızlaştırma hedefi güttüğü şüphesizdir. Ancak hemen her bölge ve ülke üzerinde yarattığı istikrarsızlık ortamı göz önüne alındığında, bunu nasıl başaracağı ciddi bir soru işareti oluşturmaktadır. Dünyada şöyle ya da böyle geçerliliği olan kural ve eğilimlerin aşındırılmasıyla giderek yeni bir dünya sisteminin kapısının aralanmasına da fırsat tanıyacaktır.

19 Ocak'ta başlayan Gazze'deki ateşkesin 'ateş'inin ancak kısa bir süre için kesilebilmiş olması, Trump yönetiminin bölgedeki barış sürecine yapıcı bir katkı sunmaktan ziyade tersine bir tutum benimsemesiyle doğrudan bağlantılıdır. Dolayısıyla mevcut işaretlerin barış açısından iyimser beklentileri çok desteklemeyeceğini belirtmek gerekir.

Suriye, Türkiye açısından bir "derin tarih" mevzusudur. Suriye'deki süreç Batılı idrakinin genellikle varsaydığı gibi yalnızca bir rejim değişikliği meselesi değil, çok daha fazlası anlamına gelmektedir. Mevcut konjonktürde, bölgenin yerleşik ve rüş-tünü ispat etmiş bir gücünün irade koyduğu bir yerde Batılı güçlerin arzu ettikleri sonuçları alabileceği bir tedbiri olamaz. Bir süper gücün devlet aklı için ise, bölgede gelecekli olmanın stratejisini bir terör grubuyla işbirliğine dayandırmak asla anlaşılabilir ve makûl bir tutum olarak görülemez(di).

Kimyaların bozulması, suların bulanması, 'olmaz' denilen şeylerin olma ihtimalinin kuvvetlenmesi anlamına gelir. Bu gelişen şartlarda, doğal olarak, Türkiye açısından evin içinde düzeni ve kenetlenmeyi sağlamak kadar, çevrede istikrarın sağlanmasına katkı vermek de daha bir önemli hâle gelir.

Trump, Çin ile yalnızca ticaret ve teknoloji savaşlarıyla sınırlı kalması da muhtemel olan bir kapışmayı gündemine almış görünmektedir. ABD sermayesine 'geri

dönün' çağrısı, gümrük duvarları inşa girişimleri ve çip teknolojileri konusundaki tutumuyla bunun ilk işaretlerini vermiş durumdadır. ABD, bu tür bir kapışmanın Çin-Rus yakınlaşmasına ivme kazandırmaması için Rusya ile ilişkilerin yumuşamasını tercih edecektir. (Ayrıca, Trump'ın uzman danışmanları bile, Rusya'nın Çin deviyile ebed-müddet bir nikâha sıcak bakmayacağını bilirler; Rusya, böyle bir nikâhtansa Hindistan'la flörtü tercih eder. Kaldı ki, geleneksel olarak Hindistan'ın da zaten uluslararası ilişkilerde nikâhı değil, flörtü tercih eden bir geleneğe sahip olduğu kanaati hâkimdir). ABD yönetimine destek vermeleri karşılığında yüksek teknoloji baronlarına (oligarşisine) ciddî bir inisiyatif verilmiş oluşunun arkasındaki motiflerden birisi de bu, Çin'le kapışma niyeti olmalıdır. Bu bağlamda ABD'nin, kimyaları zaten bozulmuş durumdaki Avrupalı müttefiklerini Ukrayna'ya destek konusunda tümüyle kendi başlarına bırakması da tutarsız değildir.

Trump yönetimi, dünyadaki çok kutupluluğa/merkezliliğe evrilme sürecini yeniden ABD merkezli bir tek kutupluluğa evrilme sürecine dönüştürmeyi arzulamaktadır. Hedeflenen bu dönüşüm, zamanlama itibarıyla ABD açısından haklı görülebilecek şekilde, ABD'nin dünya egemenliğini tartışamaz ve rakipsiz hâle getirecek olan bir dönüşümdür. Trump yönetiminin arzuladığı bu tek kutupluluğu muhafaza etme isteği, doğal olarak Çin'in yükselişinde büyük bir kırılmayı sağlamayı da amaçlamak durumundadır. Ve Trump'ın atmakta olduğu, özellikle ekonomik boyutu gözetken bazı adımların

hedefi, bu kırılmayı sağlamaya yöneliktir. Trump'ın Ukrayna savaşını sona erdirerek Rusya'nın kendisini Çin'in dostluğuna daha fazla mahkûm hissetmemesini sağlamaya çalışması da bu çerçevede değerlendirilebilecek bir tutumdur. Bu bağlamda, Trump yönetiminin âşikâr ana hassasiyetlerinden birinin, rezerv para birimi olarak ABD dolarının dünyadaki statüsünün zayıflatılma girişimlerine seyirci kalmamak olduğu açıktır. Doların mevcut statüsünün ABD'ye sağladığı avantaj, sahip olduğu silah üstünlüğü kadar önemlidir. (Vaktiyle ABD'nin bütün gücüyle Saddam Hüseyin'in üzerine yüklenmesinin sebeplerinden birinin, onun petrolü dolarla satmama düşüncesi olduğu bilinmektedir.)

Yapmak istedikleri bağlamında, Trump'ın mevcut başkanlık gömleğini kendisine dar bulma sıkıntısı yaşamayı kaçınılmazdır. Başkanlık yetki ve sınırlarını bir kralın sahip olabileceği kadar genişletme arzu ve hırsı yalnızca Trump'ta görülmüş bir şey değildir; daha önceki başkanlar arasında da, içinde bulundukları şartlar dolayısıyla başkanlık gömleği kendisine dar gelen ve kendilerinin prosedürlerden daha bağımsız bir şekilde davranmalarını sağlayacak formül arayışı içinde olanlar olmuştur. Belki de bu Trump'ın bu bağlamda tarz itibarıyla daha pervasız ve cüretkâr olduğu söylenebilir.

Trump'ın Avrupa'ya karşı genel tutumu ve Avrupa'nın savunmasına ilişkin mâlî yükümlülükleri üstlenmeme yaklaşımı, Avrupa ülkelerinin (İngiltere dâhil) Kanada ile birlikte birbirlerine daha da yakınlaşarak kendi savunma imkân ve planla-

Trump yönetimi, dünyadaki çok kutupluluğa/merkezliliğe evrilme sürecini yeniden ABD merkezli bir tek kutupluluğa evrilme sürecine dönüştürmeyi arzulamaktadır. Hedeflenen bu dönüşüm, zamanlama itibarıyla ABD açısından haklı görülebilecek şekilde, ABD'nin dünya egemenliğini tartışamaz ve rakipsiz hâle getirecek olan bir dönüşümdür. Trump yönetiminin arzuladığı bu tek kutupluluğu muhafaza etme isteği, doğal olarak Çin'in yükselişinde büyük bir kırılmayı sağlamayı da amaçlamak durumundadır. Ve Trump'ın atmakta olduğu, özellikle ekonomik boyutu gözetken bazı adımların hedefi, bu kırılmayı sağlamaya yöneliktir.

Ortadoğu tarihine belli ölçüde de olsa vâkıf olanlar, özellikle Filistin coğrafyasında hiçbir zaman ‘nihaî’ denebilecek ya da ‘son safha’sından bahsedebilecek bir sürecin olmayacağını bilir ya da hissederler. Kaos olarak tanımlanabilecek gelişmelerin tetiklenebilmesi için gerekli gergin atmosfere potansiyel olarak her zaman sahip olan bölgede, Trump yönetiminin kalıcı bir barışın gelişini daha da zorlaştırma ve geciktirme yönünde katkı sağlayacağı endişesi yaygınlaşmış görünmektedir.

rını geliştirmeleriyle sonuçlanan bir süreci ateşlemiş görünmektedir. Bu süreç, Türkiye’nin de kendisi için (eğer hâlâ istiyorsa) AB yapısı içerisinde kendine yer açmasını destekleyecektir; ancak içinde bulunduğumuz küresel yeni konjonktürde Türkiye’nin tercihi belki de gelişmiş ikili ilişkiler kurma yönünde olabilir. Türkiye’nin sahip olduğu askerî kapasite ve ulaştığı savunma kabiliyetleri, Avrupa savunması konusunda kaygılı olan devletlerin kolayca göz ardı edemeyeceği bir öneme sahiptir.

Ortadoğu tarihine belli ölçüde de olsa vâkıf olanlar, özellikle Filistin coğrafyasında hiçbir zaman ‘nihaî’ denebilecek ya da ‘son safha’sından bahsedebilecek bir sürecin olmayacağını bilir ya da hissederler. Kaos olarak tanımlanabilecek gelişmelerin tetiklenebilmesi için gerekli gergin atmosfere potansiyel olarak her zaman sahip olan bölgede, Trump yönetiminin kalıcı bir barışın gelişini daha da zorlaştırma ve geciktirme yönünde katkı sağlayacağı endişesi yaygınlaşmış görünmektedir.

Trump yönetiminin usûl, üslûp, teamül ve diplomatik nezaket

kurallarından bağımsız olarak değerlendirildiğinde, yürürlükteki sistem, ilişkiler ve teamüller açısından sarsıcı, öngörülemez ve tahrip edici görünen niyet ve teşebbüslerinin, ABD’nin kendi pozisyonu açısından tümüyle irrasyonel olmadığı; aksine, bunların birçoğunun mevcut küresel konjonktür bağlamında belli bir rasyonalite ve tutarlılığa sahip olduğu söylenebilir. Kanada, Panama Kanalı, Grönland ve NATO söylemleri bu çerçevededir. Bunlara ilave olarak, Asya’nın dünya sistemindeki ağırlığını artırarak önde gelen güç merkezlerinden biri hâline gelme durumunun tartışıldığı bir dönemde, Trump yönetiminin ‘Avrupa yükü’nü ve yükümlülüğünü ABD üzerinden atma yönündeki tutumu, yeni oluşacak uluslararası sistemde kendi merkezî ve belirleyici güç konumunu muhafaza etmesi ve tahkim etmesi bağlamında anlamlıdır ve zamanlaması da kendi ülkeleri açısından yerinde görünmektedir. Trump’ın maliyetli gördüğü Avrupa ile olan ittifaka sırtını kolayca dönmesi ise büyük ölçüde, Rusya’nın Avrupa için büyük bir tehdit oluşturmadığı düşüncesine dayanıyor olabilir.

Trump, uluslararası güç denge-
lerinin ve denklemlerinin hızla
değişmekte olduğunun işaretle-
rinin görünür olduğu, ancak silah
ve askerî güç bağlamında dün-
yanın hâlâ tartışmasız en büyük
gücü statüsüne sahip olduğu bu
zaman diliminde, kararlı ham-
leler yaparak ve geciktirici tüm
diplomatik teamül ve nezaketleri
bir tarafa bırakarak, uluslararası
sistemin tüm dinamiklerini ve
eğilimlerini sarsmayı, değişimin
kendi hükümler pozisyonunu
tahkim edecek bir yön almasını
sağlamayı hedefliyor.

Bu arada, Trump yönetiminin
Avrupa'yı ve Kanada'yı hedef ya
da karşısına alışı, iki Kur'an aye-
tinde vurgulanan bir ilâhî mesajı
hatırlatmaktadır: "Onların ara-
sına Kıyamet Günü'ne kadar süre-
cek nefret ve düşmanlık bırak-
tık". Trump'ın (ve ekibinin) 'Batı
İttifakı'nın ciddî biçimde çatla-
yıp kırılmasına yol açan tutu-
muna Avrupalılar tabii ki hazır-
lıksız yakalanmıştır. Gerçekten
de, kimse ABD ile Batı Avrupa
arasındaki Atlantik ittifakının bu
kadar kırılğan olduğunu düşün-
müyordu. Artık, çok merkezlilik
(siyasî, ekonomik ve askerî bağ-
lamda) denklemiyle ifade edile-
cek olduğu anlaşılan bir dünyada
Avrupa en azından bir dönem
için daha çok 'ekonomik' boyu-
tuyla öne çıkan bir merkez olarak
kalma durumunda kalacak gibi
görünmektedir.

Görünür hâle gelmiş bir diğer
tasavvuru zor gelişme ise siyonist
İsrail Yahudi devleti yönetimiyle
Avrupa'daki Nazizm ya da Faşizm
eğilimli Avrupa aşırı sağı arasın-
daki yakınlaşmadır. Bu yakın-
laşmanın dünya Yahudi toplumu
içerisinde derin ve keskin iç sor-
gulamalara, huzursuzluklara ve

hatta hesaplaşmalara yol açması
kaçınılmazdır. Hitler Nazizminin
sembolü gamalı haçın gamaları
artık siyonist yahudi yıldızının
köşelerine entegre edilmiş gibi-
dir.

Uluslararası sistemde büyük
farklılaşmaların öngörülmesine
yol açan açılımların yaşandığı bu
dönem, bölgesel ve küresel pozis-
yonu itibariyle Türkiye lehinde
ciddî farklılaşmalara fırsat sağla-
yabilecek gelişmelerin görülebi-
leceği bir dönem olması dolay-
ısıyla da dikkat çekmektedir. ABD
de, AB ülkeleri de Türkiye'yi kar-
şılarında tutan bir tavırdan uzak
durumdadırlar; ABD'nin olduğu
kadar AB'nin de Türkiye odaklı
beklentileri bulunmaktadır. Bek-
lenti söz konusu olduğunda
Rusya da bu listenin dışında
değildir. Aslında İsrail de, Türki-
ye'yle göğüs göğüse bir karşılaş-
mayı arzulayacak ülkeler listesi-
nin ancak sonunda olabilecek bir
yaklaşım içindedir. Küresel denk-
lemlerin değişmeye başladığı,
tekno-feodal bazı büyük şirket-
lerin açıkça ABD devlet mekaniz-
masına eklemlendiği ve çok mer-
kezli olacak (ekonomik, siyasî ya
da askerî) bir dünyanın zuhuru
arifesinde Türkiye'nin geleceğini
okumak ise çepeçevre yapılacak
ayrı bir değerlendirme yazısının
konusu olmak durumundadır.

**Trump, uluslararası
güç dengelerinin
ve denklemlerinin
hızla değişmekte
olduğunun
işaretlerinin görünür
olduğu, ancak
silah ve askerî
güç bağlamında
dünyanın hâlâ
tartışmasız en büyük
gücü statüsüne sahip
olduğu bu zaman
diliminde, kararlı
hamleler yaparak
ve geciktirici tüm
diplomatik teamül
ve nezaketleri bir
tarafa bırakarak,
uluslararası sistemin
tüm dinamiklerini
ve eğilimlerini
sarsmayı, değişimin
kendi hükümler
pozisyonunu tahkim
edecek bir yön
almasını sağlamayı
hedefliyor.**

Hattat Hasan Çelebi

Savaş ÇEVİK

Dr.

Hat sanatına büyük hizmeti bulunan Hasan Çelebi hocamızı, ağabeyimi, 88 yaşında Hakk'ın rahmetine uğurladık. Mekânı cennet olsun. Kendisini ilk kez 1974 yılında merhum hocam Prof. Emin Barın'ın atölyesinde tanıdım. Bendeniz o zamanlar Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Grafik Bölümünde öğrenciydim. Emin Hocamın hat ilgili derslerde verdiği bilgi ve anlattığı hikâyeler sayesinde hat sanatına ilgi duydum ve 1974 yılında hocanın Çemberlitaş'taki mücellithanesinde Kemal Batanay Hocam ile rik'a derslerine başladım. Perşembe günleri öğleden sonra, Emin Hoca'nın Çemberlitaş'taki atölyesinde zamanın ileri gelen sanatkârları ve hocanın arkadaşları toplanır, sohbet ederlerdi. Bu toplantılar çok uzun yıllar önce başlamış ve Emin Hoca'nın vefatına kadar devam etmiştir. Kemal Batanay hocam da Kadıköy'deki evinden kalkıp buraya gelir, hat dersi almak isteyenlere ders verirdi. Hasan Hoca da sıkça bu Perşembe toplantılarına katılırdı. İlk gördüğümde, uzun boylu, yapılı, oldukça sık, gür ve siyah saçlı bir zat olduğunu hatırlıyorum. Kendisi önce Halim Özyazıcı'dan hat meşğine başlamış, fakat bir-iki ay sonra hocanın vefatı dolayısıyla yazı meşğine Hamit Aytaç Hocaya devam etmiştir. Dolayısıyla, benden on yıl önce yazıya başlamış olan Hasan Hoca, yazdığı celi sülüs yazıları arada sırada Çemberlitaş'a gelip Emin Hocaya gösterir ve onun fikirlerini alırdı. Birlikte yazdıkları üzerinde istişareler yaptıklarına şahit olmuşumdur. Zaten Kemal Batanay Hocam'dan da benden önce tâlik meşk etmişti. O zamanlar yazıya yeni başlamış bir genç olarak, Hasan Hoca'nın getirdiği yazılara hayranlıkla bakar, istişarelerini yakından dinler ve faydalanmaya çalışırdım. Bundan sonra Hasan Hoca ile ilişkilerimiz daha sıkça ve samimi bir şekilde devam etmeye başladı.

1970'li yıllarda hat sanatıyla ilgilenen çok az insan vardı. Hepimiz birbirimizi tanırđık. Kemal Hocamdan ders alırken, yaklaşık bir yıl sonra Hamit Aytaç Hocam'dan da meşğ almaya başlamıştım. Çünkü hoca zaten yaşlıydı ve ona yetişememek korkusundan acele etmem gerekiyordu. Hasan Hoca'yı artık sık sık Hamit Hoca'ya gelip giderken görüyordum. Samimi ve mütevazı yapıyla Hasan ağabeyim ile dostluğumuz kısa zamanda pekişti.

Hat çalışan arkadaşlar olarak zaman zaman Fatih'teki bir hattat arkadaşımızın evinde toplanır ve yazılarımızı mütalaa ederdik. Hasan Hoca da bu toplantılara katılır, biz de hat çalışan büyüğümüz olarak onu aramızda görmekten mutlu olurduk. Bir süre sonra, toplantılarımızdan IRCICA Direktörü Ekmeleddin İhsanoğlu Bey haberdar oldu ve bizi Yıldız Çit Kasrı'na davet ederek toplantılarımızı orada yapmamızı teklif etti. Böylece Hasan Hoca'nın da katıldığı toplantılar, Çit Kasrı'nda devam etmeye başladı. Akabinde bu süreç, ayda bir düzenlenen ve

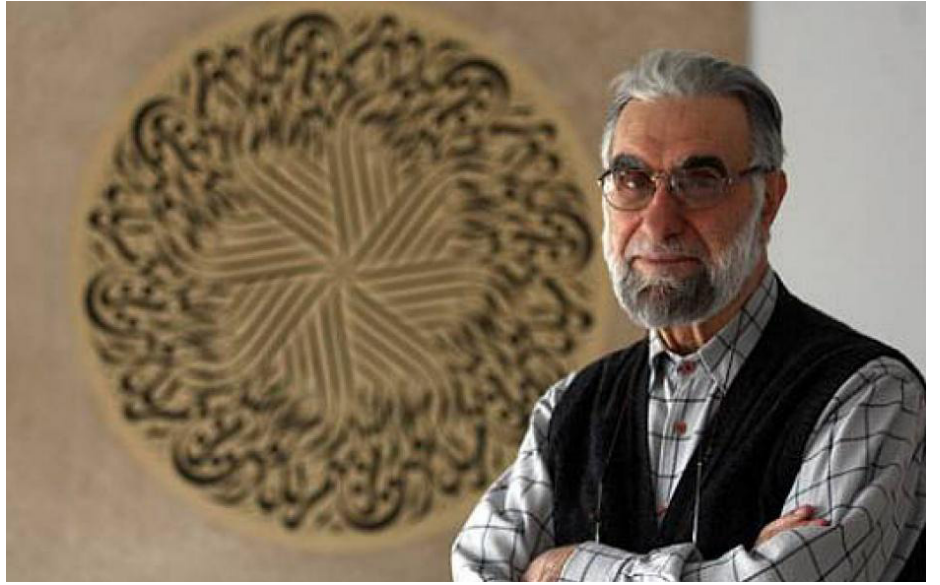
herkese açık konferanslar dizisine dönüştü.

IRCICA'nın hat sanatına olan büyük hizmetleri, Uluslararası Hat Yarışmaları düzenlemesi, yurt dışında sergi ve sempozyumlar organize etmesi gibi birçok faaliyet sayesinde hat sanatı, diğer İslâm ülkelerinde de gelişmeye başladı. Yapılan yayınlar ve neşredilen kitaplar, yurt dışındaki hat meraklılarını çalışmaya teşvik etti. İstanbul'a gelebilenler burada hat dersleri aldı, gelemeyenler ise mektup ile bu eğitimi sürdürmeye gayret etti. Bu öğrencilerin pek çoğuş, Hasan Hoca'nın öğrencileri oldu. Zaten şu an ülkemizde yetişen ve kuvvetli pek çok hattatın da hocası olarak Hasan Çelebi Hoca'nın, hat sanatımızın gelişmesinde çok önemli bir yapı taşı olduğunu söylemeliyiz.

Zaman ilerledikçe yurt dışı hat sergileri ve sempozyumları da yoğunluk kazandı. Birçok yurt dışı seyahatinde kendisiyle birlikte olma fırsatı buldum. Onunla olan sohbetler, çok renkli ve esprili geçiyordu. Mütevazı yapısı, soyadıyla müsemmâ çelebi bir kişiliğuş

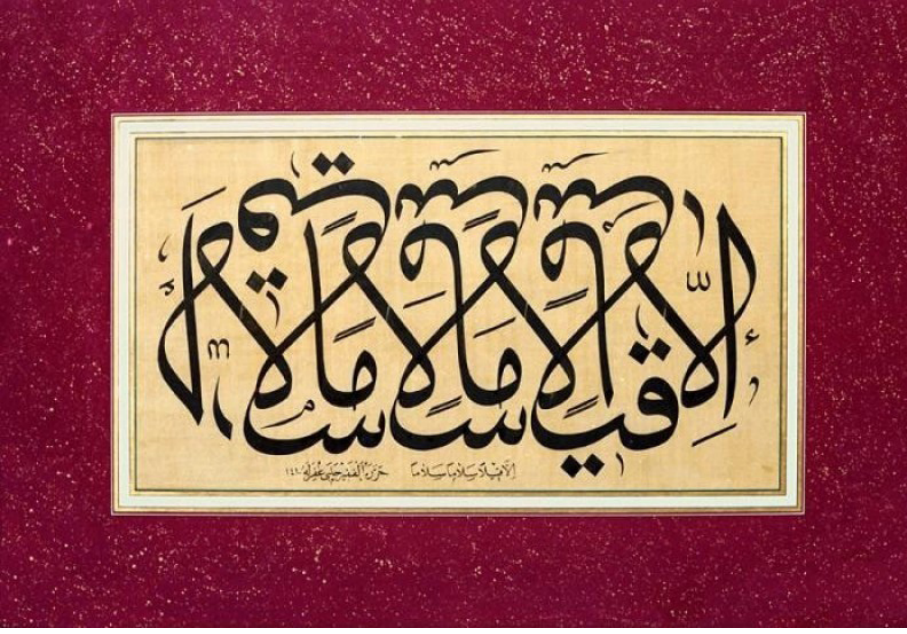
Hat çalışan arkadaşlar olarak zaman zaman Fatih'teki bir hattat arkadaşımızın evinde toplanır ve yazılarımızı mütalaa ederdik. Hasan Hoca da bu toplantılara katılır, biz de hat çalışan büyüğümüz olarak onu aramızda görmekten mutlu olurduk.

Zaman ilerledikçe yurt dışı hat sergileri ve sempozyumları da yoğunluk kazandı. Birçok yurt dışı seyahatinde kendisiyle birlikte olma fırsatı buldum. Onunla olan sohbetler, çok renkli ve esprili geçiyordu. Mütevazı yapısı, soyadıyla müsemma çelebi bir kişiliği sebebiyle herkes kendisini çok severdi. Bir sanatkârın mütevazı olması çok önemlidir. Çevresindeki insanların sevgisini kazanırdı. Kibir ve gururdan uzak, samimi bir kişiliği onun herkes tarafından sevilmesini sağlamıştı.

sebebiyle herkes kendisini çok severdi. Bir sanatkârın mütevazı olması çok önemlidir. Çevresindeki insanların sevgisini kazanırdı. Kibir ve gururdan uzak, samimi bir kişiliği onun herkes tarafından sevilmesini sağlamıştı. Bu vesileyle sık sık anlattığı bir anısını burada tekrarlamak istiyorum. Bu hadise bile, içtenliğini ve açık sözlülüğünü ortaya koymaktadır. Hamid Hoca'dan derse başlayınca, tabii ki 'Rabbi Yessir' ile başlamış. Eskilerin de itiyadı gereği bu ilk meşk, hemen geçilip talebeye alfabe yazılmazmış. Bir süre talebenin sabrı sınanır, bu işi ne kadar sevip sevmediğinin testi yapılmış. Bir başka gaye ise, bu geçen zaman zarfında talebenin elinin yazıya kırılması ve kamış kaleme hâkimiyetinin sağlanması imiş. Hasan Hoca da iki yıl gibi uzunca bir süre Rabbi Yessir'e devam edince biraz morali bozulmuş olsa ki, bir meşk günü Hamid Hoca'ya hitaben, 'Hocam iki yıldır bunu yazıyorum, benim kabiliyetim yoksa söyleyiniz, ben bu işi bırakayım' deyivermiş. Bunun üzerine Hamit Hoca, asla bırakmaması gerektiğini söyleyerek ilk alfabe meşkini yazarak vermiş.

Bu hadiseyi gülümseyerek anlatması, Hasan Hoca'nın mütevazı ve samimi yapısını gayet açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Hat sanatına olan tutkusu, o zamanlar revaçta olmayan bu sanatta sabit kılmıştır. Bu sebatı, yıllar sonra meyvesini verdi; birçok eser ortaya koyarak, 100 civarında öğrencisine icâzetnâme vererek çalışmalarının karşılığını görmüştür. Uzun yıllar din hizmetinde bulunmuş olan Hasan Hoca, emekli olduktan sonra öğrenci yetiştirmeye daha çok zaman ayırmıştır. Hepsinin isimlerini burada yazmak geniş yer tutacağı için, ancak günümüzün pek çok değerli hattatının onun öğrencisi olduğunu söylemekle yetineceğim. Ayrıca öğrencilerinin de öğrencilerini sayarsak yüzlerce öğrencinin hocası olduğu ortaya çıkmaktadır. Birçok eser vermiş, bir Mushaf, hilyeler, levhalar, cami yazıları, restorasyon çalışmaları, jüri üyelikleri gibi kalıcı eserler ortaya koymuştur. Ülkemizde Büyük Çamlıca Camii yazıları başta olmak üzere, Hırka-ı Şerif Camii yazıları, Sultanahmet Camii yazılarının restorasyonu, yurt dışında Cuma Mescidi, Kıb-

leteyn Mescidi, Kuba Mescidi gibi cami yazıları onun çalışmalarının başında gelir. Kuveyt, Almanya, Afrika, Kazakistan ve Malezya'daki cami yazıları da onun çalışmaları arasındadır. Hasan Hoca'nın sanata katkıları takdirle 2010 yılında UNESCO Yaşayan Hazine Ödülü, 2011 yılında Cumhurbaşkanlığı Sanata Hizmet Büyük Ödülü gibi ödüllere layık görülmüştür.

Cumhuriyet'ten sonra hat sanatı bir süre inkıraza uğramış, sanat hayatımızdan silinme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Ancak bu dönemde, İsmail Hakkı Altunbezer, Necmettin Okyay, Hacı Nuri Korman, Hulusi Yazgan, Hamid Aytaç ve Halim Özyazıcı gibi dev sanatçılar olmasa, belki de hat sanatı bu günkü seviyesine ulaşamayacaktı. Bu kuşağın aramızdan ayrılan son sanatkârı Hamid Aytaç'tır. O, tam anlamıyla Cumhuriyet'ten günümüze bir köprü görevi görmüştür. 1970 yılından önce hat çalışan üç beş kişi arasında ve onların belki en genci olan Hasan Hoca, köprü'nün günümüze ulaşan son basa-

mağını teşkil etmektedir. 1970'li yıllardan sonra, aralarında ben-denizin de bulunduğu ilk kuşak gelmektedir. Bu kuşağın da sayıları çok değildir. Ancak, hat sanatı 1990'dan itibaren hızı gittikçe artan bir gelişim göstermiştir. Bu gelişimin temellerinin atılmasında, ilk kuşak ve Hasan Hoca'nın yeri, çok önemlidir. Bu açıdan da hocanın adeta bir tarihi görevle görevlendirilmiş olduğunu düşünebiliriz.

Kendisini bir kez daha rahmetle anıyor, hat sanatına yaptığı hizmetlerden dolayı mekânının cennet olacağına gönülden inanıyorum.

Cumhuriyet'ten sonra hat sanatı bir süre inkıraza uğramış, sanat hayatımızdan silinme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Ancak bu dönemde, İsmail Hakkı Altunbezer, Necmettin Okyay, Hacı Nuri Korman, Hulusi Yazgan, Hamid Aytaç ve Halim Özyazıcı gibi dev sanatçılar olmasa, belki de hat sanatı bu günkü seviyesine ulaşamayacaktı. Bu kuşağın aramızdan ayrılan son sanatkârı Hamid Aytaç'tır. O, tam anlamıyla Cumhuriyet'ten günümüze bir köprü görevi görmüştür.

Kâsım Baba

Levent UÇKAN

Kadıköy Hasanpaşa Camii İmam Hatibi
Çağırğan Dernek Başkanı

Adımı Musallada Koyarsınız

“Evladım, hayatta kendimize hangi adı, hangi sıfatı yakıştırırsak yakıştıralım, ebeveynimiz doğumda bize hangi ismi verirse versin; aslolan, dünya imtihanında yaşantımızla, hangi şahitliği yaptığımız ve sonraki nesillere ismimizi nasıl yazıp, yazdırdığımızdır.”

09 Mart 2025, Fatih Camii, ikinci namazı sonrası... Musallada, Reis-i Cumhuriyetimizin diliyle, büyüğümüzün adına dünya âlem şahid oldu: KÂSİM BABA.

Milletimizin ve Ümmet-i Muhammed’in asrımızdaki hâdimini, bu sıfatla sırladık: KÂSİM BABA.

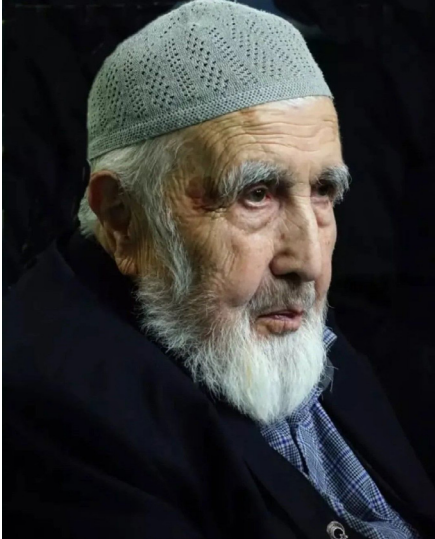
Bir İnsan Geçti...

Köylü, karda ayak izlerine bakar ve der ki: Buradan bir kurt, tavşan ya da yaban domuzu geçmiş. Hepimiz bu dünyadan geçerken bir ayak izi bırakırız. Bizim gayemiz, yaşadığımız asra ve coğrafyaya arkamızda bir **insan izi** miras bırakabilmektir. Rağbetimiz bunadır.

Biz, muhabbet içiniz; sevgimiz asırlarca devam eder.
Kimi hayatta iken unutulur.
Kimi ölümünün ardından bir vakit sonra.
Kiminin sevgisi, adı asırlar geçse de solmaz.

Mansıb sahibi biri, Efendi Baba’ya müstehzi bir üslupla şöyle sorar: “Size şeyh diyorlar. Bizim hocalığımızla sizinki arasındaki fark nedir ki?”

Efendi Baba şöyle cevap verir:

“Hocam, insanlar bize kalpten muhabbet duyar. Bunun delilleri vardır. Çocuklarına, torunlarına bizim isimlerimizi koyarlar. Bizimle yaşadıkları anları, anıları hayat boyu nesilden nesile anlatırlar. Bu yaşadıkları ve şahit oldukları hallerin lezzetiyle İslami hayatlarına daha bir şevkle sarılırlar. Siz makam sahipleri içinse görünürde bir hürmet ve saygı vardır. Ama çoğu zaman bu hürmet, bulunduğunuz makamın gücüne binaen ortaya çıkan bir görüntüdür. Makamdan uzaklaştırıldığınız an ise tam bir hayal kırıklığı olur. Ayna kırılır, hürmet görüntüleri yere düşer, gerçek duygular açığa çıkar. Bunlar ise çoğu zaman, görünenin tam tersi duygulardır.

Dünya hali... Müstehzi hocamız görevinden el çektilir. Özel eşyalarını makam odasından toplarken, eski hizmetli personelinde büyük bir hürmetsizlik görür. Aklına birkaç ay önce Kâsım Baba ile yaptığı konuşma gelir. Hemen Karaköy Bereketzade Camii'ne koşar ve ikinci namazını Efendi Baba'nın imametinde kılar. Namaz sonrası, Kâsım Baba imam odasında ona kallavi bir kahve ikram eder. Görevden alınmasının ardından hürmetsizliğe uğrayan hocamız, Kâsım Baba'ya döner ve şöyle der: “Üstadım, senin gerçekten de irfanınla Baba olduğunu anladım.”

Yazdığı kitaplarla değil yetismesine vesile olduğu akademisyenler, aydınlar ve liderlerle anılacak asrımızın ÇAĞIRGAN'ı (davetçisi) KASIM BABA

Tarihte birçok arif vardır ki, yazılı eserleriyle değil yetiştirdikleri, etkiledikleri öğrencileriyle

Ümmet-i Muhammed'e hizmet etmişlerdir. “Öğrenciniz birçok kitap yazıyor, siz ise hiç yazmadınız?” sorusuna muhatap olan büyüklerin ortak cümlesi aynıdır: “Biz kitap kaleme almadık; o eserleri ortaya koyanları yazdık.” Kâsım Baba halleri, sohbetleri ve fıkralarıyla asrımızda birçok etkin insanı gerçekten YAZDI.

“Dünyanın en zengin insanı benim! Çünkü Allah bize talebe hizmeti sevdirdi.”

1950'li yıllardan vefatına kadar hayatına dokunduğu on binlerce insan var. Her birinin okuyacağı Fâtihalar, Yâsînler ve hatimlere talip. Bundan daha büyük zenginlik var mı?

“Bizde Sarı Mangır Beyaz Baldır Yok Evladım...”

1980'li yıllar... Kâsım Baba, bilindik üslubuyla Cuma sohbetleri yapıyor ve gayet net hutbeler irad ediyor. Yer yer günün şartları gereğince bazı birimlerce de takip ediliyor. Bu cesur vaazlarından ötürü “Kime güveniyorsun?” gibi eleştiriler alsa da “Oğlum bizde sarı mangır (para pul sahtekârlığı), beyaz baldır (iffetsiz işler) işleri yok. Vaazımızı bu temizliğimize güvenerek yapıyoruz.” der.

Elhamdülillah, 93 yıllık hayatını bu temizlikle tamamladı Efendi Babamız. Evlatlarına, ihvanına, milletimize ve Ümmet-i Muhammed'e bir travma yaşatmadan, temizce imtihanını bitirdi. Bundan büyük miras olur mu?

Duada Ayarı

Hayatımızın her alanında, yüzlerce konuda küçük anekdot-

larla ayarlama yaptı, Kâsım Babamız. Bir gün, “ölümün hayırlısını, kabrin müjdelisini, Livâü'l- Hamd altında toplanabilmeyi” gibi dua eden bir hocamıza, letafetle şu ölçüyü verdi: “Oğlum, ahiretle ilgili taleplerini sıralamadan önce; dünyadaki talepleri, mesela Ümmet-i Muhammed'e hizmeti bizlere nasip eyle, alın terimizi ve tüm imkânlarımızı **fisebîlillâh** harcamayı nasip eyle, helal rızık, hayırlı eş, hayırlı evlat gibi duaları söylemek gerekir. Bu talepleri ahiretle ilgili dualardan önce zikret.”

Ne Miras Bıraktı?

Ben sizin namusunuzu korudum, benden sonra siz de bana laf getirtecek işlerden uzak durun. Siz de benim mirasımı koruyun. Ahlak-ı Muhammedî üzere yaşayıp, temiz bir hayat hikâyesini ümmete bırakın.

Kasım Baba, hayatı boyunca ümmetin meselelerini konuştu, konuşturdu, gündem yaptı, çözüm hamlelerinin içinde yer aldı. Hedeflerinden asla vazgeçmedi.

Yaşına, yorgunluğuna rağmen, istirahat etseniz vb. telkinleri tebessümle reddederek hep koştu ve koşturdu.

Mirasını özetleyen kelimeler:

Talebe, itibar, itimat, azim, vahdet, unutmamak, unutulmamak, ümmet için terlemek. Sevmeyen sevilmeğinde hayır yoktur.

Güneşteki Adamlar

Elif ATABAŞ

Son 10 yılda tarihe geçecek olaylara şahit oluyoruz. Arap Baharı ve sonrasında komşumuz Suriye’de yaşanan iç savaş, tüm dünyayı saran pandeminin ardından ülkemizde meydana gelen ve saniyeler içinde bir savaş kadar yıkıma neden olan deprem... Ve tabii tüm bunlara eklenen 7 Ekim 2023 Cumartesi sabahı. Herkesin “ Hamas’ın İsrail sınırlarına saldırısı” olarak bahsettiği bu olayın bu şekilde anlatılması aslında ne kadar doğru? Zira Hamas’ın bu yaptığı İsrail topraklarına saldırı değil, 1948’de İsrail tarafından zorla alınan atalarının topraklarını geri alma mücadelesidir. Osmanlı’nın dağılmasıyla başlayan ve tekrar o topraklar Filistinlilerin oluncaya kadar devam edecek olan bir mücadeledir. Evlerimizden tüm bunlara şahit olan bizler içinse en zoru, sürekli cevabını aradığımız “Biz ne yapabiliriz?” sorusudur. Oysa bu soruya en güzel cevabı yine bir Filistinli veriyor. 1994’ten beri Kudüs’e gitmesi yasak olan Gazzelilerden biri bu muazzam ahlakın sahibidir. “Hayatın tadı, ümmetin meselesi için yaşamaktır” diyor. Hayatımız zordur ama güzeldir. İsrail bir yolu kapatır, Gazzeliler başka yolu açar. Şehit olmak istediğimiz kadar, hayatı da severiz ve önem veririz. Hayatımız da ölümümüz de güzel olsun isteriz. Kendimizi mutlu etmeye çalışırız, mutlu olmak için bahaneler ararız.”¹

Senelerdir gidip göremedikleri Kudüs ve tüm Filistin toprakları için büyük bir mücadele veriyor Gazzeliler. Lakin onların bu direnişçi ruhu yeni değil, atalarından geliyor. İngiltere, Osmanlı’nın parçalanması ve hilafetin Araplar üzerinden devam etmesini istediği planında Filistin’de bir manda yönetimi tasarlamış ve bunu hayata geçirmek için ilk saldırı-

¹ Zahide Tuba Kor ders notları

sını Gazze'den başlatmıştı. Lakin iki defa saldırmasına rağmen Gazze halkının teslim olmadığını öğrendiğimde, bugünkü kahraman Gazzeliyi daha iyi anladım. Hayatın her alanında direnmışti ve direniyordu Gazze. Bugün Ortadoğu'nun en eğitimli insanları arasındadır Filistinliler; Gazze'de okuma yazma bilmeyenlerin oranı %3'in altındadır. Düşünüyorum da ne kadar da çok öğrenecek şey var Gazzeliden. Sanatı, edebiyatı, filmi ve şiiriyle senelerdir devam eden bir mücadeleye bu. 1948'den beri kendi topraklarında kalabilenler orada, kalamayıp göçe zorlananlar ise, gittikleri yerlerde tutunmaya çalışıyor. Bir gün geri dönecekleri ümidini hiç kaybetmeden. Seneler önce çalıştığım zamanlar gittiğim Lübnan mülteci kampında tanıştığım Filistinli teyzeler gibi. Boyunlarına kolye yerine evlerinin anahtarlarını asan hanımları ilk defa gördüğüm o teyzeler...

Bu yazımda, Filistin direniş edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Gassan Kanafani'den bahset-

mek istiyorum. Batı'da, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi Sözcüsü ve haftalık yayın yapan el-Hadaf Dergisi'nin editörü olarak tanınan Kanafani, Arap dünyası içinde ise önde gelen edebiyatçı ve Filistinli yazı üstadıdır. 1936 yılında Filistin'in Akka şehrinde doğan Kanafani'nin ailesi, 1948'de İsrail'in topraklarını ele geçirmesinin ardından kaçmak zorunda kalır ve sonunda Şam'a yerleşir. Eğitimini tamamlayarak Şam'da, daha sonra da Kuveyt'te öğretmenlik ve gazetecilik yapmaya başlar. Ardından Beyrut'a taşınır ve 1969 yılında Al-Hadaf'ı çıkarmaya başlar. Dergi, hızla kendini kanıtlar ve yabancı basında duyulur. Kanafani, bir süre Arap Milliyetçi Hareketi'nin aktif bir üyesi olur. Ancak siyasi fikirleri geliştikçe Marksizm'e doğru kayar ve sonunda George Habash'ın Filistin sorununun ancak Arap dünyasında gerçekleşecek sosyal bir devrimle çözülebileceğine olan inancını paylaşmaya başlar.

Kanafani ve yeğeni, Temmuz 1972'de araçlarına yerleştirilen bombanın patlaması sonucu hayatını kaybeder. Ardında eşini ve iki çocuğunu bırakır. Eşi Anni, genç yaşta ölümünden sonra yayımladığı anı kitabında şunları yazar: "Yazma ve sürekli olarak çalışma ilhamını Filistin-Arap mücadelesinden alıyordu. O, direniş hareketinin ilerlemesi için samimiyle savaşanlardan biriydi."

1948'de yaşanan Nekbe, yani Büyük Felaket'ten sonra Filistin halkının %60'ı mülteci konumuna düşer ve en yakın Arap ülkelere sığınır. Bunlardan sadece Ürdün, mülteci olarak gelen Filistinlilere vatandaşlık vermekte olup, diğer ülkelerde çoğu haklardan mahrum yaşamaktadırlar.

1948'de yaşanan Nekbe, yani Büyük Felaket'ten sonra Filistin halkının %60'ı mülteci konumuna düşer ve en yakın Arap ülkelerine sığınır. Bunlardan sadece Ürdün, mülteci olarak gelen Filistinlilere vatandaşlık vermekte olup, diğer ülkelerde çoğu haklardan mahrum yaşamaktadırlar. En kötüsü de Lübnan'dır. Lübnan, içlerindeki Maruni Hristiyanlar nedeniyle Filistinlileri hiç istemedi.

Kanafani de "Güneşteki Adamlar"ı Lübnan'da bu şartlar altında, resmî belgelerinin eksikliği nedeniyle bir aydan fazla evinde saklanmak zorunda kaldığı bir zamanda yazmıştı. Boş bir su tankerinin içinde, Ağustos sıcağında Kuveyt'e kaçmaya çalışan Ebu Kays, Mervan, Esad ve Ebu'l Hayzuran'ın hikayesini anlattığı bu eserinde, on iki yaşından beri mülteci olan bir Filistinli olarak duygularını yansıtıyordu aslında.

En kötüsü de Lübnan'dır. Lübnan, içlerindeki Maruni Hristiyanlar nedeniyle Filistinlileri hiç istemedi. Kanafani de "Güneşteki Adamlar"ı Lübnan'da bu şartlar altında, resmî belgelerinin eksikliği nedeniyle bir aydan fazla evinde saklanmak zorunda kaldığı bir zamanda yazmıştı. Boş bir su tankerinin içinde, Ağustos sıcağında Kuveyt'e kaçmaya çalışan Ebu Kays, Mervan, Esad ve Ebu'l Hayzuran'ın hikayesini anlattığı bu eserinde, on iki yaşından beri mülteci olan bir Filistinli olarak duygularını yansıtıyordu aslında. Belki de o yüzden sonu çok acıydı. Öte yandan, eserin filme aktarıldığı senaryoda izleyiciyi farklı bir son beklemektedir.

Hikayelerinde hiçbir zaman ideolojileri öne çıkararak, yöneticileri eleştirme kaygısı olmayan Kanafani, asıl yapılması gerekeni yapmış yani Filistin halkının acılarını anlatmıştır. "Gazze'den Mektup"[7] da bu niyetle, hiçbir Gazzelinin güle oynaya mülteci olmadığını göstermek adına yazılmıştır belki de... Bu nedenle Gazze'den gidilmez...

Halkı dağılmış, birçoğu kamp-larda yaşayan ve en düşük işlerde çalışarak geçinmeye çalışan insanlardı Filistinliler; tek umutları gelecekte ve çocuklarındaydı. Bu yüzden onların eğitimleri için büyük fedakarlıklar yaptılar. Bir oğluna bir mektubunda Kanafani şunları yazdı: "Annene 'Anne, ben Filistinli miyim?' diye sordugunu diğer odada duydum. 'Evet' dediğinde üzerimizde asılı duran bir şeyin düşmesi gibi, ağır bir sessizlik oldu; gürültülü bir patlama ve sonra sessizlik. Sonra... Seni ağlarken duydum. Hareket edemiyordum. Diğer odada senin şaşkın sızlanmalarınla uyanan bilincimden daha büyük bir şey vardı. Sanki sana ait olan bir kalbi kutsal bir bıçak kesiyor gibiydi... Neler olduğunu görmek için diğer odadan geledim. Ancak şunu biliyordum ki uzakta bir vatan yeniden doğuyordu; tepeler, ovalar, zeytinlikler, ölümler, yırtılan bayraklar, hepsi başka bir çocuğun kalbinde yeniden doğuyordu... İnsanın büyüdüğüne inanmayın. Hayır; o aniden doğar-bir kelime, bir an içinde kalbine dokunur ve aniden büyür."

Güneşteki Adamlar novel-lası, geleceklerini yeniden inşa etmeye çalışan dört sürgün Filistinliyi anlatır. Romanda, bu insanların mülteci kamplarının havasız dünyasında boğulmalarına izin veren Arap rejimlerinin yolsuzluğuna da bir gönderme vardır. Ayrıca, novella 1967 yenilgisinin ardından, Filistinlilerin topraklarını geri kazanma mücadelesini üstlendikleri bir dönemde geçer; üstelik bu dönemdeki suçlama ve öz eleştiri seli içinde.

Kanafani, ideallerine göre yaşadı ve öldü. Ancak, birçok yazarın aksine, kurgusal eserlerine ideolojik bir şema dayatmayı reddetti. Edebiyatın, toplumun dönüşümündeki rolünün diğer sanatlardan farklı olduğuna inanıyordu ve bu nedenle katı kurallara tabi olmamalıydı. Oyunları, romanları ve öyküleri Filistin davasına hizmet etmek amacıyla yazılmış olmasının yanında, içerdikleri edebi yetenek ve özgürlüğü koruma konusundaki gayretleri sayesinde evrensel bir çekiciliğe sahiptir.

“Neden tankın duvarlarına vurmadılar?” Bir kez kendi etrafında döndü fakat düşmekten korkarak basamağı çıkıp şoför koltuğuna tırmandı ve başını direksiyona dayadı. “Neden tankın duvarlarına vurmadınız? Neden bir şey söylemediniz? Neden?” Çöl birden yankıyla cevap vermeye başladı: “Neden tankın duvarlarına vurmadınız? Neden tankın duvarlarına vurmadınız? Neden? Neden? Neden?”

7 Ekim’den sonra tankın duvarlarına vuran Gazze’ye ise dünyada bazıları neden vurdunuz, diye soruyordu...Kanafa’ni bugünü görse kitabının sonunu nasıl bitirirdi acaba?

KAYNAKÇA

Men in the Sun and Other Palestinian Stories, Ghassan Kanafani, translated by Hilary Kilpatrick, Colorado: Lyon Reninler Publishers, Inc., 1999

Al- Makhdu - The Deceived, 1972

Gazze’den Mektup: https://www.academia.edu/19730471/Gazze-den_Mektup.

Düşmanlıklar Zamanı –Gassan Kanafani Ve Filistin Direniş Edebiyatı, Ali Çakmak

Güneşteki Adamlar, Gassan Kanafani, Metis Yayınları, syf.73

Kanafani, ideallerine göre yaşadı ve öldü. Ancak, birçok yazarın aksine, kurgusal eserlerine ideolojik bir şema dayatmayı reddetti. Edebiyatın, toplumun dönüşümündeki rolünün diğer sanatlardan farklı olduğuna inanıyordu ve bu nedenle katı kurallara tabi olmamalıydı. Oyunları, romanları ve öyküleri Filistin davasına hizmet etmek amacıyla yazılmış olmasının yanında, içerdikleri edebi yetenek ve özgürlüğü koruma konusundaki gayretleri sayesinde evrensel bir çekiciliğe sahiptir.

Tanrı Dağlarının Eteklerinde Bir Tefekkür Esintisi

Zübeyir ŞEKERCİ

Almatı'dan karayoluyla Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'e geçmiştik. Sınırdan girişte pasaport kontrolü dışında eşya kontrolü olmamıştı. Belki de Türk devletleri arasında sınır geçişlerinde görece esneklik gösteriliyordur diye düşündük. Otobüsün indirdiği yerden yolculukta tanıştığımız Malezyalı bir arkadaşla konaklayacağımız yer geçtik. Bir taksi uygulamasından taksi çağırmış ve kendi ödemişti. Israrcı olmamıza rağmen zaten ücretin az olduğunu belirtmesine karşın biz de İstanbul'a yolu düştüğü takdirde bir yemek sözü vermiştik. Bereketli bir anlaşmaydı.

Konakladığımız yere vardığımızda, otelin kapısını vaktin gece yarısını geçtiğinden ötürü bir süre kimse açmadı. Daha sonra bir hanımefendi ve bir beyefendi açtılar. Bizimle oldukça akıcı bir Türkçe ile iletişim kuran hanımefendiye, Türkçeniz çok güzel kabilinden bir cümle sarf ettiğimizde "sevince insan öğreniyor" dönütünü almıştık. Çift olduklarını düşündüğümüz beyefendi ve eşi, kaldığımız süre boyunca bizimle çok güzel ve içten ilgilenmişlerdi.

Yorucu yolculuk sonrası birkaç saat dinlendikten sonra sabah yola koyulmuştuk. İlk durağımız, Bişkek'in meşhur Oş Pazarı'ydı. Tekstilden gıdaya kadar geniş bir alışveriş ağına sahip Oş Pazarı, bir hayli yoğun sirkülasyona sahipti. Pazarın içerisinde bulunan bir lokantada kahvaltı yaptıktan sonra içeriye gezmeye koyulduk. Hediyeelik eşya alırken pazarlık sunnetini de sonuna kadar yerine getirdik. "Hijyen" algısını alt üst edecek bir pazar olmasının yanında bir hayli renklilik arz ediyordu. Öğle vakti ezan sesi duyduğumuzda dikkatimizi çekmişti. Zira yol boyunca İslam'ı temsil eden giyim-kuşam dikkat çekiyordu. Nitekim seyahat boyunca bu temsiliyeti hissedecektik.

Bişkek, Tanrı Dağları'nın kuzey eteklerinde, yerden 750 m yükseklikte kurulmuş bir şehirdir. İslam Ansiklopedisi'nde, şehrin isminin 1766 yılında Kazak Hanı Abılay'a karşı savaşan Pişpek adlı kahramandan geldiği rivayetinden bahsedilmektedir. 1917 Bolşevik İhtilali öncesine kadar şehirde yirmi cami ve mescid bulunmaktaydı. İhtilalle birlikte, Dunganlar'a ait bir cami ortadan kaldırıldığı gibi, diğer Türki devletlerde olduğu gibi burada da Müslümanlara ciddi baskılar uygulanmıştır. Sovyetler dağıldıktan sonra bağımsızlığını ilan edildikten sonra aşamalı olarak serbesti sağlandı. Tarım ve hayvancılığın yoğun olduğu Bişkek, modern paradigmaya göre şehir düzeni olarak "gelişmemişlik" arz ediyor diyebiliriz. Zira şehir içi ulaşım bilhassa yayalar için kaotik bir yere sahip. Bu sebeple yaya iken dikkatli olmaya gayret ettik.

Otele dönüp namazımızı kıldıktan sonra çağırdığımız taksi gelmiş ve nice mitlere konu olan Tanrı Dağları'nın eteklerine dümeni kırmıştık. Şehir merkezinden dışarı çıktığınızda, sıradağlar sizi

tüm cesametiyle karşılıyordu. Yeni nesil Türkçe parçalara aşına olan Kırgız şoförü, Cem Karaca ve Barış Manço ile tanıştırmıştık. Cem Karaca eşliğinde Al Arşa Milli Parkı'na varmıştık. Hava biraz serin ve yürümeye müsaitti.

Parkın girişinde insanlara alışmış olan sincaplar sizi karşılıyordu. Tanrı Dağları'nın eteklerinde yer alan Al Arşa Milli Parkı, yoğun bir ilgiye mazhar. Maviden beyaza renk cümbüşüne sahip dağlara, yeşilin binbir çeşit tonuyla eşlik ediyordu. Türk mitolojisinde ayrı bir öneme sahip olan Tanrı Dağları, cesametiyle sizi büyülüyordu. Parkın içerisinde yürürken, vadilerin arasından akıp gelen suların sesi doğal bir ritim oluşturunuyordu. Bir süre yürüdükten sonra su kenarında durmuş ve tabiata kulak vermiştik.

Bir iki saat yürüyüşün ardından giriş kısmındaki mescitte, Kırgız bir abinin imametinde akşam namazını kılmış ve saatin geç olmasından ötürü kapı önünde aracıyla bekleyenlerden bir abiyle anlaşarak yola koyulmuştuk. Şehir merkezine yakın bir yerde araç değişimi olmuştu. Taksiciliğin ciddi bir kazanç teşkil ettiği için bu tip olaylar bizi şaşırtmıyordu. Yeni geçtiğimiz aracın sahibiyle konuştuğumuzda "turan"dan bahsetmiş ve bir olmalıyız vurgusunu yapmıştı. Telefon kılıfındaki Filistin bayrağı da bizi mutlu etmişti.

Otelde bir süre dinlendikten sonra yemek için tekrar dışarı çıkmıştık. Bişkek'e veda etmeden, at eti yoğunluklu yöresel bir yemek olan beşparmak yemeye niyetlendik. Beşparmak denmesinin nedeni, adı üstünde eldeki beş parmağın da aktif kullanılarak

yenmesiyle ilgilidir. Öyle ki, bu yemeği elle yemeyene hoş bakılmazmış. Burada çatalla yemek yemenin bir "medeniyet" ölçüsü olduğunu savunan ve elle yemenin Araplara mahsus bir "olgu" olduğunu iddia eden Türk sekülerlerinin tespitlerinde ne denli haksız olduklarını bir anlamda teyit etmiştik. Oryantalist bakış açısının hakikatten uzaklaştırdığı bir gerçektir. Beşparmak, şaşlık ve akabinde çay-tatlı ikilisiyle yeme-içme işini noktalamıştık. Bereketli bir günün ardından kaldığımız yere dönmüştük.

Ertesi gün sabah erkenden Bişkek Havalimanı'na gelmiş ve uçağı beklemeye koyulmuştuk. Havalimanının iç hatlar kısmı, Türkiye'deki ortalama bir otobüs terminalini andırıyordu. Dar ve bakıma muhtaç bir mescid, bakkalı andıran market ve benzeri "şey"lerle bir başkent havalimanı imajından oldukça uzaktı. Mescidde namazlarımızı kılmış ve Hüseyin ile vedalaşmıştık. Onu İstanbul'a yolcularken, ben ise iki senenin ardından tekrar Özbekistan'a doğru yola koyulmuştum.

Sürgün Dergisi
11.
Sayısı Çıktı

